

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

1957 - 1960 ARASI DÖNEMDE DEMOKRAT PARTİ'DE
PROPAGANDA VE KAMUOYU: ZAFER GAZETESİ
ÖRNEĞİ

Nimet KOÇAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mahmut Hakkı AKIN

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nimet Koçak		
	Numarası	168103011010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı / Sosyoloji Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın		
Tezin Adı	1957 – 1960 ARASI DÖNEMDE DEMOKRAT PARTİDE PROPAGANDA VE KAMUOYU: ZAFER GAZETESİ ÖRNEĞİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

Nimet KOÇAK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nimet LOÇRAK
	Numarası	168103011010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mahmut Hakkı AKIN
Tezin Adı	1957-1960 Arası Dönemde Demokratik Partide Propaganda ve Kamuyu: Zafar Gazetesi Örneği	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan 1957-1960 Arası Dönemde Demokratik Partide başlıklı
bu çalışma 31.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak
jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Mahmut Hakkı AKIN	
2	Doç. Dr.	Mehmet BİREKUL	
3	Doç. Dr.	Mehmet Ali AYDIN	

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nimet Koçak		
	Numarası	168103011010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı / Sosyoloji Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın		
Tezin Adı	1957 – 1960 ARASI DÖNEMDE DEMOKRAT PARTİDE PROPAGANDA VE KAMUOYU: ZAFER GAZETESİ ÖRNEĞİ			

Sosyolojik bir fenomen olan propaganda teriminin insanlığın ilk yıllarından itibaren varlığından söz edilir. Böylece modernleşmeyle birlikte kavramsal olarak sosyal bilimler literatüründe kullanılmaya başlamıştır. Propaganda, daha çok siyasi partilerin seçim süreçlerinde karşısındaki partinin fikirlerini çürütmek ve kamuoyu oluşumunu engellemek için kullanılmaktadır. Siyasi propaganda özelliği taşıyan bu tutum ile birlikte propaganda, siyasi bir liderin iktidarda kaldığı süreci devam ettirmesinde de önemlidir. Propaganda için süreç söz konusu olduğunda askeri konularda, ordunun motivasyonu zinde tutmak için kullanılan bir kitle iletişim biçimidir. Böylece propaganda ile belirlenen amaç doğrultusunda kamuoyu oluşturmak istenir. Otokrasi sisteminin hakim olduğu devletlerde kamuoyu oluşumunda farklı ideolojilere yer vermez iken demokrasi de, farklı ideolojilerden ortak bir kamuoyu çıkarılmak istenmiştir. Çok partili hayatın gerekçelerinden biri olan demokrasi ile propaganda uyumu, kamuoyunun örneği olarak Zafer gazetesinin 1957 – 1960 yılları arasında bakılarak süreci şekillendiren propagandaya dikkat çekilmiştir.

İktidar partisi ile muhalif partiler arasında gerçekleşen karşı propagandaların, demokrasinin inşası için uğraşırken iktidar partisi, son dönemlerinde totaliter tavırlar sergilemiştir.

Bir siyasi liderin savunduğu demokrasi ilkelerini kaybetmeden demokrasinin ürünü olan seçim ile nasıl iktidara gelindi ise yine aynı şekilde iktidardan gitmesi beklenir. DP'nin son üç yılı içerisinde iktidarı elinden kaybetmek istememesi ve muhalefetin tahrik söylemleri bu süreci darbe ile sonuçlandırmıştır. Ancak askeri darbe meşru değildir. 1957 – 1960 arası bu dönem siyasi bir partinin iktidar olma karakterine yenik düştüğü ve asıl elinde tutması gereken aydınlardan oluşan kamuoyunu karşısında tutarak, sertlik politikaları ile etkili bir propaganda yapamadığı yıllardır. Bu çalışma ile DP Hükümeti yayın organı olan Zafer gazetesinin 1957 – 1960 yılları arasında kamuoyu oluşumu için lehine yapılan propagandalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Propaganda, Kamuoyu, Demokrat Parti, Zafer Gazetesi.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Nimet Koçak		
	Student Number	168103011010		
	Department	Sosyoloji Anabilim Dalı / Sosyoloji Bilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın		
Title of the Thesis/Dissertation	PROPAGANDA AND PUBLIC OPINION IN DEMOCRATE PARTY AMONG 1957 - 1960: THE CASE OF ZAFER NEWSPAPER			

The term propaganda, which be a sociological phenomenon, refers to the existence from the first years of humanity. Thus, it has begun to be used conceptually in the social sciences literature with modernization. Propaganda is used mostly to refute the party's ideas and prevent the formation of public opinion in the election process of political parties. With this attitude, which is a political propaganda feature, propaganda is also important in maintaining the process in which a political leader remains in power. It is a form of mass communication that is used to keep the motivation of the military in military matters when it comes to the process for propaganda. Thus, it is desirable to create public opinion for the purpose determined by propaganda. While there are no different ideologies in the formation of public opinion in the states where the autocracy system is dominant, democracy and different ideologies were asked to be public. It was pointed out to the propaganda that shaped the process by looking at the Zafer newspaper between 1957 and 1960 as an example of public opinion and democracy and propaganda adaptation which is one of the reasons of multi-party life. While the opposition party and the opposition parties have been trying to build up democracy the counter-propaganda, the ruling party has recently demonstrated totalitarian attitudes. Without losing the principles of democracy advocated by a political leader, it is go expected with election, which is the product of democracy, came to power in the same way. The DP did not want to lose its power in the last three years and the opposition's rhetoric ended this process with a coup. However, the military coup is not legitimate. This period between 1957 and 1960 was a year when a political party succumbed to the character of being a ruler and it was against the public opinion of the intellectuals who had to keep in hand, and could not make an effective propaganda with the policies of hardness. With this study, which be of the DP Government release tool, of Zafer newspaper, in favor the propaganda of the formation of public opinion between 1957 and 1960 was examined.

Keywords: Propaganda, Public Opinion, Democrat Party, Zafer Newspaper

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	i
Kısaltmalar.....	iii
Önsöz.....	iv
Giriş.....	1

1. GENEL OLARAK PROPAGANDA KAVRAMI

1.1. Propagandanın Tanımı.....	3
1.2. Propagandanın Tarihçesi.....	5
1.3. Propagandanın Amacı.....	7
1.4. Propaganda ve Bilgilendirme.....	8
1.5. Propaganda ve Eğitim.....	9
1.6. Propaganda ve İkna.....	10
1.7. Karşı – Propaganda.....	11
1.8. Kaynağına Göre Propaganda Biçimi.....	12
1.8.1. Beyaz Propaganda.....	12
1.8.2. Gri Propaganda.....	13
1.8.3. Kara Propaganda.....	14
1.9. Konusuna Göre Propaganda Biçimi.....	15
1.9.1. Siyasi Propaganda.....	15
1.9.2. Askeri Propaganda.....	16
1.9.3. Kültürel Propaganda.....	17
1.9.4. Ekonomik Propaganda.....	18
1.10. Propaganda Araçları.....	19
1.10.1. Gazete.....	19
1.10.2. Afiş.....	20
1.10.3. Sinema.....	21
1.10.4. Radyo.....	23
1.10.5. Televizyon.....	23
1.10.6. Sosyal Medya.....	24

1.11. Otokrasi ve Demokrasi Sistemlerinde Propaganda ve Kamuoyu Oluşumu.....	25
2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	
2.1. Çalışmanın Önemi, Amacı, Kapsamı.....	30
2.2. Çalışmanın Yöntemi.....	32
3. DP'NİN KAMUOYU OLUŞTURMASINDA ZAFER GAZETESİ'NİN (1957-1960) PROPAGANDALARI	
3.1. Zafer Gazetesi.....	34
3.2. Demokrat Parti Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi.....	35
3.3. Türkiye'de DP Dönemi 1957 Genel Seçimi ve Propaganda Uygulamaları.....	36
3.4. DP Hükümeti ve Dış Politika.....	47
3.4.1. Kıbrıs Sorunu Propagandaları ve Kamuoyu Oluşumu.....	47
3.4.2. Bağdat Paketi Propagandaları ve Kamuoyu Oluşumu.....	52
3.5. Dokuz Subay Olayı (Samet Kuşçu Olayı).....	56
3.6. DP'nin Vatan Cephesi Propagandaları Ve Kamuoyu Oluşumu.....	59
3.7. İsmet İnönü'nün Yurt Gezisi ve Karşı Propagandalar.....	70
3.7.1. Uşak Olayı.....	70
3.7.2. Geyikli Olayı.....	75
3.7.3. Yeşilhisar Olayı.....	77
3.8. Menderes Hükümeti Tahkikat Komisyonu ve Sertlik Politikaları.....	79
3.9. Üniversite Öğrencileri, Harbiyeliler ve DP'nin Karşı-Propagandaları	89
4. SONUÇ.....	101
5. KAYNAKÇA.....	105

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CENTO	: Merkezi Anlaşma Teşkilatı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
EOKA	: Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü
HP	: Hürriyet Partisi
MTTB	: Milli Türk Talebe Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TK	: Tahkikat Komisyonu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi

ÖNSÖZ

“1957 – 1960 Arası Dönemde Demokrat Parti’de Propaganda ve Kamuoyu: Zafer Gazetesi Örneği” adlı çalışmada belirtilen yıllar arasında Zafer Gazetesi’nin DP adına oluşturduğu kamuoyu incelenmiştir. Bu kamuoyu incelemesi yapılırken dönemin siyasi lideri olan Adanan Menderes’in lehine oluşturulmak istenen kamuoyunun, propagandaları dikkate alınmıştır. İktidar partisinin dışında muhalefet partilerinden CHP’nin rolü ise, DP üyeleri ile aralarında karşı propagandanın oluşmasına neden olmuştur. Böylece DP’nin yayın organı olan Zafer Gazetesi ile CHP’nin Ulus Gazetesi’nin belirlenen yıllar arasında birbirlerine karşı propagandaları ele alınmıştır. Bunun yanında çoğu zaman tarafsız olan Milliyet Gazetesi, çalışmaya yardımcı kaynak olmuştur.

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan genel seçim propagandaları ile başlayıp 27 Mayıs 1960’a kadar geçen süreç içerisinde kamuoyu oluşumu için gerekli olan faaliyetler göz önünde bulundurulmuştur. Bu faaliyetler, seçim çalışmaları, dış politika, muhalefet ve iktidar ilişkileri, öğrenci, subay ve Harbiyelilerin sokak politikaları karşısında, olayların DP Hükümeti adına olumsuz bir şekilde yansımaları engelleyen propagandalar dikkate alınmıştır. Böylece yapılan propagandalar ile DP Hükümeti lehine nasıl kamuoyu oluşumu sağlandığına dikkat çekilmek istenmiştir.

Bu çalışmanın temel kaynak erişimi için kullanılan Zafer, Ulus, Milliyet, Cumhuriyet ve Vatan Gazeteleri üzerinden bir arşiv taraması ile gerçekleştirilmemesi nedeniyle adeta dönemin için de yaşamışımıdır. Tezi yazmaya başlamadan öncesi ve sonrasında bana yol gösteren kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın hocama teşekkürü bir borç bilirim. Hiçbir desteği esirgemeyen her zaman arkamda duran aileme ve saf sevgisi ile bütün yükümü hafifleten küçük yeğenim Yusuf Efe Koçak’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nimet KOÇAK

Mayıs-2019

1957 – 1960 ARASI DÖNEMDE DEMOKRAT PARTİDE PROPAGANDA VE KAMUOYU: ZAFER GAZETESİ ÖRNEĞİ

GİRİŞ

Propaganda terimi genel olarak kitleleri ikna etme tekniği olarak bilinir. Kitlelere, hitaba ve hatiplere göre farklı izah biçimleri vardır. Kitlelerin eğitim düzeyi söylemlerin algılanışını belirler. Eğitimin propaganda ile diğer bir ilişkisi ise ders ortamında anlatılan bilginin propaganda şeklini almasıdır. Bu durum kitleleri farkında olmadan etkilemenin bir yoludur. Propagandacı hitabını gerçekleştirirken, seslendiği kitlenin değer yargılarına karşılık söylemlerde bulunur. Kitleleri, söylemleri ile etkilemeyi amaçlayan hatipler ise hedef kitlenin kültürel değerleri, ekonomik duruları, siyasi ideolojileri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Her şeyden önce hitap edebilme özelliğine sahip olmalıdırlar. Etkileyici konuşması ile yapılan propagandanın sonucu olarak bir kitle tabanı oluşturmalıdır. Ancak, hedef kitle, hitap ve hatip bir tarafa, ifade edilen söylemler, propagandanın kamuoyu oluşumu amacına hizmet etmelidir.

Otokrasiye göre kamuoyu, kitleleri kontrol altında tutmak içindir. Böylece basıncın bir siyaset izleyen lider, iktidarının sürekliliğini sağlamak için kitlelere propagandayı kontrol mekanizması olarak aktarır. Demokraside ise bu durum otokrasinin tam tersidir. Demokraside farklı ideolojilere sahip bireyler üzerinden bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılırken otokraside farklılıklara yer yoktur.

Bu çalışmada propaganda ve kamuoyu oluşumunun, Zafer Gazetesi üzerinden 1957 – 1960 yıllarını dikkate alan bir süreç incelemesi yapılmıştır. Bu süreçte ülkenin ekonomik buhran içinde olması nedeniyle İsmet İnönü tarafından eleştirilen DP iktidarı, yaptığı propagandalar ile basını kendine faydalı bir şekilde kullanmanın yollarını aramıştır. DP Hükümetine karşı-propaganda yapan yazılı basına yayın yasakları konulmuştur. Ankara Radyosu tarafından yapılan yayınlarda muhalefete yayın yapma yasağı konulmuştur. Sadece iktidar partisinin sesi olan radyo ile ifade özgürlüğü engellenmemiş kamuoyunun DP'ye olan güveninin sarsılmasına da neden olmuştur. Ancak bu durum halkın dışında DP'ye karşı olan muhalif partileri, öğrenci ve subaylardan oluşan bir kamuoyu meydana getirmiştir. DP Hükümeti'nin oluşan bu

kamuoyu karşısında yapmış olduğu hatalardan en büyüğü ise sertlik politikası izlemesidir.

Basın ile ifade özgürlüğünün muhalif görüşte olanların elinden alınması ile çok partili siyasetin gerekçesi olan demokrasi zedelenmiştir. Tek partili düzenden çok partili hayata geçiş ile özgür bir tutum sergilemek amaçlanır ancak 1957 genel seçim sonuçlarının neticeleri, DP'nin daha otoriterleşmesine sebep olmuştur.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışma DP Hükümeti'nin yayın organı olan Zafer Gazetesi esas alınarak kamuoyu oluşumunda yapılan propagandalara dikkat çekilmiştir.

Birinci bölümde genel olarak propaganda kavramının tanımı, tarihçesi, eğitim ve bilgi ile ilişkilendirilmesi gerçekleştirilmesinde taşıdığı amaç, kaynağına ve konusuna göre sınıflandırılan propaganda ve her propagandanın olmazsa olmazı karşı-propagandaya yer verilmiştir. Bir kitle iletişim biçimi olan propagandanın, geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan medya araçlarına yer verilerek kamuoyu oluşumunda kullanılan araçlar incelenmiştir. Nitekim bu çalışmada bir medya aracı olan gazete örnek olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın temellendirilmesinin yapıldığı konu ise propaganda kamuoyu ilişkisidir.

İkinci bölüme bakıldığında çalışmanın metodoloji kısmı yer almaktadır. Bu kısım da çalışmanın önemi, konusu, kapsamı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. DP'nin 1957 – 1960 arası dönemde Zafer gazetesinden görseller ile yapılan propagandaların kamuoyunda yansımaları aktarılmıştır. Tarihsel bir dönemin konusu ele alındığından betimlemeler yapılarak hükümet ve halk arasındaki ilişki yansıtılmıştır.

Üçüncü bölümde ise DP'nin Zafer gazetesini 1957-1960 arasında nasıl bir propaganda aracı olarak kullandığı incelenmiştir. İlk olarak Zafer gazetesinin DP ile ilişkisi ele alınmıştır. Daha sonra 1957 genel seçimi ile lehine kamuoyu oluşturmak isteyen DP'nin Zafer gazetesini kullanarak yaymış olduğu propagandalar değerlendirilmiştir. Türkiye'nin dış politikası, muhalefet ile ilişkiler, askerlerin ve öğrencilerin oluşturduğu farklı bir kamuoyu ile DP Hükümeti'nin son üç yılı içerisinde süreci idare eden propagandaları incelenmiştir. Söz konusu gazetenin, 1957 genel seçim

hazırlıkları ile başlayan ve 1960 askeri darbesine kadar olan sürecin propagandaları ve kamuoyu oluşumu dikkate alınmıştır. Bu dönemim çalışılması ile siyasi bir liderin ideolojisini yansıtan yayın aracının tarihi sürece, etkileri üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK PROPAGANDA KAVRAMI

1.1. Propagandanın Tanımı

Propaganda genel bir şekilde doktrine dönüşen fikirlerin yayılması olarak tanımlanır. Latince köken olarak, bahçıvanın taze bir bitkinin filizlerinin yeni bir bitki üretmek için toprağa dikilmesi anlamına gelen propagare kelimesinden gelmektedir (Brown, 1992: 11). Propaganda, ideolojilerin olduğu gibi yansıtılması değil dolaylı yollardan etkilenmek istenen kitleye aktarılmasıdır. Dolayısıyla hedef kitle yeni bir zihinsel yapı edinmektedir. Bu durum propagandanın başarılı bir yol izlediğini göstermektedir.

İnsanlık tarihi boyunca insanlar arası etkileşim kaçınılmazdır. Kendisinin ya da bir başkasının ihtiyaçlarını karşılama girişiminde bulunarak etkileşim sağlanır. Bu etkileşim gerektiğinde insanları ikna etmek ya da zorlayarak fikirlerin empoze edilmesi ile sağlamaktır. Nitekim ikna etmek ya da zorla yaptırmak sadece kişiye yönelik değil kitlelere yönelik olarak yapılmaktadır. Bu etkileşim, fikrin kitlelere yönelik ve çoğunluğu ikna etmek amaçlanıyor ise propaganda olarak değerlendirilir. Böylece sosyolojik bir fenomen olarak ele alınır. Propagandanın sosyolojik bir fenomen olarak değerlendirilmesinde insanlar tarafından niyetlerine göre yapılan ya da üretilen bir olgudan ziyade kitlelerin ikna edilmesi amaçlanır (Çetin, 2014: 241).

Başka bir tanımla propaganda, bir propagandacı tarafından belirli bir kamuoyuna ikna etmek istediği konudaki fikirlerini kitle iletişim araçları yoluyla açık, anlaşılır ve etkileyici bir dil ile aktarılmasıdır. Propagandanın etkisi daha çok siyasetçilerin mitingler yaparak hedef kitleye fikirlerini ifade etmesi olarak değerlendirilir. Ancak sadece fikirler ifade edilmekle kalmaz aynı zamanda maksatlı olarak ilgili birey veya bireyler aracılığıyla ve ikna yoluyla diğer bireylerin tavır ve hareketlerini kont-

rol etmek ya da etkilemek isteğiyle sistematik bir girişimde bulunmaktır (Bektaş, 2002: 23). Böylece propagandacı düşünceleri anlatırken bilinçli bir şekilde kamuoyunun tutum ve hareketlerini kendi isteği doğrultusunda yönlendirmeyi amaçlar. Bu amacın altında bencillik göz ardı edilemez bir gerçektir. Öncelikle sosyal psikoloji alanında olan bu terim kitlelerin duygu ve düşüncelerini, ikna etmek istediği olgu üzerinden çeşitli semboller kullanarak kontrol etmek ister. Kitleleri bir yandan ikna ederken bir yandan da yönetmek için bilimin sağladığı bütün yollardan yararlanan bütüncü tutarlı belki de bir dereceye kadar dinginleştirilmiş olan bir tekniktir (Domenach, 1969: 6). Siyasal bir iletişim aracı olarak sayılan propaganda makro düzeyde toplumsal-siyasal bir fenomen haline getiren siyasal sisteme yönelik radikal değişim talepleri, dış konjoktürel etkiler ya da baskılar sosyo-ekonomik bunalımlar veya halkın iradesinin temsiline yönelik olan seçimler gibi etkenler propagandayı canlı tutar. Ancak propaganda için ifade edilen söylemler kadar kitle iletişim araçlarının da etkisi çok büyüktür. Örneğin Almanya'da Hitler döneminde Propaganda Bakanı olan Goebbels sesini duyurabilmek için radyosuz ev kalmamasını hedeflemiş ve toplumun her kesiminden insana radyo tahsis etmiştir. Böylece söylemler iletişim araçlarıyla birleştiği zaman etkisini daha geniş kitlelere duyurma imkânı kazanmıştır. Domenach'a göre (1969: 88), propaganda denilen şey kendini devamlı surette besleyen bir haber alma servisi sayesinde tesirli olabilir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte medya araçları da gelişmiştir. Medya araçları ile kamuoyunu etkilemeye çalışan propagandacı istediğinde propagandayı yalan söylemek ve kitleleri manipüle etmek için istediğinde de yalnızca doğruları söyleyerek kitleleri ikna etmek için kullanılabilir (Çakı, 2018: 39). Nitekim propagandanın kitleleri ikna etmesi salt gerçekliğe dayanan bir oluşum değildir. Amaç fikir aşılama olduğu zaman söz konusu kitleye düşünme ve karar verme fırsatı verilmeden manipülasyon yöntemi ile hedefe ulaşmaktır. Bu yönüyle propaganda hem aldatmaca hem de karşılıklı tarafların her ikisine de söylenen yalan olarak nitelendirilir (Qualter, 1980: 259). Propagandanın kitle tabanı oluşumunda metafor olarak kanser nitelendirmesi yapılabilir. Kanser, patolojik bir kavramdır ve insanı etkisi altına alan iyi ya kötü huylu bir hastalıktır. Propaganda da hedef kitle üzerinde kanserin birey üzerindeki etkisi gibidir. Propagandada amaç, kitlenin ne istediği değil hatibin kitleden ne beklediğiyle ilgilidir. Dolayısıyla

yapılan propagandanın tutarlı verilere dayanması veya gerçeği yansıtmayan ifadelerin kullanılması, hedef kitle üzerinde metaforik olarak kanser etkisi bırakmaktadır.

1.2. Propagandanın Tarihçesi

Propaganda kavramı insanın var olduğu tarih boyunca etkisini göstermiştir. Propagandanın ikna etmeye yönelik çalışmaları 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak bu tarihten öncesine dayanan propaganda etkileşimleri lider olmak toplumu yönetmek isteyenler kendilerine yandaş bulmak ve liderliklerini sağlamlaştırmak amacıyla propaganda yapmışlardır (Bektaş, 2002: 65). Halkın düşüncesine egemen olmak amacıyla yapılan siyasi propagandalar ikna etmekten daha çok manipüle etmektedir. Nitekim propaganda terimi 1622 yılında Roma Katolik Kilisesi tarafından oluşturulan Congragatio de Propaganda Fide ya da İtikadı Yayma Cemiyeti'nden kaynaklanmıştır (Bektaş, 2002: 66). Dinin temel alınması ile toplumda düzeni sağlamak için kullanılan propaganda, sembollerle desteklenmiştir.

Hristiyanlık, Roma'da kabul görüldükten ve devlet tarafından benimsendikten sonra bir taraftan zenginleşen diğer taraftan da krallarla mücadeleye giren Papalık dini propaganda yerine siyasi amaç taşıyan propagandaya yönelmiştir. Halkı devlete karşı kışkırtarak konumunu korumayı amaçlamıştır. Ancak bu durum halkın belirli bir kesimine seslenmekle kalmıştır. Matbaanın icadı ile birlikte basılan resimler ve sembollerle desteklenen propaganda geniş kitlelere ulaşmıştır.

18. yüzyıla kadar Batı'da propaganda Kilise tarafından dini konular ele alınarak yapılmıştır. Daha sonra Fransız İhtilali ile birlikte mutlak monarşiye karşı yapılan ayaklanma ile birlikte propaganda siyasi meseleler üzerine yönelmiştir. Ancak halkın yapılan propagandayı anlaması için açık anlaşılır bir dil kullanması gerekir. Broşür, gazete ve siyasi karikatürler halka yönelik halkın anlayacağı şekilde yapılması gerekir. 19. yüzyıldan sonra iletişim araçların dünyada birçok kesimde gelişme göstermesiyle birlikte propaganda küresel olarak kendini göstermeye başlamıştır. Bilimsel çalışmaları gelişme gösterdiği bu dönemde propaganda kelime anlamı olarak tam karşılığını bulmaya başlamıştır. Nitekim propaganda, siyasi ikna çalışmalarının yanında ekonomik kültürel ve askeri alanda da kendini gösterir.

Modernleşmeyle birlikte propaganda en çok askeri alanda nitelik kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda hem halkın desteğini hem de askerinin motivasyonunu sağlayacak söylemlere yer verilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'na katılan İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya, ABD, sivil halkı ve askeri, stratejik çıkarları korumak amacıyla propaganda çalışmaları yapmıştır. Bu devletler arasında Almanya, diğer ülkelerin aksine 1914 yılı öncesinde propagandayı ciddi bir güç olarak kabul eden tek devlettir (Ünlü Kurt, 2018: 179). Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce Almanya tarafsız olan ülkelerle arasındaki ilişkilerini kamuoyunu etkileme doğrultusunda yaptığı için diğer ülkelere nazaran daha avantajlı konumda olmuştur. Bu savaşta kamusal organizasyonu sağlayan en önemli propaganda aracı ise yazılı kaynaklardır. Popüler literatür olarak değerlendirilen sinema, tiyatro ve sirklerden oluşan propagandayı eğlence yoluyla yaymaya çalışan araçlar yarı-okuryazar kesimin dikkatini çekme amaçlı Rusya'da yaygın olarak yapılmıştır (Ünlü Kurt, 2018: 185). Savaşı konu alan görsellerle halkın vatanseverlik ve milliyetçi duyguları ile ulusal bilinç, diri tutulmak istenmiştir. ABD, Birinci Dünya Savaşı'na katılan en son ülke olmasına rağmen ilk resmi propaganda teşkilatını kuran devlettir (Ünlü Kurt, 2018: 192). Poster ve afişlerle görsel iletişimi kullanarak savaşın olumsuz yönleri gölgede bırakılmak istenmiştir. Almanya'nın bu savaşta propaganda çalışmalarından etkilenen Adolf Hitler, İkinci Dünya Savaşı'nda propaganda eğer etkili kullanılırsa savaşın başından sonuna kadar başarılı bir sonuç elde edeceğini düşünmüştür. Hitler'in propaganda bakanı Goebbels düşüncelerini kamuoyuna yansıtırken halkı heyecanlandıran, hem göze hem kulağa seslenen ve sürekli savaş ruhunu tekrarlayan söylemlerle halkın ruhunu yavaş yavaş kıvama getirmiştir (Domenach, 1969: 49-50). Goebbels'in propagandası diğer devletlerden, Alman ırkının üstün olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu girişimi yaparken en iyi ve etkili kullandığı araç radyo olmuştur. Nasyonal Sosyalist Partisi'nin tek başına iktidar olduğu dönemde ise; radyo bekçileri görevlendirilmiş ve radyo propagandasına ağırlık verilerek özellikle iş yerleri gibi halka açık alanlarda Hitler, Goebbels, Göring gibi hitap edenlerin sesi duyurulmaya çalışılmıştır (Yaman, 2007: 84). Goebbels, propaganda çalışmalarında savaş sırasındaki gelişmelerden haber almak için görevli tahsis etmiştir. Bu görevlilerin verdikleri raporlarla Goebbels propaganda metinleri hazırlayıp halkı bilgilendirmiştir. Ancak bu durum bilgilendirmeden ziyade istenileni yansıtmaktır. Böylece halkın motivasyonu düşmeyecektir. Ya-

pılan propaganda ile savaş başarı ile sonuçlanmaya çalışılıyordu. Nitekim amaçlanan doğrultuda gerçekleşmedi. Goebbels, sadece zafer odaklı yapılan güdüleme yöntemi ile başarılı olunamayacağını anlamıştır.

1.3. Propagandanın Amacı

Kitlelere arzulan fikirlerin aşılması doğrultusunda yöneltilen mesajlar duyguları kontrol eder ve bu kitleye düşünme fırsatı vermeden ikna etmeyi amaçlar. Dolayısıyla propaganda gafil avlayan sözlü bir mukayese tekniğidir. Propagandanın ilk amacı kamuoyunu oluşturmaktır. Çünkü varmak istediği hedef halkın güvenoyunu kazanmakla elde edilmektedir. Nitekim propagandanın kazanmak istediği güvenoyu ticari amaçla değil politik bir amaç doğrultusunda uygulanır. Bu yönüyle propagandanın politik ve reklam ayrımı yapılmıştır. Reklam tipi propagandada ürün kampanyaları üzerinden ikna yapılmaya çalışılırken politik propagandada seçimlerde oy oranını artırmak için kullanılır.

Propaganda süreçtir, amaca erişene kadar devam eder (Bektaş, 2018: 160). Bu süreç ulusal alanda iktidar için devamlılığı sağlamayı hedeflerken bazen de uluslararası alanda üstünlük sağlamak için yapılır. Amerika'nın Kuzey Kore üzerinde yapmış olduğu propaganda aslında bir güç göstergisidir. Nitekim Rusya ve Çin, Kuzey Kore'ye ABD ve Birleşmiş Milletler, Güney Kore'ye destek vermektedir. Güney Kore ve Kuzey Kore üzerinde uygulanan yatırımlar uluslararası alanda, dünya kamuoyuna üstün güç göstergisi yapmaktadır. Bu durumda propaganda sessiz bir iktidar silahı görevi üstlenir. Bu sessizlik silahların patlamadığı ancak söylemlerle kamuoyunu, güç sahibi devletler tarafından etkilemek istenmiştir. Böylece propaganda belirli kitleleri ve toplumu, odaklanan fikir veya doktrin etrafında toparlayarak halkın desteğinden kuvvetlenir ve onu belirli bir yöne çevirmeyi amaçlar (Hekimgil, 1968: 83).

Yapılan propagandanın amaca yönelik çalışmaların da en belirgin durum seçim dönemlerinde karşımıza çıkar. Bir partinin oy oranı artışı, seçmenin ihtiyaçlarına karşılık yapılan çalışmalarda kendini gösterir. Nitekim partilerde seçimleri kazanabilmek için seslendiği kitleye vaatlerde bulunur. Bu vaatler etkileme amaçlı yapılır.

Kalabalıkların gözüne girmek isteyen bir kişi için ben iktidara geldiğim zaman memurlar şu kadar aylık alacaklar, aile ödenekleri şu kadar artacak demektense “herkes mutlu olacak” düşüncesi ile hareket edilmesi gerekir (Domenach, 1969: 73). Kamuya yapılan hitaplarda sınırlı vaatler verildiği zaman aslında genel bir kontrol sağlanmamış olur. Bir kısmının isteklerine yanıt verirken diğer kısmın ise ilgilenmediği vaatler olabilir. İyi bir propagandacı bunun farkında olmalıdır. Siyasal yaşamda propagandanın etkin olabilmesinin ön koşulu kitlelerin dikkatini çekebilmesinde, onlara güven vermesinin yanında kitlenin umut ve beklentileriyle örtüşmesi ve bunun için uygun bir ortamın sağlanmasındadır (Armağan, 1999: 421). Dolayısıyla propaganda da hitap kuvvetinin güçlü olmasının yanında söylemlerin içeriğinin tutarlı olması, hedef kitlenin çıkarlarına karşılık gelmesi gerekmektedir. Ancak propagandanın temelinde, propaganda yapanın arzuları lehinde şekillenmesi amaçlanır. Nitekim kamuoyu ikna edilmek için vardır.

1.4. Propaganda ve Bilgilendirme

Bilgi, insanların yaşadıkları hakkında zihinlerinde çağrışımların var olması durumudur. Bireyin bilgiyi elde etmesi için aracı kaynaklar söz konusudur. Bunun en başında, dil gelir. Nitekim dili bir iletişim aracı olarak değerlendirmek dilin durumunu basitleştirmektir. İletişim aracı olarak ele alınanlar radyo, televizyon, telefon, bilgisayardır (internet). Dil ise bu araçları harekete geçirir. Karşılıklı olarak dil yardımıyla iletişimi gerçekleştirmek için bilgi akışı sağlanır. Böylece dil toplumsallaşma sürecinde iletişimi sağlayan en önemli unsurlardan biridir (Akın, 2015: 53). Propaganda tarihine baktığımızda da kesin bir başlangıç tarihi verilmemektedir. Çünkü insan var olduğu andan itibaren ikna etme güdüsü ile yaşar. Bu güdülenme ise dil aracılığıyla gerçekleşir. Ancak propaganda bireyin birey ile ilişkisinde değil, bireyin belirli bir kitle ile sağladığı iletişimde görülür.

İletişim sağlanırken bilgilendirici mesajlar, alıcılarını, onların bilgi edinmeleri, etraflarındaki dünyayı anlayabilmelerine ve öğrenmelerine imkân verir (Bektaş, 2002: 44). Propaganda odaklı bilgi vermeye bakıldığında taraflı bir bilgi söz konusudur. Örneğin bir siyasi liderin kendi partisinin ideolojisi hakkında bilgi verirken diğer partilere nazaran daha üstün yanlarını ifade etmesi onu taraflı kılar. Propaganda, ek-

sik bilgiye dayanan ve etkileyici olması için bazı eklemeler yapılmış bilgiye dayanmaktadır (SDAM, 2018: 15). Bilgilendirmenin diğer bir odağı tartışılmayan, realiteye açık olan bilgidir. Bu bilgi daha çok eğitim kurumlarında verilmektedir. Amacı yönlendirmek değil eğitmek ve öğretmektir.

1.5. Propaganda ve Eğitim

Taraf olunmuş bir görüşü, bu görüşü desteklemeyenler arasında yayma amacıyla yapılmadıkça propaganda sayılmaz (Brown, 1992: 16). Propaganda metinleri ya da konuşmaları içerisinde amaca yönelik bilgi yüklüdür. Bu bilginin aktarıldığı kesim bir eğitim kurumu da olabilir. Eğitim kurumlarında yapılan propaganda söz konusu ülkenin tarih kitaplarından anlaşılmaktadır. Burada bilgi aktarılırken kitabın yazarının emperyalist duyguları kullanılmış olabilir. Böylece verilen bilginin amacı objektif olmaktan ziyade taraflı olması ile ilgilidir. Eğitim, doktrinlere değil evrensel kanıtlara dayanan bilgiyi kabul eder. Eğitim düşündürmeyi ve sunulan konu hakkında araştırma yapmayı amaçlar. Propaganda gibi kitleye yönelik olmasından ziyade bireye de yapılır. Propagandada düşünceler aktarılırken belirlenen kitlenin akıl yürütmesine imkân tanınmaz. O anda kitle ikna edilmeye çalışılır.

Bir öğretinin, propaganda mı yoksa eğitim amaçlı mı yapıldığını anlamak bunu yapan insanın değer yargılarına bağlıdır (Pratkanis& Aranson, 2018: 310). Anı temsil eden mekan, zaman ve sahip olunan ideoloji değer yargılarını şekillendirir. Dolayısıyla aktarılan bilgiler eğitim niteliği taşımaktan çıkar, propaganda niteliği kazanır. Bu durum eğitimci olarak adlandırılan statünün, propagandacıya dönüşmesidir.

1.6. Propaganda ve İkna

Propaganda iknanın bir alt ürünüdür. Propaganda hedef kitleyi güdüleme amacı taşıdığından dolayı kitleye sunduğu ideolojiyi kabul ettirmek için retoriğe başvurur. Dolayısıyla her türde ikna faaliyeti propaganda değildir (Bektaş, 2002: 53). Nitekim kaynağı ve doğruluğu ispatlanmış bilginin aktarımı ikna amaçlı olabilir. İknanın propaganda amaçlı olarak yapılması daha çok siyaset içerikli konularda karşımıza çıkmaktadır. Propaganda tekniğinin siyasal reklamcılık adı altında kullanılır.

ması kitleleri ikna etme etkileme faaliyeti olarak bilinir (Göker & Alpman, 2010: 33). Bu amaçla propagandanın kullandığı saha, siyasi ya da askeri boyutları olan faaliyetler içerir. Savaş ve seçim döneminde propagandanın hedef kitlesine sesini duyurması gerekir. Bunu yaparken kitlenin düşünce dünyasına karşılık gelen söylemler dile getirilmelidir. Hedef kitlenin ikna olması için sağduyulu söylemler propagandanın bir parçasıdır. Ancak yapılan bu söylemlerin propagandanın siyasi çıkar için yapıldığı gerçeğini değiştirmez.

Kamuoyunu ikna etme çalışmalarında ses getiren Hitler Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi adı altında Alman ırkının üstün ırk olduğu ifadeleri ile propagandasını yapmaktadır. Nazi Almanyası'nın asıl propaganda girişimlerini yürüten ise Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı olan Joseph Goebbels'tir. Goebbels söylemleri tekrara dayandırarak halkı ikna etmeyi amaçlamıştır.

Kitle iletişim araçlarından radyonun kullanılması siyasal aktörlerin toplumda kendi beklenti ve çıkarları için propaganda amaçlı ikna çalışmalarında kullanılan gözde araçlardandır (Öztürk, 2000: 172). 20. yüzyıldan itibaren radyo savaşta, ülke idaresinde ve seçim sürecindeki çalışmalarda siyasi rol oynamıştır. Radyonun kazandığı bu rol sadece siyasal reklamcılık için değil ekonomik ve kültürel reklamcılık ile de ikna sürecine dâhil olmaktadır. Böylece propaganda iknanın nasıl uygulandığı konusunda teknik bir ifadedir. Propaganda, hedef kitlenin tutum ve davranışlarında değişikliğe gitmeyi amaçlaması ile bu değişimi düşünce ya da inançların ikna yolu ile değiştirilmesinin gerçekleşmesidir (Deneçli & Deneçli, 2014: 46). Bu durumda başarılı bir propaganda oluşturmak için hedef kitleyi etkileyici bir mesaj ve bu mesajı aktaran medya araçları, en önemlisi de hatiptir. Ancak tüm şartlar tamamlansa bile karşı propaganda, savunulan fikrin çürütülmesine neden olur. Siyasi liderler arasında ideolojik çatışmanın ürünü olan bu durum daha çok siyasal iletişimin temel amacı olan halkın rızası ile sonuçlanır. Halkın rızası ikna edici iletişim türünden olan propaganda metinlerinde siyasetle dilin, dil ile siyaset ilişkisinin kanıtıdır (Ateş, 2000: 120). Propagandanın sosyolojik bir fenomen olarak değerlendirilmesi siyaset sosyolojisinin aracı olarak kullanılmasında rol oynamaktadır. Seçmeni ikna etmek için kullanılan siyasi dil propaganda tekniği sayesinde gerçekleşir. Dolayısıyla ikna

amacı taşıyan siyasal iletişimde yalan söylemlere yer vermeden gerçek bilgilerin abartılarak kamuoyuna aktarılması gerekir.

1.7. Karşı – Propaganda

Propaganda faaliyetleri hedef kitleyi ikna etmeye yönelik yapılan tutumlardır. Karşı propaganda faaliyeti ise hem hedef kitleyi ikna etmek hem de karşı propagandacıyı topluma karşı gülünç duruma getirmeyi amaçlar. Karşı propaganda rakibin tezini çürütmeye yönelik yapılan propagandadır (Domenach, 1969: 102). Her propaganda söylemi karşı propagandaya maruz kalmaktadır. Siyasiler halka yaptıkları konuşmada ideolojilerini ikna etmeye çalışırlar. Muhalif bir siyasi ise rakibinin ideolojisine tepki olarak kendi fikirlerini yansıtmak ister. Bu durum karşı propaganda girişimidir. Karşı propaganda ekonomik nitelik taşıyan konularda da kendini gösterir. Ekonomik yaptırımlar uygulamayı amaçlayan bir ülke, karşı propagandaya maruz bırakılan ülke üzerinde zayıf noktaları ortaya çıkarılmak istenir. Bu durum ülkeler arasında üstünlük arayışının bir göstergesidir. Karşı-propaganda ülkeler arasında ya da ülke içinde yapılması hangi konuda yapılırsa yapılsın bilinçli bir eylemdir. Kamuoyu desteği kazanmak için kullanılan güdüleme tekniğidir.

Karşı-propaganda yapılırken asıl amaç karşı görüşü çürütmek değil görüşü savunan kişi veya kişileri yıpratmaya çalışmaktır (Bektaş, 2002: 209). Rakip olan siyasinin ya da propagandacının özel hayatındaki olayların toplum tarafından hoşça gitmeyen davranışların açığa çıkarılması ile yapılmaktadır. Böylece yapılan karşı-propagandanın amacı ideoloji odaklı değil, aktör odaklıdır. İfade edilen ideoloji söylemleri üzerinden, aktör zayıflatılmak istenir. Propagandacının düşüncelerinden önce, toplum içindeki imajının zayıflatılması durumunda tutarlı söylemlere yer veren faaliyetlerde bulunsa da kamuoyunun güvenini kaybetmiş olacaktır. Karşı-propagandanın amacı rakibi itibarsızlaştırma ve gülünç duruma düşürmektir. Bu amaçla yapılan eylemlerde hedef kitleye kendisini seçmesi için başka seçenek bırakmadan gerekirse kara propaganda yaparak rolünü oynamaya devam eder.

İkinci Dünya Savaşı'nda ABD'nin, Nazi Almanyası ile karşı propagandası Walt Disney'in 43'ün Ruhu adlı çizgi film karakterlerinden olan Donald Duck üzerinden metaforik imalar yansıtılmaktadır. ABD'nin Nazilere yönelik karşı propagan-

dasında Donald Duck karakterin eline geçen bir parayla “tutum” metaforu ile ABD’yi, “müsriflik” metaforu ile Nazi’leri yansıtmaktadır (Çakı, 2018: 58). Nazi’nin itibarını zayıflatmak için yapılan bu çizgi film ile ABD kendi kamuoyunu oluşturmaya çalışmıştır. ABD, “tutum” metaforu ile savunma sanayisine destek veren bir karakter yansıtırken “müsriflik” karakteri ile eğlence amaçlı harcama yapan Nazi karakterini oynamaktadır. Nazi Almanyası’nın ABD propagandasına karşılık Nimbus Libere çizgi filminde ana karakter olarak yine Donald Duck’un seçilmesi ile diğer müttefiklere kıyasla Fransa halkını kontrol altında tutan, Nazi Almayası’na dikkat çekilmektedir. İkinci Dünya Savaşı’nda Naziler ile ABD arasında geçen karşı-propaganda çatışmasında kendi ülkelerine birlik, bütünlük ve orduya mali destek propagandası yapılırken rakip ülkeler arasında halka karşı kendi iktidarları itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır.

1.8. Kaynağına Göre Propaganda Biçimi

Kaynağına göre propaganda biçimleri üçe ayrılır;

- Beyaz Propaganda
- Gri Propaganda
- Kara Propaganda

1.8.1. Beyaz Propaganda

Beyaz propaganda kaynağı belirli olan propagandadır. Kitle iletişim araçlarının kullanımına göre propagandanın hangi amaca hizmet ettiği belirlidir. Bu durumda bilgi ve beyaz propaganda karıştırılmamalıdır. Bilgi verilirken, propagandada olduğu gibi hedef kitleyi güdüleme amacı yoktur. Bilgi kitle tabanını oluşturmak için değil insanlara nesnel ve tarafsız bilgiyi kazandırmak için yapılır. Beyaz propaganda açık anlaşılır bir dil kullanılması ile birlikte söylemlerin aktarılmasında hedef kitleye güven vermek zorundadır (Tarhan, 2003: 37). Beyaz propaganda yapan hatip, söylemlerinde tutarlı veriler kullanmalıdır. Böylece rakibin ideolojisini çürüterek kamuoyunun sahip olduğu fikirlerinde taraf değiştirmesini sağlar. Beyaz propaganda yapılırken kitle iletişim araçlarına çok fazla maruz kalmadan uygulanmalıdır. Nitekim kitle iletişim araçları ile yaygın bir şekilde yapılan beyaz propaganda karşı propaganda ile yüzleştğinde değerini kaybeder. Beyaz propaganda yapılırken kabul edilmeye mec-

bur bırakılan doktrinler yerine ikna ederek hedef kitleyi etkilemek istenir (Avcı, 2018: 80). Karşı tarafın tezlerini çürütürken kendi fikirlerinin kabul ettirmek isteyen propagandacı kitle tabanının oluşması için tutarlı söylemler ile propagandasını yapmalıdır. Beyaz propaganda da kitle iletişim araçlarından filmler, müzikler, kitaplar, televizyon programları, radyolar ve görsele dayanan kaynaklardan aktarılır. Örneğin bir partinin, seçimden önce kamuoyunu etkilemek için bastırıldığı bir afişte görsel üzerine ifade edilen söylemlerle özdeşleşmesi gerekir. Böylece siyasi propaganda amaçlı kullanılan beyaz propaganda seçim öncesinde ve sonrasında güven duygusunu kaybetmemesi için çalışmalar yapılmalıdır. İktidarın konumunu koruyabilmesi için propaganda etkili bir yöntemdir. Ancak bunu yaparken kitlelerin duygusal yönlerine vurgu yaparak sağlanabilir.

Beyaz propagandanın etki alanı diğer propaganda türlerine göre daha dardır. Bunun sebebi karşı propagandaya maruz kalmasıdır. Dolayısıyla karşı tarafın ideolojisini çürütmeye çalışılırken kendi fikirlerinde etki alanı bulamayacağından başarısızlıkla sonuçlanır.

1.8.2. Gri Propaganda

Gri propaganda doğruluğu kanıtlanamayan söylemlere yer verilerek kitle tarafından yalan ya da gerçek olduğu kestirilemeyen propagandadır. Gri propagandanın kaynağı belirsiz olduğu için hedef kitle üzerinde propaganda hissi uyandırmadan kolay kabul edilen propagandadır (Avcı, 2018: 82). Dolayısıyla gri propagandaya kaynağına göre sinsi propaganda da denir. Gri propagandanın kullanımına siyasilerin miting konuşmaları örnektir. Siyasi ile hedef kitle arasındaki iletişimde statü farkı gözetilmeden yapılırsa propaganda amacı taşımayan söylemler ele alınır. Halkın konuşma dili ile yapılan hitaplar başarılı propagandayı oluşturur. Bunun için kitle tabanının oluşmasında kültürel değerleri oluşturan toplumsal hafıza hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Orada kullanılan yöresel hitaplara hâkim olan bir hatip, propaganda izlenimi vermeden etkili mesajlar iletir. Propagandacının savunduğu görüşü destekleyen atasözleri kullanılarak hedef kitle etkilenmek istenir. Dolayısıyla gri propagandanın ana malzemesi rivayetlerdir (Tarhan, 2003: 38). Siyasal propagandanın ürünü olarak ortaya çıkan gri propaganda siyasiler arasındaki tutum ve davranışları açığa

vurmak için geçmişte uygulanan yanlış politikalar dile getirilir. Bu durum siyasilerin birbirlerine karşı itibarsızlaştırma eylemleridir. Gri propagandanın yapmış olduğu itibarsızlaştırma eylemleri kara propaganda ile ortak özellik taşımaktadır.

Gri propaganda çoğu zaman yalan ve gerçeğin iç içe geçerek dedikodular kullanılması ile sunulur (Bektaş, 2002: 37). İçeriğinde yalan haberlerin verildiği mesajlar doğrultusunda yapılan gri propagandanın kaynağı belirli değildir. Başka kaynaklar üzerinden doktrinler hedef kitleye aktarılır dolayısıyla amaç kendini masum göstermektir. Kullanılan bu kaynağın, hedef kitle üzerinde olumsuz etki bırakması amaçlanır.

Günümüzde uluslararası alanda politik, ekonomik, kültürel konuların ele alındığı ilişkilerde üstün güç sahibi olan ülkelerin diğer ülkeler üzerinde söz sahibi olabilmesi için kullanılan bir tekniktir. Bir ülkenin sahip olduğu radyo ve televizyon kanalının başka ülkelerde yayın yapması o ülkenin toplumsal malzemesi ile gri propagandaya maruz bırakmasıdır.

1.8.3. Kara Propaganda

Kara propaganda yapılırken belirli bir kaynaktan çıkıyor gibi gösterilerek başka bir kaynak kullanılması kara propagandanın rolünü belirler. Kaynağın gizli olması propagandanın karşı tarafı gülünç duruma düşürmesi için önemli bir tekniktir. Kara propaganda yönteminde hile, yalan, iftira, sinsilik ve sahte delil esastır (Tarhan, 2003: 41). Türkiye'nin Fırat Kalkanı Harekâtı ile Suriye'nin Rasulayn şehrinde terör örgütlerine karşı mücadelesinde insansız hava araçlarından korumak için teröristler tarafından sokaklara çekilen mavi brandalar görüntülenmiştir. Ancak mavi brandaların çekilmesindeki asıl amaç ise kamuoyuna Türkiye sivillere saldırıyor mesajı vermektedir. Yapılan bu kara propaganda sadece Suriye halkına değil aynı zamanda dünya çapında Türkiye devletini küçük düşürmek ve itibarsızlaştırmak istenmektedir.

Kara propaganda içerisine her konu dâhil olabilir. Yeter ki çıkara hitap etsin. Dolayısıyla kara propaganda da ahlaki değerler ya da propagandaya maruz bırakılan hedef kitlenin ruh hali dikkate alınmamaktadır. Kendi doktrinlerini yaymak için psikolojik bir silah niteliği taşımaktadır. Kara propaganda genellikle askeri ve siyasi

konularda görülmektedir. Ulusal ve uluslararası meselelerde, devletlerin birbirlerine karşı üstünlük yarışlarında kamuoyunda güveni kırmak için yapılmaktadır. Hedef kitleye rakibi itibarsızlaştırmak için yapılan kara propaganda risklidir. Çünkü kara propagandanın temelinde yalan ve iftira vardır. Bu durumun ortaya çıkması kara propagandacıyı olumsuz etkiler ve kendi güvenini kendisi kaybetmiş olur.

Kara propaganda aslında bir kargaşa ve karışıklık halini temsil eder (Yaman, 2007: 42). Siyasiler arasındaki çekişmeler bir kara propaganda faaliyetidir. Kamuoyunda kendilerine bir kitle tabanı oluşturmak için birbirlerinin tezlerini çürütmeye çalışarak ön plana çıkmayı amaçlarlar. Kara propaganda faaliyeti gerçekleştirilirken her türlü fikir ve inanca, karşı tez oluşturulur. Kara propaganda yapan hatibin niyeti açığa çıkarsa kamuoyunda güvenini kaybetmiş olur.

1.9. Konusuna Göre Propaganda Biçimi

Konusuna göre propaganda biçimleri dörde ayrılır;

- Siyasal Propaganda
- Askeri Propaganda
- Kültürel Propaganda
- Ekonomik Propaganda

1.9.1. Siyasal Propaganda

Siyasal propaganda, siyasal bir aktör tarafından belli bir ideoloji ile kitleleri ikna etmek ve bunun yanı sıra bu iknayı sürece yaymaktır. Siyasal iletişim sağlanırken propaganda teknik olarak kullanılmaktadır. Propaganda özellikle seçim döneminde siyasal iletişim sürecinde uygulanmaktadır (Demir Askeroğlu, 2015: 197). Propaganda yapılırken kullanılan dil, hedef kitleyi etkileme amaçlı aktarılmaktadır. Kitleye aktarılan mesajlarda dil, yorumlama ve düşünme imkânı vermeden tutum ve davranışları manipüle eden söylemlerden oluşmaktadır. Siyasal propaganda taraf olunmuş bir görüşü, bu görüşü desteklemeyenler arasında yayma amacı taşımadıkça propaganda değildir (Brown, 1992: 16). İdeolojilerin geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan propaganda, savunduğu görüşe sahip olandan ziyade, dâhil olmayan kesimi de etkilemelidir. Siyasal propaganda, siyasinin seçmenler üzerinde etki bırakma çalışmalarıdır. Diğer siyasilerin seçmen sayısını azaltmak başlıca hedefidir. Bu durum iktidar

için konumunu korumak, muhalefetler için ise iktidarın oy oranını azaltmak için yapılmaktadır. Ancak muhalefetin de iktidarın da propaganda yaparken ortak noktaları, seçmenin düşünce alanını sınırlamış olmalarıdır (Brown, 1992: 25). Propaganda söylemleri aktarılırken kullanılan kitle iletişim araçları ile düşünce alanındaki sınırlama, düşünce özgürlüğü sağlarcasına kitleleri etkilenmek istenmektedir. Geleneksel medya araçları (gazete, radyo, televizyon, sinema, vb.) ve yeni medya araçları (twitter, facebook, whatsapp, instagram, vb) kitleleri etkileme araçlarıdır. Bu araçlarla gerçekleştirilen propaganda görselin ve akıcı bir dilin kullanılması ile birlikte ikna edilmek istenen geniş bir kitle alanı oluşturulur. Siyasal propaganda, siyasal iktidar, bir siyasal parti ya da benzeri kurum tarafından kitlenin kendisine karşı olan davranışlarını değiştirmek için uygulanmaktadır (Bektaş, 2002: 198). Siyasal propaganda ile amaç hedef kitlenin yoğunluğunu artırmaktır. Siyasal propagandada kitleleri etkileme amacıyla söylemlerini dile getiren siyasiye karşılık karşı propaganda yapılması muhtemeldir. Çünkü siyasal propagandanın karşısında siyasal eylem olmalıdır (Bektaş, 2002: 221). Siyasiler arasındaki çekişme ile birbirlerinin tezini çürütmeye yönelik propagandalar yapılmaktadır. Siyasal iletişimin sağlanmasında propaganda kitleleri etkilemeye yönelik bir yol olmakla birlikte siyasiler arasında da iletişimi sağlamaktadır. Siyasal iletişimin sağlanması bilinçli bir eylemdir. Propaganda hedef kitleyi etkilemek için hem siyasetin hem de partisinin adına çıkar sağlamak ister. Bu eylemi gerçekleştirirken de karşı propagandaya maruz kalır. Bu durumda karşı söylemlere cevap verebilmek için siyasal üslup çerçevesinde siyasiler arasında etkileşim sağlanır. Nitekim bu etkileşim ulusal ve uluslararası sahada uygulanan bir retoriktir.

1.9.2. Askeri Propaganda

Askeri propaganda devletin, terör örgütleri ya da düşman devletleri tarafından çıkarlarına karşılık gelen tutum ve davranışları yerine getirmesidir. Askeri propagandalar içerisinde rakibi küçük düşürmeye veya basit göstermeye yönelik söylemlere yer verilerek psikolojik savaş yapılmaktadır (Avcı, 2018: 100). Psikolojik savaş, politik, ekonomik, ya da sosyal faktörlerin yanı sıra düşmanını ruhsal olarak etki altına almak istemektedir (Megret, 1972: 33). Askeri propaganda devletlerarasında politik olarak işbirliğinin sağlanamadığı anda ortaya çıkar. İdeolojik söylemlerin yerini, yalan ve kaynağı belirsiz ifadeler alır. Devletlerin sahip olduğu askeri güç üzerinden

gözdağı verme amaçlı yapılan askeri propaganda bir devletin anlaşılamadığı diğer devlete üstünlük sağlamasıdır.

Askeri propaganda kapsamında en çok kullanılan propaganda türü kara propagandadır (Yaman, 2007: 47). Kara propaganda kaynağı bilinmeyen, hedef kitleyi etkilemek için yalan söylemlere başvuran propaganda türüdür. 1943 yılında Amerikalıların orduya asker toplamak için seferberlik başlatması üzerine “ *Americans will always fight for liberty*” (Amerikalılar her zaman özgürlük için savaşıacaklar) söylemleri ile afişler basılmıştır. Askeri propaganda ulusal seferberlik adına yaptığı milliyetçi söylemleri ile düşmana karşı birlikteliği amaçlamıştır. Bu durum ulusal menfaatlerin yapıldığı propaganda çalışmalarıdır. Özgürlük söylemi ile halkın tutum ve davranışlarını etkilemeye çalışan propaganda faaliyetleri orduya destek sağlamak için kullanılmaktadır. Özgürlük anlayışı ile sadece Amerikan halkı için değil karşı tarafın halkı için de kullanılarak duygu sömürüleri yapılmıştır.

Askeri propaganda, afiş, radyo ve yeni medya araçlarının kullanılması ile birlikte devletlerin çıkarlarına karşılık gelen ifadeleri, ulaşabileceği en geniş kitlelere ulaştırarak duyurmak ister. Askeri propaganda devletin halkına yaptığı çağrılardan ziyade diğer uluslarında desteğini kazanmak için yapılmaktadır. Küresel alanda kazanılan destek ile propagandanın ikna gücü artmaktadır. Güvenilir kaynaktan verilme bile destekçisinin olması, kitlelerin propagandaya olan inancını artırır.

1.9.3. Kültürel Propaganda

Kültür insanlığın var olduğu andan itibaren gelişen ve ilerleyen bir süreci tanımlamaktadır. Kültürel değerler toplumu tanımlayan unsurlardır. Topluma aktarılabilecek olan ifadelerde o toplum kültürel değerleri bilinmeden yapılması boş uğraş olacaktır. Propagandacı için hedef kitlenin kültürel değerleri onun ikna çabasını destekleyecektir. Kültürel değerler propagandanın yapılmasında gerekli kamuoyunun oluşması için önemli bir faktördür.

Kültür yoluyla yapılan propaganda çalışmaları hedeflenen bir toplumun yüzyıllar boyunca oluşan tarihsel ve toplumsal birikimini toptan etkileme faaliyetidir (Yaman, 2007: 48) Kültürel propagandanın yapılması için hedef kitlenin geçmişi

hakkında bilgi sahibi olunması gerekir. Hedef kitle hakkında bilgi sahibi olursa bile kültürel propagandanın gerçekleşmesi uzun bir süreç gerektirir. Çünkü kültürel propaganda etkilemek istediği kitleye propagandacının doktrinlerinin oluşumunda yeni bir düzen söz konusudur. Kültürel propaganda ile toplumun kültürel değerlerinde değişim öngörülmektedir. Bu değişimin yapılması için kitle iletişim araçları tarafından tekrara dayanan propaganda çalışmaları yapılmalıdır. Sinema ve televizyon gibi görsele ağırlık veren kitle iletişim araçları sayesinde kültürel propaganda etkili olmaktadır.

Kültürel propaganda yapılırken beyaz propaganda türü kullanılmalıdır. İknâ edilmek istenen hedef kitleye aktarılan söylemlerin tutarlı ve kaynağı belirli olması gerekir. Aksi durumda ise hedef kitle güvenini kaybetmiş olur. Kültürel propaganda yapılırken dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri de dildir. Bir toplumun dili üzerinden yapılan değişim kültürel hegemonyanın göstergesidir. Örneğin, eğitim amaçlı olarak açılan ancak nihai amacı kültürel bir dönüşüm hedefleyen yabancı devlet okulları kültür emperyalizmi yapmaktadır (Yaman, 2007: 49). Bu okullar mensup olduğu devletin dili üzerinden eğitim vererek farklı bakış açıları kazandırdığını iddia etmektedir. Ancak bu farklılık kendi kültürel değerleri üzerinden aktarıldığında başka bir kültüre maruz kalma eylemidir. Kültür emperyalizminin en iyi aracı dildir. Dil değişimi, toplumun değer yargılarının değişimidir. Bu bakımdan kültürel propagandanın konularına göre propaganda türlerinden farklı olarak uzun bir sürece karşılık gelen propaganda olmasıdır.

1.9.4. Ekonomik Propaganda

Ekonomik konular ülkelerin gelişmiş, gelişmekte ve geri kalmışlık seviyesini belirlemektedir. Bu seviyeler uluslararası alanda çıkar ilişkilerini doğurmuştur. Ekonominin propaganda konusu olması ile birlikte devler arasındaki ilişkiler yarış niteliği kazanmaktadır. Ekonomik propagandada amaç karşı tarafı maddi açıdan zayıflatmak ve sermaye sahiplerini yatırımları konusunda korku ve endişeye düşürmektir (Yaman, 2007: 50) Ekonomik propaganda ile birlikte ülke sadece maddi zarara uğratılarak değil siyasal yönetim açısından da çöküşe uğratılmak istenmektedir. Uluslararası ticarete ithalatın ve ihracatın dengeli olarak yapılması ülke ekonomisini kalkın-

dıran girişimlerdir. Bu durumun dengesiz olarak ilerlemesi ÷lkeye ekonomik sıkıntılar getirmektedir. Başka ÷lkeler tarafından ekonomik güçlüklerin yaşatılması, ÷lkeyi ekonomik propagandanın etkisi altına almaktadır.

÷lkelerin kâr amacı taşıyan girişimleri kapitalist sistemin etkisi altına girmesine neden olmaktadır. Bu sistem ile daha fazla kazanç elde etmek isteyen yatırımcılar arasında da ekonomik propaganda söz konusudur. Rekabetin hâkim olduğu iş sektöründe söylemlerin karşı tarafı olumsuz etkilemesi planlanmaktadır. Ekonomik propaganda siyasiler arasında da etkisini göstermektedir. İktidar ile muhalefet arasında ki anlaşmazlıkların bir örneği de ekonomik propaganda üzerinden yapılmaktadır. ÷lke içerisinde ki ekonomik sıkıntılardan, iktidarı sorumlu tutan muhalefet kamuoyuna karşı küçük düşürmeye çalışmaktadır.

Ekonomik propaganda bireysel, kurumsal veya genel olarak devletin maddi kazanç sağlayacağı çalışmaların, propaganda vasıtasıyla hayat bulmuş halidir (Avcı, 2018, 104). Ekonomik propaganda hedef kitleye yaptığı icraatlar vesilesi ile birlikte güç gösterisi yapmak için kullanılır. Teknolojide ve ticarete elde edilen kazançların kitle iletişim araçları vasıtası ile dünya geneline duyurmak için yapılan propagandalar güç gösterilerine örnektir. Ekonomik propaganda bir taraftan başka bir ÷lkenin ekonomik kalkınmasını engellemeye çalışırken diğer taraftan kendi ekonomik gücünü duyurmaya çalışan söylemlere yer vermektedir.

1.10. Propaganda Araçları

1.10.1 Gazete

Gazete, kitle iletişim araçlarından yazılı basın olarak değerlendirilir. Geleneksel medya aracı olarak değerlendirilen gazete belirli bir okurdan oluşan kitleye sahiptir. Bu kitle okur-yazar oranına göre değil insanların seçtiği siyasi görüşe göre belirlenir. Gazeteler de fikir ve düşünce yapısına göre sınıflandırma yapılır. Genel olarak gazete satışları ile birlikte kullanan kitle belirlenir. Ancak yeni medya araçları ile gazete, dergi, kitap gibi basılı medyanın tüketimi azalmaktadır. Çünkü teknoloji kullanımını bu kaynaklara erişimi kolaylaştırmıştır. Gazeteler kitlelerin ideolojilerine seslenen yazılı basınlardan biridir. Siyasilerin ve onların partilerinin lehine propaganda

yapmaktadır. Propagandanın amacı tutum ve davranışları etkileyerek eylemleri kontrol altına almaktır. Gazete de kitleleri ikna etmenin ve muhalif partiye karşı propaganda uygulama yollarından biridir. Çağımızda gazetenin kullanımı kültürel, ekonomik ve politika konularına dayanan haber alma aracıdır. Bu konular üzerinden gündemi belirleyen gazeteler önemli kaynağı olarak görülmektedir. Gazetenin siyasi bir materyal olarak kullanılması yayın tarihine başladığı ve sonlandığı sürecin nedeni olarak görülmektedir. Çünkü gazeteciler tarafından yapılan yorumlar siyasiyi destekleyen propaganda metinleri sunuyorsa en azından bu siyasi iktidardan ayrılana kadar ön plandadır. Ancak muhalefet ve onun partisinin mensupları tarafından yandaş gazete aracılığı ile eleştirilmektedir.

1950'li yıllarda Adnan Menderes'in iktidara gelmesi ile birlikte yarı resmi olan Zafer gazetesi devletin resmi yayın organı olmuştur. *Demokrasi Zaferindir* sloganı ile meşruluk kazanmıştır. Zafer gazetesinin karşısında İsmet İnönü'nün muhalif sesi olan Ulus gazetesi yer almaktadır. Bu iki gazeteye zaman zaman yayın yasağı konarak iletişimi engellenmiştir. Bu durum karşı-propagandaya tahammülün olmadığını göstergesidir. Geleneksel medya aracı olan gazete, yeni medya araçlarına kıyasla müdahalesi kolaydır. Yeni medya araçlarında sosyal medya etkileşimi sayesinde kullanıcı aynı zamanda propagandacı özelliği de taşımaktadır. Gazetelerde kimin propaganda yaptığı açıktır. Dolayısıyla müdahalede kaçınılmazdır.

1.10.2. Afiş

Propaganda aracı olan afişler söze dayalı hitabın azalması ile görsel olanın bir kâğıda çizilmesidir. Seçim ve savaş sürecinde kullanılması ile afiş tekniği dikkat çekmiştir. Hedef kitlenin fikirlerini etkilemek için yapılan propaganda afişinin yerini günümüzde sosyal medya almaktadır. Ulaşmak istenilen hedef için kitleye dağıtılması zaman zaman alan afişlerin yerine sosyal medya aracılığıyla hemen ulaşmaktadır. Ancak afiş yapımı değişen bir aktivite değildir. Etkisini sosyal medya üzerinden de göstermektedir.

17. ve 18. yüzyılda broşür adıyla demokratik düşünce üzerinden hem bu düşünceleri doğrudan yaymak hem de birçok çeşitli görüş açılarının çatışması şeklinde, dolaylı yolla daha geniş nüfuzlara yayılmasında büyük rol oynamaktır (Brown, 1992:

38). Afişler de görsel olanın ön plana çıkarılması ile birlikte ilk görüşte ikna edilmesi istenilen konunun hedef kitleye yansması istenir. Etkileyici özelliğe sahip olan afişler Goebbels'e göre siyah beyaz resim gibi olmalıdır (Doob, 1950: 358). Halkın içinde bulunduğu durumu anlatması ve onu hedefe yönlendirmesi gerekir. Propaganda aracı olan afişlerin kullanımı savaş zamanında ya da seçim öncesi süreçte kamuoyunun dikkatini çekmek isteyen siyasiler ve onun partisi adına kullanılır.

James Montgomery Flagg tarafından 1917'de "*Ülkenin Sana İhtiyacı Var*" adlı asker toplamak için yaptığı afiş tasarımı ile Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nda orduya asker kazandırmak amacıyla hazırlanan bir afiştir. Bu afiş görünmeyen bir yüze karşı Sam Amca (Uncle Sam) figürü ile izleyiciye yönelen işaret parmağı birey ve devlet arasında bağ kurması amaçlanmıştır (Clark, 2011: 124). Bu figürün oluşturulması ABD'de ordunun et ihtiyacını karşılayan bir görevlinin denetleme sırasında US (United States) damgasının kullanılmasından esinlenilmiştir. ABD ordusuna asker toplamak için oluşturulan bu afiş Türkiye'de 1954 seçim propagandası olarak yeni bir tasarımla sunulmuştur. Afişte öncelikle dikkat çeken nokta ise parti lideri Adnan Menderes'in tebessüm eden bir yüz ifadesi ve sağ işaret parmağının daha büyük bir çekimle gösterilmesidir. 1954 ve 1957 genel seçimlerinde Adnan Menderes'in kullanmış olduğu bu afiş "*Büyük Türkiye İçin Desteğinizi İstiyorum*" sloganı ile seçimlere katılmıştır. Afişte Adnan Menderes'in duruşu ve parmağını Sam Amca afişinde olduğu gibi parmağını ileriye yani hedef kitleye uzatması dikkat çekiçi olmanın bir figürüdür.

Afişler siyasi partinin kimliğini yansıtmak üzere tasarlanmış ve muhalif partiler arasında, görsel ve sloganlarla karşı-propaganda etkileşimi sağlanmak için kullanılmıştır.

1.10.3. Sinema

Propaganda insanların duygu ve düşüncelerini hipnotize eden kitleler arası etkileşimi sağlayan iletişim tekniğidir. Savunduğu doktrini kitleye aşılacak isteyen propagandacının kullandığı araçlardan biri de sinemadır. Duydu ve düşüncelere hitap eden sinema temsil ettiği değerlerin kökleşmesi için bilinçaltına seslenir (Eralp,

1998: 9). Sinemanın kitle etkileşiminin sağlanmasında görsel tasvirin kullanılması, konuyu anlaşılır ve güvenilir kılmaktadır. Sinema filmleri belli bir kesimin ideolojisini aktarırken bir başka filmle birlikte belgesel niteliği taşıyan argümanlar bulundurulur. Filmlerin bir propaganda aracı olarak etkinliği ise büyük çapta yayılmaya çalışılan değer ve ideolojiye bağımlı hale gelmesidir (Bektaş, 2002: 106). Filmler hedef kitleye aktarılırken, o yerin kültürel hafızası hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Alıcı olan kitlenin propagandacı ile etkili ve istenilen sonuca dayanması için seslenen kitlenin zaafı ve kabul ettikleri değer yargıları ele alınır. Bu durumun sinemada kullanılması, işlenen konunun temelini oluşturur. Ancak sinemada temel amaç o kitleye özgü değerlerin filme dönüşmesi değildir. Sinemada ele alınan propaganda konusuna göre sınıflandırıldığında siyasi propaganda hedeflenen bir araçtır. Filmlerin ana fikrini oluşturan savaş konuları filmin sadece ulusal değil uluslararası alanda kendini göstermesi mümkündür. Herhangi bir savaşa katılan ülkenin iktidarı, arkasında kamuoyunun desteğini görmek ister. Sinema da bu istediğin karşılama biçimlerinden biridir. Birinci Dünya Savaşında ulusların dünyaya seslerini duyurmak için filmler yansıtılsa da savaş sürecinde yayınlandığı için nesnellik taşımayan filmlerdir (Clark, 2011: 122). Böylece devletler kendi emperyal güçlerini sinema sektörü üzerinden dünya geneline duyurmak ve muhataplarını ikna etmek istemiştir. Savaş sürecinde çalışama sektöründe azalan işçi sayısı ve uluslararası ticaretin yapılmasındaki zorluklara karşılık medyanın getirdiği sermaye mali destek sağlamakla birlikte ülkenin savunduğu ideolojiyi uluslararası alanda yaymaktadır. Bu durum savunduğu ideoloji odaklı kendini haklı çıkarma politikasıdır.

Niyazi Berkes (1942: 98-99), 1924 yılında siyasi terbiyesi, seyyar sinema makinası kullanarak köylere indiğini ve halkın ideolojik düşüncelerini kontrol etmenin amaçlandığını kaydetmiştir. Kırsal kesime kazandırılmak istenen sinema kültürü ile birlikte burada yaşayan insanların siyasal hafızasında yer edinmek istenmiştir. Filmlerin yayınlandıkları tarihten itibaren güncelliğini koruması etkili bir propaganda özelliği taşımasındadır. Tarih araştırmalarında, dönemi anlatan filmlerin izlenmesi kazanan kaybeden figürleri üzerinden yansıtılan propagandaya maruz kalmaktadır. Bu durum Goebbels'e göre sinema, filmlerinin insanın ilgisini çeken şeyin zihni

çelmesi olarak ifade edilir (Doob, 1950: 347). Böylece sinema propagandanın güdüleme yöntemi ile birlikte etki alanını genişletmiştir.

1.10.4. Radyo

19. yüzyılın sonun da icat edilen radyo kitle iletişim ve haberleşmede ilk kullanılan telsiz medya aracıdır. Radyo teknolojisinin geliştirilmesi ile birlikte dünyaya sesini duyuran bir iletişim aracı haline gelmiştir. Kitleler ile kolaylıkla iletişim sağlayan radyo Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Savaş sürecinde hem askerin hem de halkın desteğini kazanmak için radyodan iletişim ve haberleşme sağlanmıştır. Hedef kitleye radyo ile yapılan iletişimde propaganda tekniği kullanılmaktadır. Bu iletişimin kaynağı belirli olduğu için kitleye ikna edilmek istenen siyasi görüşte beyaz propaganda yapmaktadır (Bektaş, 2002: 106). Böylece hem siyasi görüşe ikna etmek hem de propagandacı için belirli bir kitle oluşturma yollarından biridir. Radyonun propaganda tekniği üzerindeki rolü siyasinin sahip olduğu süreci devam ettirmesini kolaylaştırır. Seçim sürecinde seçmenin oyunu kazanabilmek etkili bir araç olmayabilir. Ancak seçimden sonra iktidar ve muhalefet arasındaki diyalogları yansıtan etkili bir haberleşme araçlarından biridir. Hedef kitleye yapılan radyo yayınlarında kişilerin kanaatlerini ve düşüncelerini etkilemede diğer basın araçlarına nazaran daha etkilidir (Bektaş, 2002: 107). Radyoda etkili iletişimin sağlanması iletiyi, aktaran ve alan arasındaki göz önüne alınmıştır. Radyo etkileşiminin sağlanmasında hedef kitlenin okur-yazarlık durumu düşünülerek sunumlar yapılmaktadır. Söylemler açık, anlaşılır ve görselin olmadığı düşünülerek kelimelerin zihinde canlandığı bir yayın akışı ile aktarılmalıdır. Radyodan yapılan söylemlerin kitleye ulaşmada diğer medya araçlarında olduğu gibi zorunluluk gerektiren bir durumu yoktur. Radyonun kolaylıkla taşınabilen bir araç olması ile birlikte belirlenen bir hedef kitleye değil radyo frekans dalgalarının erişebildiği her yerde etkileme imkânı bulunmaktadır.

1.10.5. Televizyon

Günümüzde kamuoyu oluşumunu sağlayan etkili iletişim araçlarından biri de televizyondur. Televizyon görsel ve işitsel algıya karşılık veren bir araç olması ile kolay etkileyebilen bir iletişim aracıdır. Televizyon yayınları sayesinde ulusal ve

uluslararası kanallar aracılığı ile haberleşme sağlanmaktadır. Bu haberleşme genellikle bilgilendirme amaçlı değil propaganda amaçlı yapılmaktadır. Siyasi, ekonomik, kültürel ve daha birçok alanda kitleleri etkilemeye çalışan bir yöntemin aracı konumundadır. Kamuoyunu oluşturma bakımından günümüzde radyodan sonra duyulara hitap eden etkili bir iletişim aracı olarak görülmektedir.

Çağımızda televizyon olayları, çoğunlukla kişilerin onlara katılımını sağlayacak biçimde değil, onların ilgilerini yönlendirmek amacıyla yansıtmaktadır (Bektaş, 2002: 113). Kitleleri etkilemek isteyen propagandacı söylemlerinin yeşereceği bir toprak aramaktadır. Çoğu zaman kısa vadeli bir etkileşim değil uzun bir süreci idare etmek için kullanılan araçtır. Televizyonun kullanımı, sinema, radyo, gazete ve yeni medya araçlarının kullanımını da kapsamaktadır. Televizyonun küresel alanda kullanılan kitle iletişim aracı olması ile birlikte egemen gücün propaganda aracı olarak izah edilebilir. Siyasal kamuoyunu oluşturmak amacı ile ya da askeri yaptırımlarını dile getiren propagandacının tüm dünyaya açılan küresel bir dilini oluşturmaktadır. Ancak bunları yaparken propagandacı tarafından verilen mesajlar televizyonu kontrol edenler tarafından belirlenmektedir (Bektaş, 2002: 114). Televizyon yayınları mensubu olduğu devlet tarafından sansür uygulaması ile kısıtlamaya gitmektedir. Birçok devlet ideolojisinde liberallik tanımlamaları yaparken, kedisine yapılan eleştirileri kontrol etmek istemektedir. Bu kontrol iktidarı sahip olduğu kamuoyunu yansıtmamak içindir. Televizyon sayesinde geniş kitlelere fikirlerini aşılacak için aktaran propagandacı, yine televizyon yüzünden karşı propagandaya maruz kalmaktadır. Böylece iktidar ile muhalifler arasında kurulmak istenen demokrasi toplumunun inşası kolaylaşacaktır. Ancak bu durum iktidarın muhalefete olan sansür uygulamasından vazgeçilmesi ile gerçekleşecektir. Televizyon ile propaganda ilişkisi dikkate alındığında herhangi bir bakış açısı doğrultusunda düşüncelerin geniş kitlelere aktarıldığı iletişim aracıdır.

1.10.6. Sosyal Medya

Propaganda aracı olan afiş tekniğinin modernleşme ile birlikte getirdiği teknolojik gelişmelerden dolayı yerini internete bırakmıştır. Yeni teknolojilerin geliştirilmesi propaganda doğasını etkilemekte ve propaganda kullanımının başlıca faktörü

olarak görülmektedir (Karaca & İspir, 2018: 289). İnternet aracılığıyla kullanılan sosyal medya, etkileşimin sağlandığı yöntemlerdendir. Propaganda aracı olan sosyal medya facebook, instagram, whatsapp, youtube ve siyasal iletişimin en etkili aracı olarak, twitter kullanılmaktadır. Sosyal medyanın bu üyeleri yeni medya araçları olarak tanımlanmaktadır. Radyo, televizyon, sinema, gazete ise geleneksel medya araçları olarak görülür. 1990'lı yıllardan itibaren internet hızı gazete, radyo, televizyon gibi geleneksel medya araçlarının ulaşamadığı geniş kitlelere ulaşma şansını elde etmiştir (Karaca & İspir, 2018: 289). Propagandanın amacı, bireye değil çoğunluğa sesini duyurmaktır. Yeni medya araçları da bu amacı, internet sayesinde tüm dünyaya yaymaktadır. İnternet kullanımı teknolojinin gelişmesi ile birlikte neredeyse her yaşın sahip olduğu telefonlar propagandacının işini kolaylaştıran icat olmuştur. Siyasi alanda önemli rol oynayan internet sadece seçim sürecinde değil, aynı zamanda devam eden süreç içerisinde kamuoyunu şekillendirmede önemli bir faktör haline gelmiştir (Jowett & O' donnel, 2012: 160). Böylece amaç hedefe ulaşip bırakmak değil sürece yayıp devamlılığı sağlamaktır. Alışılmışın dışına çıkarak seçim öncesinde yapılan propaganda söylemleri seçim sonrasında da etkisini göstermektedir.

1.11. Otokrasi ve Demokrasi Sistemlerinde Propaganda ve Kamuoyu Oluşumu

Kamuoyu terimi 20. Yüzyıldan itibaren sosyal psikoloji, sosyoloji ve siyaset bilimleri gibi alanlarda konu olmuştur. Her alan kendisi ile ilgili yönlerini ele alarak değerlendirmiştir. Sosyal psikologlar kamuoyuna, kişisel hedefler için, sosyologlar, grupların değer yargıları için, siyaset bilimciler ise belirli bir kitleye sahip olmak için ihtiyaç duymuşlardır. Kamuoyu kavramı sosyal psikoloji, sosyoloji ve siyasal bilimler gibi bilim dallarını ilgilendiren bir kavram olsa da asıl işlevi “karar alma sürecine katılma” ve bu sürecin denetlemesidir (Öz, 2003: 21). Belirtilen bilim dallarına göre kamuoyu, kişisel hedeflerin, grupların ve kitlelerin dahil olduğu konularda karar alma sürecine katılmada denetlemenin yapılmasını sağlar. Bu denetleme, hedefi kontrol altında tutar. Daha çok siyasal bilimlerin içine aldığı politika konularında ve bu konuların değerlendirilmesi ve çözüm üretilmesi aşamasında sosyolojiden faydalanır.

“Kamu” ve “Oy” terimlerinin birleşmesinden kamuoyu kavramı meydana gelmektedir. Bu yüzden sosyal bilimlerin farklı alanlarında değişik anlamlar içermektedir. Kamu terimi ile toplumun geneline ve özeline atfedilen anlamlar ortaya çıkar. Genelde halkın kararını, özelde ise devleti idare ettirenlerin ortak görüşlerini temsil eder. Oy terimi, bu farklılığın oluşmasında ki diğer faktördür. Nitekim oy terimi, kanaat, görüş gibi anlamlara gelmektedir. Böylece farklı görüşlere sahip kamular söz konusudur. Ortaya çıkan kamuoyu kavramı ile bu farklılıklar dikkate alınarak ortak bir karar alma işlevi gerçekleştirilmek istenir.

Sosyal bir olgu olan kamuoyu oluşturma süreci, problemin belirlenmesi, önerinin sunulması, politika, program ve değerlendirme aşamalarından meydana gelmektedir (Kılınç, 2002: 14 - 15). Kamuoyunun ortak karar alma aşamalarından ilki problemdir. Meydana gelen sorunun kamuoyunda nasıl bir etki oluşturacağı üzerinde düşündürür. Bu düşünceler ancak bir öneri ile çözüme gitmeyi amaçlar. Öne sürülen fikirler problemin çözülmesi için bir yol göstericidir. Problemin belirlenmesi için sunulan önerilerin faydalı ya da gereksiz olduğu kanaatine varmak için ise politika aşaması etkili bir sahadır. Politika ile siyasi olaylar, olgulara dönüşür ve sürecin problemini belirlemek için bir program yapılır. Yapılacak olan programla birlikte artık hangi doğrultuda ilerlenmesi gerektiği belirlenmiştir. Geriye kalan ise problemin önerisinin değerlendirilmesi ve sonuca bağlanmasıdır. Böylece kamuoyu oluşumu sağlanmış olur. Bu kamuoyu sürecinin amaca uygun, olumlu bir şekilde sonuçlanması için ise ilk aşama olan problemin belirlenmesi ve ardından verilen öneriler, önemli unsurlardır.

Kamuoyu oluşumu için bu aşamaları tamamladıktan sonra geniş kitlelere ulaşması için iletişim araçlarına ihtiyacı vardır. Günümüzde bunu en hızlı bir şekilde sağlayan ise sosyal medya olarak tanımladığımız “twitter, instagram, whatsapp, facebook” gibi sanal iletişim ağlarıdır. Bu iletişim araçlarının diğerlerinden farkı, oluşturulan kamuoyunun anlık etki bırakmasıdır. Televizyon, gazete, radyo gibi medya araçlarının kamuoyu oluşturması, sosyal medyaya göre daha yavaştır. Kitle iletişim araçlarının amacı kamuoyunu, gelişen olaylardan haberdar etmek ve etkilemektir. Böylece tek bir araçla değil birçok araç bu etkileşimi sağlamak için kullanılır.

Kamuoyu, çoğunluğu oluşturan kitlelerin, belirli fikirler etrafında şekillenerek, kendi düşüncelerini savunmak için oluşturulur. Diğer guruplara karşı oluşturulan fikirler, o grubun tezini çürütmek için çoğunluğun oluşturduğu kitle tabanına ihtiyaç duyar. Dolayısıyla oluşturulan kamuoyunun genişliği bireyin yönlendirilmesini etkiler. Ancak bu çoğunluğun bir görevi ve sorumlulukları vardır. Kitlelere aktarılan söylemlerin doğruluğu ve ispatlanabilir olması oluşturulan kamuoyunun sürekliliğini sağlamaktadır. Böylece kamuoyu daha çok belirli ideolojilerin zihinlerde yerleşmesi için siyasi ve sosyal konuların temelini oluşturur.

Kamuoyu, kimi zaman her türlü baskıdan soyutlanıp, doğal olarak kendiliğinden, kimi zaman da dış etkiler sonucunda yapay olarak oluşmaktadır (Duman, 2005: 50). Bu durum da kamuoyunu etkileyen iki siyasi faktör vardır. Bunlar ülkenin yönetim şeklini belirleyen demokrasi ve otorite kavramlarıdır. Otorite ile siyasi lider kamuoyunu yönlendirirken, demokrasi ile halkın oyu dikkate alınarak siyasi lider seçimi yapılmaktadır. İstenilen sayıda delege sayısına sahip olan bir siyasi partinin halk tarafından seçilerek başa gelmesi demokrasinin en önemli özelliğidir. Totaliter sistemlerde ise devletin her türlü iletişim aracına hakim olmasının bir sonucu olarak, kamuoyu yönlendirme olasılığı çok daha güçlüdür (Duman, 2005: 50). Demokrasi için kamuoyu oluşturulurken faydalanılan iletişim biçimi ise propagandadır. Propaganda demokraside ve otokraside farklı şekillenir. Demokraside ikna söylemleri kullanılırken otokraside dayatmacı ifadeler kullanılır. Nitekim her ikisi de bir şekilde propagandaya başvurur. Propagandanın kamuoyu oluşumu sağlaması için kitle iletişim araçlarına ihtiyacı vardır. Bu durum da demokrasi, kitle iletişim araçlarını ifade özgürlüğüne dayandırırken, otokrasi ise daha çok güdüleme tekniği uygulamayı amaçlar. Otokrasinin güdüleme tekniği ile bireyin davranışları kontrol altına alınır (İnceoğlu, 1985: 2). Böylece siyasi lider otoriter bir tutum ile propagandasını yapar ve halkın başka çaresi kalmadığı için bu otoriteden yana olmaktadır. Türkiye’de tek partili dönemde seçme hakkının olmadığı bir sistem içinde olan halk, hükümetin değişme ihtimali olmadığı için yönetime mecburiyetten rıza göstermekteydi. Nitekim bu durum sadece tek partili dönemde yaşanmamış, çok partili dönemde de yaşanmıştır. 1957 genel seçimlerinden sonra çoğunluk seçim sistemine göre DP’nin iktidara gelmesi muhalefet tarafından eleştirilmiştir.

Çünkü %50'nin altında oy alan Menderes, iktidara kaldığı yerden devam etmiştir. Çoğunluğu alan muhalif partilere ise koalisyon oluşturma yasağının konması ile iktidar partisinin değişmesi engellenmiştir. Bu durum demokratik sisteme aykırıdır. Demokrasi, halkın seçiminin çoğunluğu olarak ifade edilmektedir. DP'nin son yıllarında uyguladığı politikalar demokrasinin otokrasiye dönüşmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm süreci içerisinde yapılan propagandalar kara propaganda niteliği taşımaktadır. Halkı ikna etmenin yolu olarak yalan ifadelerle başvurulmuş ve iktidar ile muhalefet arasında tahrik söylemleri kullanılmıştır. Muhalefet ile iktidar arasındaki çatışmaların kendi lehlerine kamuoyu oluşumunun sağlanmasında kitle iletişim araçları etkili olmaktadır. Siyasetin en etkili iletişim araçlarından biri olan radyo, kitlelere erişilmesi kolay bir araçtır. Daha sonra ise gündemin gidişatını belirleyen gazeteler, günlük propagandanın yapıldığı yazılı basındır. Basın sayesinde iktidarı elde tutmak için ya da iktidarı ele geçirmek için yapılan propagandalar ile kamuoyu oluşturulmak istenir. Ancak ortaya atılan kontrol amaçlı söylemler, toplumların demokratik yapısını olumsuz etkileyebileceği endişesini de beraberinde getirmektedir (Karaçor, 2012: 88). Kitleleri kontrol etmek için kullanılan propagandalar, modernleşmenin tezahürü olan demokrasiye ters düşmektedir. Demokratik propaganda anlayışının gelişmesi için dayatmacı kara propagandalara başvurulmamalıdır. Halkın ideolojilerinin yansıması olan siyasi partiler, kamuoyu oluşturmak için karşı propagandalara yer vererek birbirlerinin görüşlerini çürütmeyi amaçladıkları zaman, halkın vermiş olduğu onaylar çerçevesinde demokratik propagandadan söz edilebilir.

Demokratik sistemler, toplum içinde özellikleri, çıkarları, dolayısıyla görüşleri birbirinden farklı kesimlerin varlığı dikkate alınırken, otoriter sistemlerde ise tam tersi bir durum hakimdir (Bektaş, 2018: 243). Kamuoyunun tek yönlü oluşumuna dikkat edilerek farklı etki sonucu oluşumu engellenmek istenir. Böylece kamuoyu oluşumunda demokrasi ve otoriter sistemlerinin kitle iletişim araçlarında farklı kullanımları vardır. İki de geniş kitlelere ulaşmak ister ancak demokrasi, kendi görüşünün dışında farklı görüşleri etkilemeyi amaçlarken totaliter sistem de tek bir doktrin söz konusudur. Kamuoyunun serbestçe oluşmasına, kanaatlerini düşüncelerini özgürce ifade edilmesine imkan tanınması ve siyasal iktidarlar üzerinde etkili olabilmesi ancak demokratik sistemlerde mümkün olabilmektedir (Bektaş, 2018: 246).

Düşünce özgürlüğünün ifade edilmesinde, kitle iletişim araçlarının serbest kullanılmasının yanın da kitlelerin eğitim düzeyleri de etkilidir. Yapılacak söylemleri, halkın anlaması kamuoyu oluşumu için gereklidir. Nitekim halkı ikna etmek için kullanılan dilin, halk tarafından anlaşılabilmesi durumunda kitle iletişim araçlarının hiçbir önemi kalmayacaktır.

Siyasal propagandanın hedeflenen sonuca ulaşabilmesi için kamuoyuna ihtiyacı vardır. Bu kamuoyu oluşumu kitle iletişim araçlarının modernleşmesi ve eğitim seviyesinin artması gibi faktörler doğrultusunda daha serbest bir şekilde ilerler. Totaliter sistem de ise farklılıklara yer verilmeden istenilenin dışında bir kamuoyu oluşumu engellenmek istenir. Ancak otoriter sistemde demokratik sistemin de savunucusu propagandadır. Hitlerci yönetim, Führer başkanlığının korları içinde eriyinceye kadar ayakta kaldı, bu olağan üstü bağlılığın harcı da propagandadır (Domenech,1969: 145). Otoriter bir yapıya sahip olan Adolf Hitler, Almanya'nın yönetiminde yer aldığı süreç boyunca yaptığı propagandalar ile kamuoyunu canlı tutmuştur. Ülkenin en zor zamanlarında bile propaganda ile halkı etkilemekten vazgeçmemiştir. Etkili propagandanın yapılmasını ise tekrara dayanan söylemlerden oluştuğu üzerinde durur. Daha çok siyasetin bir parçası olan ve propaganda özelliği taşıyan söylemler, hatipler tarafından kamuoyu oluşturmak için kullanılır. Bu oluşan kamuoyu, demokrasi de olsa otokrasi de istenilen çıkarlar doğrultusunda yönlendirilir ve istenilen kitle tabanı oluşturulur.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

2.1. Çalışmanın Önemi, Amacı, Kapsamı

Bu çalışmanın kapsamı 13 Ekim 1957'den 26 Mayıs 1960 tarihleri arasında Zafer Gazetesi örnek alınarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmada 1957 genel seçimi için DP'nin propaganda çalışmalarına başlaması ile 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbeden bir gün öncesi olarak sınırlandırılmıştır. Kullanılan Zafer gazetesinin DP'nin resmi yayın aracı olmasından dolayı kamuoyu oluşturmak için yapılan propagandalar ele alınmıştır. Bir medya aracının kullanılması ile istenen kamuoyu için uygulanan propagandalar incelenmesi çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Zafer gazetesinin incelenmesi ile sınırlamanın oluşturulduğu tarihler arasında bütün sayılar incelenmiştir. Gazetesinin verilen tarihleri arasında bütün sayılar fotoğraflanarak çalışmanın ilerlenmesinde kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda DP lehine kamuoyu oluşumu sağlayan propaganda yayını yapılmış sayılar üzerinden değerlendirilmeye alınmıştır. Zafer gazetesi ve diğer gazetelerin temin edilmesinde Ankara'da Milli Kütüphane kullanılmıştır. Bu kütüphanenin araştırma amaçlı kullanılması ile kaynak erişiminde bir zorluk yaşanmamıştır. Genel olarak bakıldığında çalışmanın yazılmaya başlandığı süre içinde çok fazla kütüphane kullanabilme imkanının olmaması yaşanan zorluklardandır. Bu incelemeler yapılırken her propagandanın bir karşı-propagandası vardır mantığı ile hareket edilerek diğer yazılı basın örneklerine de bakılmıştır. Bunlardan biri başta Zafer Gazetesi ile zıt görüşleri taşıyan Ulus gazetesidir. Ulus gazetesine erişimde aynı kütüphaneden sağlanarak Zafer gazetesinin karşı propagandalarını belirlemek için incelenen zaman aralığında fotoğraflanan sayılardan gerekli olan yerler kullanılmıştır. Daha sonra her ikisinin yapmış olduğu karşı-propagandaları değerlendirmek için Milliyet, Cumhuriyet, Vatan gazeteleri kullanılmıştır. Milliyet gazetesinden 1957 seçim süresince ve 1959,1960 yılları içerisinde diğer gazetelere verilen basın yasakları nedeniyle daha çok ihtiyaç duyulan yayın olmuştur. Cumhuriyet gazetesi Samet Kuşçu olayının kamuoyuna aktarılmasında tek rol alan gazete olması nedeniyle önemlidir. Ancak gazete yazarları tarafından hükümete yapılan eleştirilerden dolayı zaman zaman sansür uygulaması yapılmıştır. 1960 yılı içerisinde birçok gazeteye basın yayın

yasaklarının konulması ile üniversite öğrencileri ve Harbiyeliler karşısında, hükümetin uyguladığı propagandalara karşılık karşı-propagandaları belirlemek için Vatan gazetesi kullanılmıştır.

Döneminin iktidar patisi olan DP'nin 1946'dan 1950 genel seçimlerine kadar muhalefet, ardından da 1950'den 1960'a kadar yönetimi elinde tutmuştur. Ancak demokrasi inşası için ülke yönetimini devir alan Adnan Menderes Hükümeti 1955 yılında ortaya çıkan iktisadi sorunlar karşısında çözüm odaklı bir politika izleyememiş, sermayenin daralması ile dış borçlanmada istenilen karşılığı alamadığı için zayıflayan bir ekonomi ile karşı karşıya kalmıştır. Örneğin fabrika temelleri atılmış ancak bu fabrikaların inşaatı durdurulmuştur. 1957 seçimlerine gelindiğinde Menderes, yaptığı hizmetler üzerin propagandasını yaparken, karşısında etkili bir muhalefet olan CHP genel başkanı olan İsmet İnönü ise ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları üzerinden karşı-propagandalar oluşturmaktaydı. Her iki partinin de amacı kendi taraflarında görüşlerini destekleyecek bir kamuoyu oluşturmaktı.

Bir dönem analizi yapılan bu çalışmada tarihsel verilerden faydalanılarak, iktidar partisinin kendi yayın aracı olan Zafer gazetesi ile lehine oluşturulmak istenen kamuoyunun propagandaları incelenmek istenmiştir. Böylece bir yayın aracının kamuoyu üzerinde oluşturacağı etki çalışmanın içerisinde örnek görseller ile belirtilmiştir.

DP'nin izlediği sertlik politikaları neticesinde muhalefeti zayıflatmak amacı taşısa bile tam tersi bir durum ile karşılaşması DP'nin aleyhine sonuçlanmıştır. Nitekim DP'nin propagandaları muhalefet üzerine değil de halkın üzerinde etkili olmuştur. Böylece Menderes'in sertlik politikaları her ne kadar totaliter bir tutum içinde olsa da halkın şahsına karşılık gösterilen tezahüratları demokrasinin ürünü olarak değerlendirmiştir. DP'nin halkın dışında farklı bir ideolojide ve yanında değil karşısında bir kamuoyu ile yüzleşmesine neden olmuştur.

Bu örnek olaylar çerçevesinde hangi iktidar partisi olursa olsun kitleleri hedef alırken farklılıkları dikkate almalı ve birini diğerinin gölgesi ile cezalandırmamalıdır. Nitekim demokrasinin temelleri atılan bu yıllarda onu yaşatmak yerine darbe ile so-

nuçlandırmak ise muhalefetin ve ordunun son çözüm önerisi bile olmamalıdır. Çünkü eğer demokrasiden söz edilmeye başlandıysa kamuoyunun şekillendirdiği seçim tek çözüm olmalıdır.

Belirtilen kapsam, konu ve amacın dahilinde bu dönemin Zafer gazetesi üzerinden propaganda ve kamuoyu oluşumu çalışmasına rastlanmamıştır. Yapılan propaganda konulu tez çalışmalarında 1950, 1954, 1960 seçim propagandaları incelenmiştir. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı ise seçim hazırlıkları gibi kısa bir süreci değil de yönetimi sağlamak için uzun bir sürecin propagandaları incelenmiştir. Tarihsel bir araştırma olan bu çalışma ile gelecekte yaşanacak olan benzer olaylar karşısında önerilerde bulunulmuştur.

2.2. Çalışmanın Yöntemi

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaları desteklemek için kullanılan iki yöntem vardır. Bunlardan biri nicel diğeri ise nitel araştırma yöntemleridir. Nicel araştırma yönteminde kullanılan anketlerin sayısal verilere dayandırılarak toplumsal olaylara tahmin ve çözüm önerileri getirilir. Nicel araştırmada değişkenler kesin sınırlarıyla saptanır ve bunlar arasındaki ilişkiler ölçülür (Yıldırım & Şimşek, 2013: 58). Verilerin değerlendirilmesinde elde edilen sonuçlardan genellemeler yapılarak nedensellik ilkesine dayandırılır. Böylece pozitivist bilimin getirmiş olduğu ilkeler doğrultusunda hareket edilmiş olur. Nitel araştırma ise toplumsal olaylar karşısında sayısal verilere dayandırılmadan bireylerin topluluk içerisinde davranış, tutum ve değer yargıları dikkate alınarak mülakat ile ölçülen araştırma yöntemidir. Toplumsal yaşamı değişkenlere ve sayılara çevirmeye çalışmak yerine nitel araştırmacılar inceledikleri insanlardan fikirler ödünç alır ve onları doğal ortam bağlamına yerleştirir (Neuman, 2014: 233). Yapılan tarihsel çalışmalar nitel araştırmanın bir ürünüdür. Tarihte yaşanan olayların mülakata dayanan bir saha çalışması ihtimali olmadığından dolayı geçmişi, şimdiki zaman ile bağdaştırarak olaylar irdelenmelidir. Bunun sonucunda ise tarihsel bilgi ortaya çıkar. Günümüzdeki olayların temellendirilmesini geçmişte yaşanan benzerliklere bakılarak incelendiğinde sayısal verilere ihtiyaç duyulmadan somut veriler elde edilmektedir. Nitel araştırma, araştırmanın sınırlarını katı bir şekilde çizen ve sadece dar kapsamlı değişkenleri incelemeye çalışan yön-

temler yerine araştırma sürecinde betimlenen, keşfetmeye ve anlamaya öncelik veren yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2013: 44). Olay ve olguların betimlemesi yapılarak çalışma yorumlamalar üzerinden tamamlanır.

Bu çalışmada da nitel veri analizi türlerinden olan, betimsel veri analizi kullanılmıştır. Betimsel veri analizi, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür (Özdemir, 2010: 336). Kavramsal çerçevesi belirlenen araştırmada toplanan veriler üzerinden, araştırmanın bulguları yorumlanır ve ilişkilendirilir.

Bu çalışmanın nitel araştırma bağlamında ele alınmasında, DP'nin 1957 – 1960 yılları Zafer gazetesi örneği üzerinden yaşanan toplumsal ve siyasal olayların propaganda ve kamuoyu oluşumu ele alınmıştır. Belirlenen yıllar arasında üç yıla yakın bir sürede bir partinin kendi yayın organı ile yaptığı propagandaların, izlediği politikalar doğrultusunda, lehine nasıl bir kamuoyu oluşturmuştur, bunun görseller ile örnekleri üzerinde durulmuştur. Zafer, Ulus, Cumhuriyet, Milliyet ve Vatan gazetelerinden aktarılan görsellerin, iktidar muhalefet ilişkisine dayanarak, olaylar yorumlanmış ve çıkarımlarda bulunulmuştur. Veriler tarihsel bir süreci takip ederek olay sırasına göre görseller ile ilişkilendirilmiştir. Çalışması yapılan söz konusu gazetenin diğer gazetelerden farkı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar ile derinlemesine tarihsel bilgiden kaçınılarak, görsellerden propaganda analizi yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DP'NİN KAMUOYU OLUŞTURMASINDA ZAFER GAZETESİ'NİN (1957-1960) PROPAGANDALARI

3.1. Zafer Gazetesi

Zafer gazetesi, 30 Nisan 1949 yılında DP'nin yazılı basın organı olarak Ankara'da kurulmuştur. Zafer gazetesinin kurucu kadrosu Mümtaz Faik Fenik, Ahmet Aytaç, Hikmet Yazıoğlu ve Orhan Seyfi Orhon gibi gazetecilerden oluşmaktadır. Zafer gazetesinin kurulduğu yıllarda başyazarı Mümtaz Faik Fenik'tir. Yazı işleri müdürü olan Fatin Fuat 27 Mayıs 1960 darbesinin yapıldığı gün tutuklanmış ve Zafer gazetesi yayına kapatılmıştır (Topuz, 2003: 224). CHP'yi temsil eden İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde çıkarılan gazete, iktidara yönelik eleştirilerini kamuoyuna duyurmayı amaçlamıştır. İktidara muhalif olan DP kurucuları tek parti döneminde İnönü hükümetini halka zarar veren politikalarını açığa çıkararak 1950 seçimleri için oy talep etmiştir. 1950 seçimlerinden sonra da yönetimi ele alan DP'nin on yıllık iktidarının yaptığı çalışmaları ile propaganda aracı olmuştur. 1950 seçimlerinden önce yarı resmi olan Zafer gazetesi seçimlerden sonra devletin resmi yayın aracı olarak muhalif partilere eleştiri sunmaktadır.

DP'nin yayın aracı olan Zafer gazetesi karşısında CHP'nin yayın aracı olan Ulus gazetesi yer almaktadır. CHP temsilcileri yaptığı çalışmalarla halkın güvenini tekrar kazanabilmek için yaptığı faaliyetleri gazetede yayınlamaktadır. Sadece Ulus gazetesi değil gazeteci - yazar Metin Toker'in çıkarmış olduğu Akis dergisi de Zafer gazetesine olan tutumlarını birbirlerine karşı-propaganda yaparak iletilmiştir.

Zafer gazetesi DP'ye karşı ileri sürülen iddiaların geçersizliğini ön planda tutarak DP iktidarını her yönden ilerleten, geliştiren girişimler yaptığını savunmuştur (Fırat, 2015: 123). DP'nin yayın organı olan bu gazetede uygulanan karşı propaganda girişimleri ile kendi düşüncelerini aktardığı faaliyetlerin aynısı diğer muhalif partilerin basın organı olan gazeteler için de geçerli bir durumdur. Bu durum sadece geçmişte değil günümüzde de iktidar ve muhalifler arasında kamuoyunu etkilemek için partizan tutum ve hareketler sergilemek adına kullanılmıştır.

3.2. Demokrat Parti Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti partiler tarihinde kurulan ilk parti Halk Fırkası'dır. 9 Eylül 1923 tarihinde Mustafa Kemal'in açıklamış olduğu parti tüzüğü ile kabul edilmiştir. 29 Ekim 1923 'te Cumhuriyet rejiminin resmen kabul edildikten sonra 10 Kasım 1924 tarihinde Halk Fırkası isminin önüne Cumhuriyet kelimesi eklenmiştir. Atatürk ve fırkayı destekleyenlerin modernist bakış açısı neticesinde Arapça kökenli olan "fırka" kelimesinin yerine "parti" getirilmiştir (Karpaz, 2015: 49). Cumhuriyet Halk Partisi olarak adlandırılan partinin 18 Temmuz 1945 yılında Nuri Demirağ'ın başkanlığını yaptığı Milli Kalkınma Partisi kurulana kadar ciddi bir muhalefet ile karşılaşmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihi içerisinde çok partili hayata geçiş denemeleri Mustafa K. Atatürk'ün cumhurbaşkanlığı yaptığı süreç içerisinde iki kere görülmüştür. Bunlardan ilki 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'dır. Bu grupta yer alanlar CHP'nin savunuculuğunu yapmaktan öteye gidememiştir. Muhalif parti olma amacını taşıyamayan parti Şeyh Said isyanının olması ile kapatılmıştır. İkinci muhalif parti ise Serbest Fırka'dır. Mustafa Kemal'in yakın dostu ve silah arkadaşı Fethi Okyar'dan bir muhalefet partisi kurmasını istemiştir (Karpaz, 2015: 54). Ancak demokratik bir düzene göre seçim yapılmasını amaçlayan Atatürk, Serbest Fırka'nın destekçilerinin artması sonucu kapatmak zorunda kalmıştır. Kapatılmasının sebebi ise yaptığı yenilikleri tehdit ettiğini gerekçe göstermiştir.

Türkiye'de çok partili hayata geçiş denemeleri ile demokratik bir seçim 26 Mayıs 1946 yılında gerçekleşmiştir. Bu seçim DP, CHP ve bağımsız olarak katılanlardan oluşmuştur.

1945 yılında ülke içerisinde ekonomik sıkıntılara çözüm üretebilmek için Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu sunulmuştur. Bu kanun ile mülkiyeti belli olmayan ve 500 dönümden fazla toprağa sahip olan toprak sahiplerinden istimlak edilerek tarıma elverişli olan arazilerin ihtiyacı olan çiftçilere verilmesini amaçlanmıştır (Zürcher, 2016: 309). Sunulan bu yasaya karşı diğer toprak sahibi milletvekilleri ile Adnan Menderes tepki göstermişlerdir. Aydın bir toprak sahibi olan ve 1931'den beri mil-

letvekili olarak mecliste bulunan Adnan Menderes hükümeti eleştirerek partisiyle ters düşmüştür. Cumhuriyet Halk Partililerin otoriter tutumları kanunun kabul edilmesinde etkili olmuştur. 1945'in Mayıs ayında kabul edilen kanuna karşılık 7 Haziran 1945'te Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan'ın dörtlü önerge vermesi ile CHP'ye karşı muhalefet belirgin hale gelmiştir. Dörtler olarak adlandırılan bu kişilerin verdiği önerge ile kamuoyunda, muhalefetin varlığını kabul ettirebilmek için sunulmuş ancak hükümet tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine geçerli gerekçeler gösterilerek muhalif tutumlarından dolayı CHP'den atılmışlardır. Demokrasiye geçiş çalışmaları İnönü'ye göre memleket ihtiyaçlarına uygun bir muhalefetin olması gerektiği ve iktidardaki partinin karşısında eksikliğini dile getirmiştir (Karpata, 2016: 235). Böylece İnönü'nün muhalefetin ortaya çıkmasında onay vermesi durumunda 7 Ocak 1946 yılında resmen Demokrat Parti kurulmuştur. Parti başkanlığına kurucu dörtlü arasından Celal Bayar seçilmiştir.

Demokrat Parti'nin kuruluş amacı ise Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesi ve genel siyasetin demokratik bir zihniyet ile yürütülmesidir (Eroğul, 2013: 18). Demokratikleşme adına atılan bu adımlarda liberal düşünce hedeflenmektedir. Bu durum muhalifi olduğu CHP'nin programındaki sınırlamalara karşı kendi lehine kamuoyu oluşturmayı hedeflemiştir.

DP kurulduğu tarihten itibaren 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar CHP'nin iktidar olduğu süreçte muhalif parti olmuştur. 1950 genel seçimlerden sonra 27 Mayıs 1960'a kadar iktidar olarak devam etmiştir. Türkiye'de demokratik düzenin başlangıcı olarak kabul edilen DP'nin demokrasiye karşı bir tepki olarak adlandırılan askeri darbe sonucu dönemi sona ermiştir.

3.3. Türkiye'de DP Dönemi 1957 Seçimleri ve Propaganda Uygulamaları

Türkiye demokrasi tarihinde 27 Ekim 1957 genel seçimleri önemli değişim aşaması olarak görülmüştür. Çok partili hayata geçtikten sonra 27 yıllık CHP iktidarının değişmesi 14 Mayıs 1950 genel seçimleri gerçekleşmiştir. Demokrasi kavramının kamuoyu oluşturmadaki etkisi iktidarın değişmesi ile anlaşılmaktadır. DP seçim

beyannameleri ile halkı etkilemeye çalıştıkları propagandaları sayesinde 1950’li yılların iktidar partisi olarak rol almıştır.

Demokrat Partinin basın aracı olan Zafer gazetesinin 1945 yılının Nisan ayında çıkarılması ile birlikte kitleleri ikna etme amaçlı kullanılmıştır. 1950 ve 1954 genel seçimlerin de kamuoyu oluşumu bakımından etkili bir araç olan gazete 1957 seçimlerinde ülkenin ekonomik ve toplumsal sorunlarından dolayı etkisini azda olsa yitirmiştir. Çünkü halk ekonomik sıkıntıların sebebi olarak DP iktidarını sorumlu tutmaktadır. Zafer gazetesinin DP adına kitle tabanı oluşumunda etkisinin azalmasını sebebi iktisadi sorunlar değil aynı zamanda gazetenin söylemlerinde taraflı ifadeler yer verilmesine de neden olmuştur.

Demokrat Parti’nin 1957 genel seçimleri için seçim kampanyasını başlattığı tarih 13 Ekim 1957’dir. İlk olarak Erzurum ve Kars’a miting için giden Adnan Menderes söz konusu seçimin neden erkene alınması gerektiği üzerine konuşmuştur. Sebebini muhalefetin rejim buhranı ile hırçınlaşmasını engellemeyi gerekçe göstermiştir. Ancak bu durum Menderes’in muhalefete olan karşı tutumları ile alakalı değildir. 1958 yılının bahar aylarında yapılması planlanan seçimlerin erken tarihe alınmasında ekonomik sıkıntıların, bir seçim yapılması durumunda düzeleceği düşünüldüğünden dolayıdır. İsmet İnönü’nün sıkıştırılması, iktidarın para durumunun kötüleşmesi, 1958 yılında yapılması gereken seçimlerin, 1957 Ekim’e alınmasına neden olmuştur (Çelikoğlu, 2017: 81). İktisadi buhran içerisinde olan Türkiye’nin seçim sonuçları CHP iktidara geçmesi durumunda söz konusu sıkıntının 6 ay sonra giderileceği vaat edilmiştir. Menderes’in İnönü’nün bu söylemine karşılık 27 yıl CHP’nin iktidarda kaldığı günlerden bahsederek 1950 yılında devir aldığı yönetimi eleştirir. DP’nin seçim çalışmaları CHP’nin Ulus gazetesinde verdiği demeçlere karşılık vermek ve kamuoyunda yer edinmek için yapılmıştır. 13 Ekim’de seçim kampanyasının başlaması ile “yaptıklarımızla ve kemali cesaretimizle Türk milletinin karşısındayız” diyerek seçmenden oy talebine başlamıştır (Zafer, 13 Ekim 1957).

Zafer, 13.10.1957.

DP'nin Zafer gazetesinde yayınlattığı seçim afişinde yukarıda görüldüğü gibi CHP muhalefeti üzerinden yaptığı seçim propagandaları geçmişte yaşanan olumsuzluklar hatırlatılmaktadır. 1946 genel seçimlerine gönderme yaparak halkın oyunu kullanırken özgür olması gerektiği ve bunun da DP iktidarı ile gerçekleşeceğini belirtmiştir.

Seçim çalışmaları için yapılan DP propagandaları karşısında iktidarı ele geçirmek isteyen İnönü 10 Ekim'de CHP seçim propagandasını başlatmıştır. Seçim propagandasında Şemsettin Günaltay'ın "hakem millet, tecrübe rehberdir" diyerek başlangıç yapılmıştır (Ulus, 10 Ekim 1957). 1950 genel seçimlerinde nispi temsil sistemine göre yapılması yerine çoğunluk sisteminin kullanılması ile seçimleri kazanacağını düşünen CHP iktidarı, seçimleri kaybetmiş ve milletvekili sayısı düşmüştür. Çoğunluk sistemini, seçimleri kaybetmenin sebebi olarak gören CHP, 1957 genel seçimi yapıldıktan sonra 1958 Mayıs'ta tekrar seçimlere gidilmesini öngörmüştür. Böylece nispi sisteme göre demokrasiye daha uygun bir seçim yapmayı planladığını halka duyurmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan dolayı, öncelikli olarak ülke sorunları ile ilgilenilmelidir. Dolayısıyla bir ülkenin kimin kazandığından daha çok faydalı olarak kimin yönetimden sorumlu olduğu önemlidir. Ancak ülkenin demokrasiye geçmesi ile 11 yıl gibi bir sürecin yaşanması ve aydın kesimin DP ile karşı karşıya kalması seçim sisteminde değişikliği gerektiriyordu. DP ise Türkiye'nin içinde bulunduğu şartların çoğunluk sistemine göre bir seçim yapılması gerektiğini belirtmiştir. 1957 seçim beyannamesinin, Ulus gazetesinde yayınlanması ile İnönü, üniversitelere özerklik verilmesi, siyasi uzuvlardan ayrı yüksek hakimler şurasının kurulması, devlet radyoları ve diğer basın araçlarında partizan ifadelerle son verilmesini hedeflemektedir (Ulus, 11 Ekim 1957). CHP'nin bu beyannamesi aslında DP'ye karşı açık ve sert bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Menderes'in iktidarı elde

tutabilmek için yapmış olduğu kısıtlamalara CHP, özerklik tanıyarak kamuoyu oluşturmayı istemiştir. CHP'nin seçim beyannamesini yayınladıktan sonra yaptığı halk toplantılarında halkı ümitlendiren konuşmalara yer vermiştir. Seçim sonrasında CHP'nin iktidar olması durumunda verdiği vaatler, DP tarafından eleştirilmiştir. 1950'den itibaren DP iktidarının yaptıklarına karşılık, inkar niteliği taşıyan söylemleri ile CHP'nin yenilgiyi hazmedemediği düşünülmüştür. CHP'nin, iktidara karşılık söylemlerinde tahrik silahı olarak propaganda yapması ile karşı-propaganda olarak Menderes'in tepkisi ortaya çıkmıştır. 14 Ekim'de "İnönü iktidar hastasıdır" diyerek düşüncelerini dile getirmiştir(Zafer, 14 Ekim 1957).

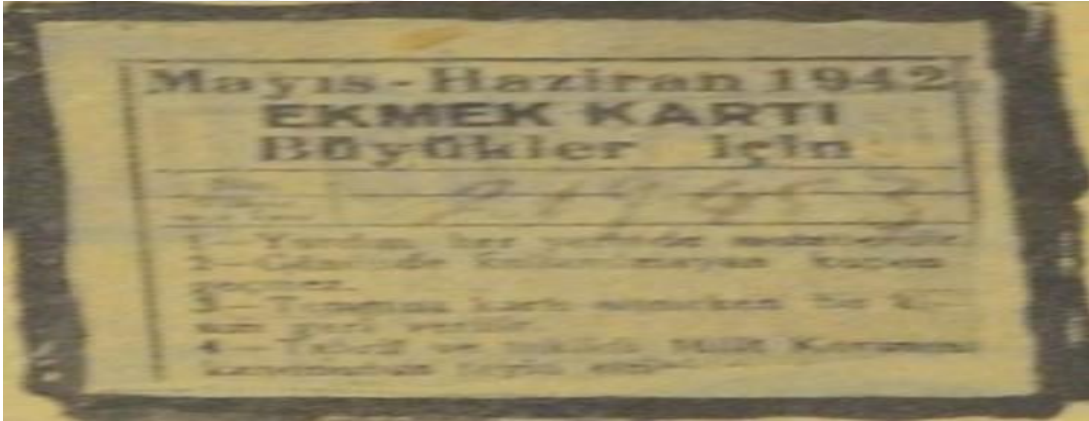
Zafer, 14.10. 1957.

İnönü'nün söylemlerine karşılık olarak Menderes vermiş olduğu tepkide amaç CHP'nin seçim sonuçlarını kesin kazanmış olarak göstermesi durumunda kamuoyuna İnönü'nün amacı, demokrasi ve halkın çıkarı değil iktidar elde etmektir düşüncesini yaymaktadır. Hatiplik yönü ağır basan Menderes'in bu tavrı iyi bir siyasetçi olmasından gelmektedir. İnönü'nün seçim propagandalarına, karşı-propaganda ile tepkisini belli etmiştir. Ancak ilerleyen zamanlarda DP yöneticilerinin takınmış olduğu sertlik yanlısı tavırları, eleştirdikleri durumun içine sürüklenmişlerdir.

"1954 genel seçimlerinden sonra radyoda seçim propagandası yasağı tek taraflı işlenmeyeceğine dair namus sözü vermiş olan Menderes, 1957 seçimlerinde bu sözü kendi çiğnemiştir" ifadesi yer almıştır (Ulus, 15 Ekim 1957). CHP seçim hazırlıkları aşamasında afişler, seçim beyannamesi, mitingler, basın aracılığıyla düzenlenen siyasi toplantılarla seçim propagandasını yapmıştır. Ancak 1954 yılında seçim çalışmaları

rı için radyo kullanımındaki serbestliği kaldırarak sadece iktidar partisi yararlanmıştır (Unat, 2016: 402). İktidarın en önemli propaganda araçlarından biri olan radyo kullanımındaki yasak aslında muhalefeti sınırlamaya yetmemiştir. Çünkü kamuoyu oluşturmak isteyen partilerin atladığı bir gerçek söz konusudur. Halkın ekonomik sıkıntılar içinde olması DP'nin iktidar olduğu bir süreçte gerçektelemiştir. Her ne kadar muhalif partilere yönelik sınırlamalar uygulansa da bu sıkıntılarının sebebi DP iktidarı olarak görölmektedir. Radyodan sonra kullanılan etkili propaganda aracı ise gazeteler olmuştur. CHP'nin Ulus gazetesi üzerinden iktidara yönelik yaptığı propaganda-lara DP, Zafer gazetesi ile karşılık vermiştir.

İnönü'nün iktisadi buhranlar üzerine yönelttiği eleştirilere karşılık DP, 1950 öncesinde CHP'nin iktidar olduğu yılları hatırlatmaktadır. "Hatırası bile insana dehşet veren yıllar" diyerek 1942 yılında kart ile ekmek alımından bahsetmiştir(Zafer, 14 Ekim 1957).

Zafer, 14.10.1957.

DP, seçim propagandasında yaptıklarının yapacaklarının teminatı olarak 1950 yılının öncesi ve sonrasını dikkate almaktadır. Menderes'in seçimlere hazırlık sürecinde muhalif partiler ile arasında itibarsızlaştırma mücadelesi verilmiştir. 13 Eylül 1957 tarihli resmi gazetede çıkarılan seçim yasasına göre muhalif partilerin birleşmesi ve siyasi bir partiden ayrılan adayın katıldığı yeni partide milletvekili olarak aday gösterilme yasağı getirilmiştir. Bu durum iktidarın muhalifler arasında sert tavırların resmiyete yansımalarıdır. Bu yasağın çıkarılması ile DP'den ayrılan Fuat Köprülü'nün kitle tabanı oluşturmasını engellemektir. "Köprülü'nün DP'den ayrılmasının sebebi

ise 4. kabine programını hiçe sayması ve Menderes'in demokratik düşünme ehemmiyetini kaybetmesi neden olmuştur" diye belirtilmiştir (Milliyet, 8 Eylül 1957). DP'nin sertlik tutumları karşısında CHP, Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden oluşan muhalifler iktidara karşı çoğunluğu sağlamak için birleşme kararı almışlardır. Bu üç partinin birleşmesi durumu İşbirliği Partisi adı altında toplanma kararı alınmıştır. DP'nin bu birlikteliğe karşı tutumu ise "husumet cephesi kurmak isteyen bu üç partinin müşterek tebliği tahrik vesikasıdır" diyerek belirtmiştir (Milliyet, 9 Eylül 1957). 1954'ten itibaren ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda gelişme gösteremediğinden dolayı muhalefet partileri eski DP kamuoyunun oluşmadığının farkındadırlar. Bu durum CHP'nin seçime girerken zafer kazanma şansının her zamankinden daha yüksek olduğuna inanıyordu (Karpaz, 2015: 97). DP'nin muhalefete olan kısıtlamaları muhalefetin 1957 genel seçimlere olan inancını kırmaya yetmemiştir. CHP'nin propaganda çalışmalarından biri de askere oy hakkı tanınmasıdır. Bu durum sadece yerel yönetimleri arkasına alan bir çalışma değil aynı zamanda orduya da teşvik vardı. İnönü'nün birçok alanda halka vermiş olduğu vaatler seçim sonuçlarını kendi lehinde olmuş gibi göstermektedir. Menderes'in İnönü'nün vaatlerine olan tutumu "İnönü devletçilik oynamaktadır" şeklinde olmuştur (Zafer, 17 Ekim 1957). Yerli üretim ile ithal edilen ürünlerde dengenin sağlanamadığından dolayı enflasyon değerleri artmış çiftçi ve özel sektör ürettiklerinin karşılığını alamamıştır. İnönü bu durumu göz önüne alarak birde askere verdiği destek ile DP'nin karşısına çıkmaktadır. "Şansınız varsa sağlığınızda iktidarı bırakmayı görürsünüz" diyerek sanki olacakların önceden habercisi gibiydi (Milliyet, 17 Ekim 1957).

Milliyet, 17.10.1957.

1957 genel seçimin DP ve CHP'nin aynı gün içerisinde İstanbul'da miting yapmaları sonucu DP, muhalefete tahammülsüzlüğünü göstermiştir. DP yanlılarının, İsmet İnönü'nün toplantı alanına giden kabloları kesmeleri yüzünden elektrik kesilmiş ve İnönü'nün miting yapmasına engel olunmuştur. Menderes ile İnönü'nün aynı gün aynı şehirde miting yapması kitlelerin DP lehine kamuoyu oluşturulması için fırsata dönüştürülmüştür. İstanbul'da yapılan miting sırasında yaşanan sorunlardan Cumhurbaşkanı Celal Bayar sorumlu tutulmuştur. Yapılan sınırlamalara ses çıkarmaması durumunda kayırma yaptığını dile getirmektedir. Radyo da yapılan siyasi konuşmaların muhalif partiler aleyhine yayın yaptığı beyanın da bulunmuştur. Celal Bayar, DP kurucularından biri olması neticesinde mecliste kazanan partinin DP çoğunluğunda olması ile seçilmektedir. Bu durum Bayar'ın taraflı hareket etmesindeki en önemli etkidir. Dolayısıyla muhalefetin eleştirilerine maruz kalmıştır. 24 Ekim'den seçim süreci bitene kadar seçim propagandası yasağı konmuştur. DP'yi eleştiren bir diğer muhalefet ise Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun genel başkanlığını yaptığı Hürriyet Partisi'dir. DP kurucularının, artık demokrasiye inanmadıklarını düşündükleri için Hür. P'ni kurulduğu bilinmektedir (Karpas, 2016: 511). Kurulan bu parti ile iktidarın demokrasiyi zedeleyen tutumları ve ülke ekonomisindeki sıkıntılar neticesinde karşı-propagandasını yapmıştır. İspat hakkının verilmediğinden dolayı Eskişehir mitinginde "öküze nal yok, traktöre parça yok" diyerek iktidara olan eleştiriler dile getirilmiştir (Milliyet, 22 Ekim 1957).

Milliyet, 22.10.1957.

1955 yılında yapılan DP genel kongresinde delegeler arasında dile getirilen ispat hakkı iktidarın ileri gelenleri arasında yolsuzlukların olduğu öne sürülmüştür (Bilginer, 2005: 189). İspat hakkı bir yasa konusu olduğundan, iktidar tarafından

açığa çıkarılmak istenmeyen konulardan dolayı yasa çıkarmaya yanaşılmıyordu. Fevzi Lütüfî Karaosmanoğlu'nun da dahil olduğu on iki delege DP'den ayrılarak Hürriyet Partisi'ni kurmuştur. Hürriyet Partisi sağlam bir kadroya dayanmasına rağmen geniş kitleye yayılamadığından dolayı istenilen kamuoyunu oluşturamamıştır. Ancak DP'den ayrılan milletvekillerin kurduğu parti olmasından dolayı DP içerisinde görüş ayrılıklarının olduğunun göstergesidir.

1957 genel seçimleri için propaganda yasağının başlamasına 3 gün kala CMP seçim beyannamesini yayınlamıştır. Hükümeti eleştirilerinden dolayı hapiste olan Osman Bölükbaşı partinin genel başkanıdır. CMP, 1948 yılında kurulan Fevzi Çakmak'ın başkanlık yaptığı MP'nin din konulu gerici tutumları olanların tasfiye edilmesi sonucu kurulmuştur (Karpaz, 2016: 5). Seçim beyannamesinde kuvvetler birliği adı altında hükümetin şahsi idareye gitmesi ile anayasanın demokrasiye dayandırılmadığı üzerinde eleştiride bulunmuştur (Milliyet, 22 Ekim 1957). CMP'nin kuruluş gerekçesinde demokrasiden taviz verilmeden hareket edilmesi kararlaştırılmıştır. CMP, diğer partilere eleştiriler yaparak muhafazakar bir parti olması ile bilinir. Değişmesine izin verilmeyen ideolojiler etrafında siyasetini şekillendirir. Böylece diğer partilere olan eleştirisi, tutum ve davranışlara yöneliktir. Muhalefet partisi olmasından dolayı amacı, iktidarın söylemlerini çürütmektir. Diğer muhalif partiler ile olan işbirliği çalışmalarında ise hem CHP'nin geri çekilmesi hem de iktidarın koymuş olduğu seçim yasağı doğrultusunda tek başına hareket etmiştir.

DP'nin iktidara gelirken vaatleri; anayasa teminatı, adalet teminatı, basın hürriyeti, dini siyasete alet etmemek, antidemokratik konuları kaldırmak, iktidar ile muhalefet arasında normal parlamento münasebetinin kurulmasıdır (Aydemir, 2017: 230). Ne yazık ki bu vaatler DP iktidara geldikten sonra unutulmuştur. Bu durumun en belirgin bir şekilde ortaya çıktığı 1957 genel seçimlerinde CHP'lileri komünist ve dinsiz diyerek tanımlamıştır. Demokratların zamanın da açılmış cami ve imam hatip okullarının sayısından övünç ile söz ederek dini inanç ve duygulara seslenmiştir (Zürcher, 2016: 338). Menderes'in Adana mitinginde Türklerin diğer milletlerden daha çok Müslümanlığa bağlı olduğunu, DP öncesi hükümetin sokakta cami hocası görmeye tahammülü olmadığını, ezanın Arapça okutulması ve inşa edilen cami sayı-

larının arttığından bahsetmiştir (Zafer, 23 Ekim 1957). Verilen vaatler ile uygulamaların tutarsızlığı neticesinde DP'nin propagandaları CHP ve diğer muhalif partiler tarafından karşı-propagandası yapılmıştır. DP'yi dinin siyasete karıştırılması ile laiklik ilkesinin zedelendiği eleştirisine maruz bırakılmıştır. Bu eleştiri sadece muhalif partiler arasında değil ordu ve pozitivist bakış açısını temsil eden (öğretmenler, memurlar, akademisyenler) meslek grupları arasında da yapılmıştır. 1950'den önceki yıllarda Demokrat liderler devletin laik temelinde esaslı bir değişikliğe izin vermeyeceklerini belirtmişlerdir (Zürcher, 2016: 339). Sebilürreşad Dergisi gibi İslamcı akımların temsilcisi olan aydınlar tarafından eleştirilirken, 1954 ve 1957 genel seçimlerinde dinsel özerklik tanınarak Nurcular tarikatının desteği kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu desteğin kabulü ile bu tür örgütler meşrulaştırılmış oldular (Zürcher, 2016: 340). CHP tarafından, DP'nin dini propagandalarının laiklik ilkesi üzerinden eleştirisi yapılırken ilk din okulları açanın kendisi olduğunu belirtmiştir. Nitekim 1957 seçimlerinde iktidar ve muhalif partilerin din konulu propagandaları istenilen sonuçlara ulaşmamıştır. Çünkü halkın dine olan hassasiyetinin önünde ekonomik ve sosyal politikalar yer almıştır. Menderes'in Adana'da yaptığı mitingde iki saatlik konuşmasının kırk dakikasında din propagandası yapması sonuç vermemiştir (Karpataş, 2015: 105). Adana seçim sonuçlarında 33.000 oy farkı ile CHP kazanmıştır. 24 Ekim 1957'de propaganda yasağının başlaması ile üç gün seçim çalışmalarına ara verilmiştir. 27 Ekim 1957'de seçimi DP kazanmıştır.

Zafer, 21.10.1957.

Zafer, 28.10.1957.

Seçmenin oy kullanma süreci bitene kadar parti mensuplarının propaganda yapma yasağı konulmuştur. Bu yasağa uymayan DP yanlıları seçim günü saat 14.00'den sonra radyodan seçim sonuçlarının DP çoğunluğunda ilerlediğini duyur-

muştur. Bu durum oy kullanmamış olan vatandaşların etki altında bırakılması için yapılmıştır. Böylece muhalif partiler tarafından eleştirilen DP çoğunluk sistemine göre seçimleri kazanmıştır. Eğer 1957 genel seçimleri nispi temsil sistemine göre yapılmış olsaydı kahir ekseriyetle DP kaybetmiş olacaktır.

Seçim Yılları	Partiler (%) Oy Oranı					Seçilen Milletvekili Sayısı				
	DP	CHP	CMP	HP	Bağımsızlar	DP	CHP	CMP	HP	Bağ.
	1950	53,3	39,9	-	-	4,8	416	67	-	-
1954	56,6	34,8	4,8	0,6	1,5	504	31	5	-	1
1957	47,3	40,6	7,0	3,8	0,1	424	178	4	4	-

1950’li Yıllar Seçim Sonuçları Tablosu

Seçim sonuçlarında oy oranının çokluğuna göre belirlenen illerde DP, İstanbul ve İzmir’de; CHP, Ankara ve Adana’da; CMP, Kırşehir; Hür. P, Burdur’da kazanmıştır. DP’nin seçilen milletvekili sayılarının muhaliflere bakılarak çok olması nedeniyle iktidarı tekrar kazanmıştır. Ancak DP’nin genel oy yüzdesine bakıldığında %47’ye karşılık gelmesi muhalif partilerin çoğunlukta olduğunun göstergesidir. Seçim öncesinde muhalif partilerin birlikte parti kurmalarına engel olunmasaydı iktidar değişmiş olacaktı. Aslında 1957 genel seçimi, 1946 genel seçiminde uygulanan kısıtlamalar ve yasaklara uymayan iktidar açısından benzer faaliyetler göstermektedir. 1954’ten sonra DP, hem parti iktidarının halk içinde yıpranması hem de parti içinde gruplaşmaların oluşması 1957 seçimlerinin sonuçlarına yansımıştır (Kısakürek, 2016: 306). Çoğunluğun DP’de olmaması ile muhalif partiler, iktidarda kalmasını eleştiriyorlardı. Seçim sonuçlarının kabul edilmeyişinin belirtilerinden biri olarak Gaziantep’te devlet binası yağmalanmasıdır. Gaziantep ve Mersin’de DP’nin kazanmasından hoşnut olmayan gruplar ayaklanmış ve aynı durum İstanbul’da da görülmüştür. Gaziantep olayında seçim sonuçlarının ilk olarak 700 oy farkı ile Zafer gazetesinde CHP lehine duyurulması ardından köylerden gelen oyların 1000 kadar oy farkı ile DP’nin kazandığı açıklanmıştır (Toker, 1991: 17). Bu köylerden gelen oyların soruşturmayla alınarak hazırlanan tutanaklar Gaziantep adliyesine teslim edilmiş-

tir. Ancak hafta sonuna denk geldiği için sonuçlanmadan adliyede yangın çıkmıştır. İktidarın hangi partiye ait olduğu belirlenemeyen bu süreçte ülkede yaşanan olaylar yaygın yasağından dolayı gazetelerde duyurulması yasaklamıştı. Nitekim DP aleyhine bir kamuoyu oluşmaması için önlemler alınıyordu.

Zafer, 30.10.1954.

DP'ye karşı alınan tavırlarda CHP muhalefetinin diğer partilere oranla etkisi daha fazla hissedilmiştir. Bu durum zafer gazetesinde "CHP hadiseler çıkarmaya yelteniyor" şeklinde ifade edilmiştir (Zafer, 30 Ekim 1957). 25 Kasım 1957'de Menderes tarafından 5. DP hükümeti kurulmuştur.

1957 genel seçimleri iktidar ve muhalif partiler arasında anlaşmazlık ve sertlik tavırları ile bilinir. Menderes'in 1950'den sonra yapacakları üzerine demokrasi planlamaları söz konusu olmuştu. Ancak ekonomik sıkıntılar, sosyal hayat şartlarının zorlaşması, demokrasinin yerleşmeden planlamalara ayak uyduramadığının göstergesidir. Bir iktidar silahı olan propaganda ile kitleleri etkilemeye çalışmıştır. Nitekim toplumsal gerçekler propaganda amaçlı ikna edici söylemler, çoğunluğu oluşturmada etkili olamamıştır. Seçim sonuçlarında DP iktidar olarak devam etmiş olsa da halkın güvenini yitirmiştir. Bunun sebebi basına koymuş olduğu yasaklar doğrultusunda taraflı haberlerin yapılması ile belirli medya araçlarının kendi lehine yönlendirilmesidir. Basının kontrol altına alınması, istenilen haberlerin halka duyurulması iktidara muhalif olanların susturulması yerine karşı-propaganda yaparak istenilmeyen sonuçlara yönlendirmiştir. Propagandanın gücü seçime hazırlık sürecinde kullanılan söylemlerin kara propaganda oluşturmayacak şekilde hedef kitleye aktarılması ile mümkündür.

Yapılan propagandalar karşı-propaganda oluşturmadığı sürece kamuoyunun desteğini kazanmış olacaktır.

3.4. DP Hükümeti ve Dış Politika

3.4.1. Kıbrıs Sorunu Propagandaları ve Kamuoyu Oluşumu

Kıbrıs'ta Rumların Türklere oranla çoğunlukta olması neticesinde Yunanistan'ın adada çıkarmış olduğu karışıklıklar çıkarmaktadır. Türklerin azınlıkta olmasını fırsat bilen İngiltere ise Yunanistan'ın yanında hareket etmiştir. Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ele geçirmek için kurduğu planın adı ENOSİS olarak belirlenmiştir. Hem coğrafi hem de toplumsal nedenlerden dolayı Kıbrıs'ta Türklerin ağırlığı hissedilmek istenmemiştir. Bunun için Türklerin yaşadığı yerler yakıp yağmalanmıştır. Yunanistan'ın ENOSİS'i gerçekleştirebilmesi için EOKA adında gizli bir örgüt kurulmasında ve bu örgütün hem kırsal da hem şehir merkezlerinde Türkler ve Rumlar arasında ayrımcılık yapan faaliyetler düzenlemiştir. 1950 yılının başında CHP hükümeti Kıbrıs sorunu diye bir sorunun olmadığını dile getirmekteydi. Fakat dış işleri bakanı Necmettin Sadak hükümetin bu ifadeleri doğrultusunda ağır bir şekilde eleştiri almıştır. 1950 genel seçiminden sonra iktidara gelen DP hükümetinin açıklamalarında da Kıbrıs'tan söz edilmiyordu (Bağcı, 2007: 104). Türkiye için Kıbrıs'ta iç karışıkların yaşandığına dair bir sorunun dile getirilmesi DP hükümeti dış işleri bakanı Fuat Köprülü'nün, gazeteciler tarafından Kıbrıs alakalı sorusuna cevap veremeyişinden eleştirilmesi üzerine, Kıbrıs meseleleri dikkate alınmaya başlanmıştır. 1957 yılına kadar Kıbrıs'ın içinde bulunduğu karışıklıklar Türkiye'nin iç ve dış politikasını etkiler duruma gelmiştir. DP, Kıbrıs sorununa yönelik çalışmalarında adada yaşayan Türk ve Rum halkına yönelik taksim politikası uygulamak istemiştir. Kıbrıs'ın ne Türkiye'ye ne de Yunanistan'a verilmesi söz konusu bile değildi. İngiltere'ye verilmesi durumunda ise ada sömürü toprağı olarak kullanılacaktı. En uygun olan çözüm ise siyasetçi ve tarihçi olan Fahir Armaoğlu'nun görüşü üzerine adanın Türkiye ve Yunanistan arasında coğrafi olarak taksim edilmesiydi (Balıkçıoğlu, 2016: 44). Taksim politikası Türkiye'de bir kamuoyu oluşturmak için basın aracılığıyla etkileşime geçmiştir. Birbirine muhalif olan basın organlarının tek bir konu etrafında ortak kararlar Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin destekçisi olmuşlardır. Bu durumda DP, hem içerde hem de dışarda siyase-

tini etkileyen sorunun çözümlenmesine odaklanmıştır. Menderes, diğer dış politikalarda önüne çıkan bir engel olduğunu belirterek Fatin Rüştü Zorlu'ya bu meselenin çözülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Zafer, 17.10.1957.

Yazılı basının ortak karar ile kamuoyu oluşturmak istemesi ve Kıbrıs'ta yaşayan Türklere destek olmak için bir arada olduğunu belli etmek istemişlerdir. Yunanistan'ın ENOSİS'i gerçekleştirmek için EOKA örgütü ile Kıbrıs'ta yaşayan Türklere vermiş olduğu huzursuzluklar nerdeyse her gün gazetelerde halka duyurulmak istenmiştir. Kıbrıs Türklerinin istikrarı için oluşturulması istenen kamuoyunun hedefi taksim tezinin gerçekleşmesidir. Taksim tezi ile Kıbrıs'ın Türk kesimi ve Rum kesiminin ayrılması talep edilmektedir.

Zafer, 05.01.1958.

Kıbrıs Rum'larının lehine faaliyetler gösteren Baş Piskopos Makarios sürgünden serbest bırakılması ve adaya dönmesine izin verilmesi Menderes Hükümeti için büyük bir hayal kırıklığıydı (Bağcı, 2007:119). Kıbrıs Türk Partisi Reisi Dr. Fazıl

Küçük'ün bu konu ile alakalı endişeleri Kıbrıs Rum halkının, cesaretlenip Türklere karşı ayaklanmasından korkmuştur. Nitekim olaylarda bu seyirde ilerlemiştir. Ancak İngilizlerin Kıbrıs'ın stratejik konumundan dolayı Yunanlıların bu etkileşimlerini bastırmak için askeri üstler kurmuştur. Bu durumu da Türkiye'nin Kıbrıs Sorununda yanındayız olarak ifadeleri ile destek olmaktadır. Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise Türkiye genelinde etkili bir kamuoyu oluşturmak için "Kıbrıs, bizim için milli bir davadır" söylemleri ile halkın desteğini almak istemiştir (Zafer, 8 Ocak 1958).

Zafer, 07.01.1958.

Kıbrıs sorunu için oluşturulan kamuoyu çalışmaları Kıbrıs'ta yaşayan Türkler için yapılması halkı güdülenmektedir. F. Rüştü Zorlu ve Dr. Fazıl Küçük'ün, Kıbrıs için yaptığı çalışmalar halkın milliyetçi duyguları kullanılarak birliktelik oluşturulmak istenmiştir. Bu birlikteliğin ortak çağrısı ise Kıbrıs'ın taksim edilmesidir. Kamuoyu oluşturma çabaları gazetelerde yansıtılanlarla kalmamış aynı zamanda mitinler yapılarak halkın bilgilenebilmesi ve dış politikada halkın kararı hesaba katılmak istenmiştir. Çünkü Rumların çoğunlukta olduğu ada için milli birliktelik Türkiye'deki Türk halkının desteği ile sağlanması amaçlanmıştır. Rumların Türk azınlığını hesaba katarak yaptığı ezici faaliyetler ile göç etmek zorunda bırakılmıştır. Bu durumun karşısında Türkiye'den halkın desteğini alınmış olunması ile birlikte, adadaki Türklerin direnişi artırılmak istenmiştir.

Zafer, 09.06.1958

Türkiye'nin birçok yerinde “ ya taksim ya ölüm” nidalarıyla toplanan halk Fazıl Küçük'ün konuşması ile oluşturulan kamuoyu ayrı devletlerin oluşması için başka bir çarenin olmadığını ifade edilmektedir (Zafer, 9 Eylül 1958).

Bu mitinglerin yapılış sebepleri arasında sadece halkı cesaretlendirmek değil aynı zamanda İngiltere'nin Mackmillan Planı'na karşı tavır oluşturmak içindir. Nitekim bu planın amacı, yedi yıl içerisinde geçici bir hükümet kurulacak ve bu hükümet İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında işbirliğine dayanan bir yönetim kurmaktır (Albayrak, 2004: 456). Ancak bu plana göre ilerleyen zamanlarda Türkiye aleyhine kararlar alınacağı düşüncesi ile kabul edilmemiştir. Taksim konusunda kararından vazgeçilmeyeceği için halk ile birlikte hareket edilmiştir.

Zafer, 15.06.1958.

İngiltere'nin Kıbrıs hakkında vermiş olduğu karara bakıldığında geçici bir süre çözüm oluşturulması amaçlanmıştır. Fakat Türkiye açısından ülke genelinde Kıbrıs konulu mitingler yapılarak ortak kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitekim Kıbrıs sorununda Türkiye'nin çabaları doğrultusunda bir propaganda etkinliği aranacak ise o da Akdeniz'de ülkenin güney kesiminin güvenliğini sağlamak için yapmış olduğu girişimidir. Hem ülke güvenliği hem de Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin can güven-

liği için yapılan mitinglere ek olarak bir de radyoda özel program saati oluşturulmuştur.

Zafer, 04.07.1958.

Rumların Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkının can ve mal güvenliğini tehlikeye sokacak davranışlar sergilediklerini duyurmuşlardır. Radyonun etkili bir iletişim aracı olması konumu dikkate alınarak belirli bir kitle tabanı oluşturmak istenmiştir. İngiltere'nin, Kıbrıs sorunu hakkında Türkiye'nin yanında karar vermesi durumunda NATO ve Bağdat Paketi ilişkilerinde zarar görmek istememektedir.

Zafer, 18.02.1959.

Kıbrıs ile ilgili meselelerde Londra'ya anlaşma imzalamak için giden Menderes 17 Şubat 1959 tarihinde geçirdiği uçak kazasından sonra muhalefet ile ilişkileri yumuşamıştır (Öymen, 2013: 475). Menderesin uçak kazasından sonra Ankara'da tren garına gelen muhalefet lideri İsmet İnönü'nün karşılaması ile Menderes'in bakış açısında değişiklikler olsa da Celal Bayar'ın etkisi ile aralarındaki sertlik tavırları değişmemiştir. Dış politikanın iç politikaya yansımalarından biri de Menderes'in geçirmiş olduğu uçak kazasıdır. İktidar patisi ile muhalefet partisi arasındaki zıtlıkların şiddetini artırmıştır. İki tarafın da bir birlerine sergilemiş olduğu sertlik tutumlarının, yapılan siyasetin kamuoyu için faydalı kararlar alınması yerine muhalefet ve iktidar arasında taraf oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla muhalefet partilerinin

azınlık olarak gösterilmesi hedeflenmiş ve devlet memurları, Vatan Cephesi adı altında DP'ye kayıt olmaya zorlanmaktadır (İnönü, 2017: 544). İnönü'nün bu ifadeleri aralarındaki sertliğin göstergelerinden biridir. Ancak iktidarın yayın aracı olan Zafer gazetesinde sertlik ifadeleri muhalefete olan söylemler ile sınırlı kalmış fakat gerekçesine değinilmemiştir. Kıbrıs sorunu hakkında Türkiye geneli yapılan siyasi propagandalar sonrasında, oluşturulan kamuoyu etkisini gösterememiştir. Bu durumda karşısında muhalefet, anlaşmaların çözüm odaklı olamadığı üzerinde durmuştur. 6 Nisan 1960 tarihinde Kıbrıs Anayasası düzenlenerek Kıbrıs sorunu çözümlendi olarak halka duyurulmuştur.

“...Menderes hükümeti ilk olarak Kıbrıs'ın ilhakını yani Türkiye'ye verilmesini istemiştir, bu durumun kabul edilmemesi üzerine ikinci olarak, Türkler ile Rumlar arasında paylaşımı öngören “taksim politikasına” yönelmiştir. Bu politikanın da gerek içer de giderek artan ekonomik ve siyasi sorunlarından ve gerekse dışardan, özellikle ABD ve İngiltere'den gelen baskıların sonucunda uygulanamayacağı anlaşıldıktan sonra iktidar, üçüncü bir seçenek olarak gördüğü ve İngiltere tarafından da empoze edilen Kıbrıs'ta iki toplumlu bir cumhuriyet yönetimi öngören çözümü kabul etmek zorunda kalmıştır” (Albayrak, 2019).

Menderes Hükümeti'nin kamuoyuna taksim kararı adında oluşturmuş olduğu çalışmaları olumlu sonuçlanmamıştır. Sergilenen tutum çözüm değil uzlaşmacı bir tavır olarak anayasanın oluşturulmasıyla kapatılmıştır.

3.4.2. Bağdat Paktı Propagandaları ve Kamuoyu Oluşumu

SSCB'nin Ortadoğu'da ilerlemesinin engellemek için kurulan Bağdat Paktı NATO'nun bir devamı olarak değerlendirilir. ABD ile SSCB'nin aralarında zıt kutuplu ülkeler olması durumunda Ortadoğu'da etkin bir güç olmayı amaçlayan ABD'nin öncülüğünde kurulmuştur. 24 Şubat 1955 tarihinde Türkiye ile Irak arasında imzalanan dostluk anlaşması ardından Birleşik Krallık, Pakistan ve İran'ın katılımı ile Sovyet tehdidine karşı birliktelik oluşturulmak istenmiştir.

Arap ülkelerinin güvenliği söz konusu olan bu pakt Mısır ve Suriye gibi ülkeler tarafından olumlu olarak karşılanmamıştır. Batı ülkeleri ile ortaklaşa kurulan bu pak-

tın İsrail'i desteklediği düşüncesi ile emperyalist bir pakt olduğu düşünülür. Bu durum, Irak ve İran dışında diğer Arap devletleri ile olan ilişkilerin zayıflamasına neden olmuştur. Bağdat Paktı'nda ki amaç dahil olan ülkelerden herhangi birine siyasi, askeri bir yıpratma maruz bırakıldığında ülkeler kendi askeri birlikleri ile duruma müdahale edecekler ve engel olacaklardır. Sovyetlerin başka bölgelerde kuvvet denemesi yapabileceği endişesi ile ABD'nin Ortadoğu ile yakından ilgilenmeye başlaması savunma paktının yapılmasını sağlamıştır (Aşgın, 2001: 141). Ancak bu birlikteliğe karşı gelen başta Mısır hükümeti Arap ülkeleri arasında birlikteliğin olduğunu Irak'ın Türkiye ile ortak savunma anlaşması yapması doğrultusunda ilişkilerinin zarar göreceği düşüncesindedir. Mısır Cumhurbaşkanı Nasır 'a göre Türkiye ile Irak'ın yapacağı anlaşmanın hiçbir askeri fayda sağlamayacağını zaten İngiltere ile olan anlaşması nedeniyle yeterince güvence altında olduğunu belirtmiştir (Sönmezoğlu, 2001: 110). Irak'ın bu pakta katılmaması için son olarak tek olumsuz tavır içinde olan devlet Mısır hükümetiydi. Mısır'ın bu tepkisinin altında yatan sebep ise 1948 yılında İsrail'in bir devlet olarak tanınması ve yakın ilişkilerinden dolayıdır. Bu durumun Arap ülkelerinin kamuoyu düzenini bozacağı tehdidi ile ilişkilidir. Bağdat Paktı Sovyetler Birliği ve Mısır'ın olumsuz tutumlarına rağmen kurulmuş ve iktisadi alanda görüşmelere başlanmıştır.

Zafer, 18. 01. 1958.

Bağdat Paktının iktisadi görüşme yapmalarının sebebi Irak, İran, Türkiye, Pakistan ve ABD arasında gümrük geçişini kolaylaştıracak kararların alınmasını sağlamak içindir. Bu durum kamuoyuna paktın sadece askeri ve siyasi konular ile ilgilendiği değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal meseleleri de dikkate aldığı mesajı verilmek istenir. Zafer Gazetesi'nde yayınlanan haberlere bakıldığında Bağdat Pak-

tı'nın iktidarı harekete geçirdiği, halkın bu pakt ile belli bir düşünceye sahip olmadığı görülmektedir. Menderes devletçilik esasına dayanan faaliyetlerini gerçekleştirmek için Mısır ile ilişkilerini geliştirmeyi düşünürken Bağdat Paktının üyesi olmuş ardından da İngiltere pakta katılınca Mısır'a karşı savaş açılması durumunda dahil olan ülkelerden biri olmuştur (Aydemir, 2017: 299). Nitekim Menderes hükümeti aslında paktın olumlu sonuçlar getirmeyeceğini tahmin ediyordu ancak imzaladığı anlaşma gereği geri adım atamadı. Menderes Hükümeti'nin kamuoyu oluşturmak için resmi gazetesi olan Zafer'de bu durum yapılan toplantılar ile olumlu sonuçlar alınacağı propagandası yapılarak gösteriliyordu.

Zafer, 31.01.1958.

Bağdat Paktı'nın konsey toplantısında “Ortadoğu’da mevcudiyetimizi tehdit eden sorunlar karşısında müşterek güvenlik ve karşılıklı bağlılık içinde hareket edilecektir” ifadeleri ile pakt ile olan ilişkiler aktarılmıştır (Zafer, 31 Ocak 1958). Paktın merkez konumu olarak Ankara ve Bağdat belirlenmiştir. NATO’dan sonra Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmesi telkininde bulunan ABD, Arap ülkeleri ile olan bağı Türkiye vasıtası ile kuvvetlendirmek istemiştir. Özellikle Menderes Hükümeti’nin 1955’ten itibaren ekonomik göstergelerin bozulmaya başlaması ile bu pakt döneminin başarılı iktisadi politikaları olarak yansıtılmaktaydı (Özcan, 2016: 127).

tini tanımadıklarını belirtse de getirisi olan bir sonuç alınmamıştır. Dolayısıyla Bağdat Paktı adının CENTO'ya (Merkezi İşbirliği Teşkilatı) çevrilmesi ile yeni konsey oluşturulmuştur.

Zafer, 09. 04. 1958.

Güvenlik amacı taşıyan bir paktın olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmasına rağmen Menderes Hükümeti, Ortadoğu hakkında yapılan girişimlerde güçlendiğini belirtmektedir. Fakat Sovyet tehdidine karşı oluşturulan Bağdat Paktı'nın engel değil neden olduğu eleştirileri ile karşı karşıyaydı. Irak'taki askeri darbenin ardından Pakistan, Burma, ve Sudan'ı aynı olaylar takip ediyordu (Sönmezoğlu, 2001: 133).

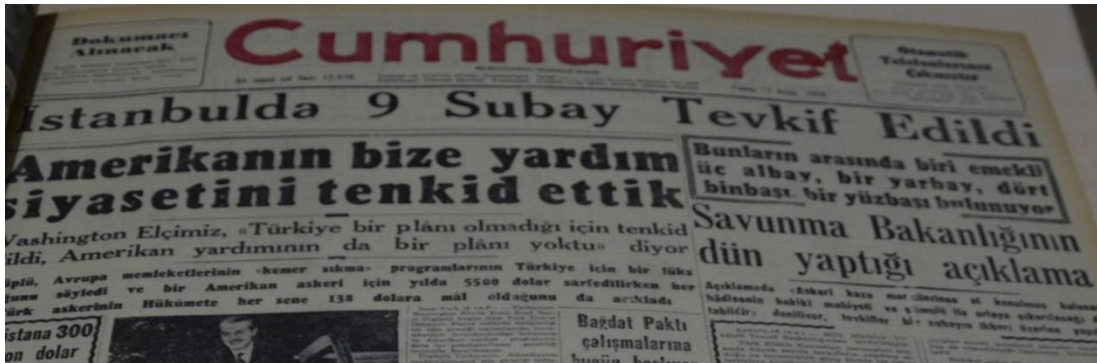
Kamuoyuna her ne kadar Ortadoğu ilişkilerinde başarılı olduğu propagandası yapılsa da aslında içeride psikolojik bir bunalım ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu psikolojik bunalım muhalefet ve aydın kesim tarafından eleştirilmiştir. Böylece Menderes hükümeti hedef kitlenin karşı tepki oluşturmaması için basın aracılığıyla kamuoyunu ayakta tutmaya çalışmıştır.

3.5. Dokuz Subay Olayı (Samet Kuşçu Olayı)

1957 genel seçiminden sonra DP Hükümeti hem içeriden hem dışarıdan sıkıntılı bir süreç geçirmektedir. Seçim sonuçlarından %50'nin altında oy alan Menderes buruk bir ruh hali içindeydi. İktisadi buhranların yaşanması ile halkın bu durumdan olumsuz etkilenmesi üzerine ordunun rahatsızlıklarına vesile olmaktadır. Ülkenin kötü gidişatını engelleyecek bir disiplin söz konusu ise bu ordu ile sağlanmalıdır, anlayışı hakimdir. Bu durum üzerine bir grup askerin memleket meseleleri hakkında konuşmaları, ilerleyen süreçte darbe hazırlıklarına dönüşmüştür. Başlarında Faruk Güventürk'ün olduğu sekiz asker Samet Kuşçu adında bir binbaşının ihbarı üzerine

tutuklanmışlardır. Bu şikayetin ispatı olmadığı için soruşturma gereği kendisi de tutuklanmıştı. Bu askerler Kurmay Albay Naci Aşkın, Kurmay Albay İlhami Barut, Piyade Binbaşı Ata Tan, Piyade Binbaşı Ahmet Dalkılıç, Kurmay Stajyer Yüzbaşı Kazım Özfırat, Piyade Yüzbaşı Hasan Sabuncu'dan oluşmaktadır (Öymen, 2013: 425). Tutuklanan bu askerler içerisinde emekli olan Cemal Yıldırım'ın aralarında en yüksek rütbeye sahip olması ile birlikte liderin onun olduğu düşünülüyordu. Cemal Yıldırım aynı zamanda emekli olduktan sonra CHP'nin yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaya başlamıştır.

1957 yılında örgütlenmelerini tamamlayan cunta harekâtçıları 27 Ekim seçiminde eğer hükümet değişikliğine gidilmez ise 29 Ekim töreni sırasında Menderes hükümeti yetkilileri tutuklama kararı verilmiştir. Bu durum İsmet İnönü'ye aktarıldığında ise beklenmedik bir tavır ile karşılaşmışlardır. İnönü böyle bir şeye gerek kalmayacağını zaten hükümet değişikliğine gidileceğini ve şimdi zamanı olmadığını belirtmiştir (Ak, 2016: 287). Aynı durum Milli Savunma Bakanı olan Şemi Ergin ile paylaşıldığında darbe girişimi için uygun bir karakter olmadığını dile getirmiştir. Darbeci subayların bu girişimi onların hızını yavaşlatmış ancak engel olamamışlardır. 1946'da demokrasiye ilk atılan adımlar, seçim ile başa gelen hükümetin darbe ile yönetimin değişmesinden söz ediliyordu. Bu durum askerlerin ilk defa vardığı bir kanı olmamakla birlikte eğer 1950 seçimlerinde İnönü Hükümeti'nde de bir değişiklik yapılmış olmasaydı darbe teşebbüsü belki orada görülecekti. 9 Subay olayı olarak adlandırılan bu olay 26 Aralık'ta hükümete duyurulsa da kamuoyuna yansıtılmamıştır. Ancak yabancı ajanslar duyurmaya başlayınca, hükümet 16 Ocak 1958 tarihinde bir açıklama yapma gereği ile resmen duyurulmuştur (Eroğul, 2017: 208).

Cumhuriyet, 17. 01. 1958.

Kamuoyunun darbe teşebbüsünden haberdar olması gerçekleşmediği sürece etki bırakacak bir olay olarak görülmedi. Zafer gazetesinin ve iktidarın söylemlerini eleştirmekten kaçınmayan Cumhuriyet gazetesi tutuklanan dokuz subayı kamuoyuna duyurmaktan çekinmemiştir. İki gün öncesinde askerın darbe hazırlığı içinde olmasını Zafer gazetesi ise halkın iktidara olan memnuniyeti ve iktidar asker ilişkilerinin olumlu ilerleyişi ile ilgili açıklamalara değinmiştir. 9 subay olayı her ne kadar kamuoyundan gizlense de Menderes hükümeti içerisinde bu durum askere olan güvenin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği yönündeydi. Celal Bayar bu konu hakkında “me-sele ciddidir, üzerinde durulmalıdır, bunu yalnız dokuz subayın işi olarak görmeyin” diye hükümeti uyarmıştır (Birand, Dündar, Çaplı, 2007: 100). Menderes’in ise bu konu hakkındaki görüşü askerın üzerine fazla gidilmemeli ve söz konusu olayın belki sarhoş itirafı olabileceği, durduk yere askeri tepki almak istemediğidir. Nitekim subaylar temize çıkarıldı ve neler olabileceğine dair başka bir uyarıda Irak’ta askeri darbe ile 1958’de iktidara el konulmasıydı (Zürcher, 2016: 348). Irak’taki darbe olayı Türkiye’de yaşanacak olan durumların habercisi olarak uzun süre siyasette görev almış kişiler tarafından öngörülmüştü. Bu olayın sonucu olarak Zafer gazetesinde yapılan yayınlarda sadece Şemi Ergin’in Milli Savunma Bakanlığı’ndan alınarak yerine Ethem Menderes’in getirilmesi duyurulmaktadır. Nitekim Şemi Ergin’in neden istifa ettiği konusunda ise sağlık sorunları gerekçe gösterilmiştir.

14 Temmuz 1958 tarihinde Irak’ta gerçekleşen askeri darbe sonucu iç politika-da yaşanan 9 Subay olayı Menderes hükümetine yapılacak olan askeri bir darbenin habercisiydi. 27 Mayıs 1960’ta yapılan askeri darbe ilk belirtisi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Menderes Hükümeti bu olayı derinlemesine araştırmak yerine askerın tepkisini çekmemek için çok detaya inmeden kapatılmıştır. Kamuoyuna eksik aktarılan bilgiler ile halka asker ile hükümet arsısında bir münasebet olmadığının propagandası yapılmaktadır. Nitekim bu olayın kamuoyuna duyurulması darbeye etki edecek bir girişim olarak görülmemelidir. Bu durum aydın kesimin ilgisi çekilerek önlenebilecek bir dönemde yaşanmaktadır. Halkın güvenini toplamak kolaydır ama aydın kesim olarak adlandırılan üniversite öğretim elemanları ve askere karşı yapılan söylemlerde dikkatli olunması gerekmektedir.

3.6. DP'nin Vatan Cephesi Propagandaları Ve Kamuoyu Oluşumu

1957 genel seçiminden sonra seçmen oyunun çoğunluğu muhalif partilerin kazanması ile DP'nin kamuoyunu ayakta tutmak için yapmış olduğu propaganda çalışmalarından biridir. Vatan Cephesi, propaganda etkinliklerini gerçekleştirebilmek için DP'nin yayın organı olan Zafer Gazetesi ve sadece hükümet yetkililerinin lehine kullanılan radyo, iletişim aracı olarak seçilmiştir. Diğer yandan 16 Ekim 1958'de Türkiye Köylü Partisi'nin Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşmesi ve 24 Kasım 1958'de Hür. P'nin, CHP'ye katılması ile kendisine karşı bir Güç Birliği Cephesi (Milli Muhalefet Cephesi) kurulmuştur (Gaytancıoğlu, 2011: 95). Muhalefetin bu tutumları, DP tarafında olan kesimi belirlemek için oluşturulmuştur.

Cumhuriyet, 17. 01. 1959.

Yazılı basında çıkan muhalif partilerin birleştiği kararı doğrultusunda Hür. P'nin CHP ile birleştiği kararı kamuoyuna yansıtılmıştır. 1957 genel seçimlerinde muhalif partilerin birleşme yasağından dolayı iktidara karşı gelemeyen muhalefet güç birliği ruhu içine girmiştir.

İktidarın icraatlarının Vatan Cephesi ile Türk milletince müdafaa edilmesi gerektiğini düşünerek muhalefetin olumsuz propagandasına karşı savunmayı amaçlar (Doğaner, 2013: 43). Bağdat'ta olan askeri darbe, Kıbrıs sorunu gibi bir dış politikanın, içeride ekonomik sıkıntılara neden olması durumunda muhalefetin eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu eleştirilere karşı yapılan tek propaganda girişimi Vatan Cephesi faaliyeti değildir. Basın yasakları da bu durumun bir parçasıdır. Hükümetin uyguladığı sansürler kamuoyunun aleyhine oluşmasını engellemek içindir. Adnan Menderes, Vatan Cephesi'ni kurarak DP'nin tabanını genişletme ve halk kitlesini seferber

etme girişimini başlatmıştır (Zürcher, 2016: 348). Muhalefet lehine yayın yapan gazetelerin bir süreliğine kapatılması, radyo kullanım yasağı ve miting sırasında muhalif adayın protesto edilmesi gibi tepkiler gösterilmiştir. Bu duruma verilebilecek örneklerden biride Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın iktidarı eleştirilerinden dolayı hapis cezası verilmesi gibi durum ile karşılaşmasıdır. Nitekim yapılan propagandalarda amaç, kamuoyunun oluşumunu sağlamak içindir ancak diğer taraftan da sertleşen DP hükümeti belirli grupları yanına değil karşısına almıştır. Vatan Cephesi bir yılı aşkın süredir devam etmiştir. Bu süre sonunda da 1960 darbesi ile yapılan propagandalar kamuoyu oluşumu için karşılığını alamamıştır.

Vatan Cephesi'ne katılan üyelerin sayısı ve isimleri radyoda okutulup kamuoyunun duygu ve düşünceleri etkilenmek istenir. Bu durum Vatan Cephesi'ne katılanların radyo yayınlarında dile getirilmesi hükümetin radyoyu bir propaganda aracı olarak kullanmasının sonucudur (Doğaner, 2013: 44). Vatan Cephesi'ne kayıt yaptıran insanlar evlerine gelip isimlerinin duyurulacağı saati beklemektedirler. Bu durum DP'nin ve üyelerinin partizan tutumlar karşısında etkilendiğinin göstergesidir. Ülkenin ekonomik sıkıntılarının içerisinde bir partinin devamlılığını sağlamak istemesi o ülkenin selametini değil partinin bekasını düşünmektir. Nitekim DP'nin son zamanlarında muhalefete karşı oluşturulan kamuoyunun kimlerin oluşturduğuna bakılmaksızın isimler yayınlanmıştır. Vatan Cephesi'ne katılanların isimleri okunurken gazete de çalışan bir spikerinde adı geçer, ardından bir tepki bekler ama göremez (Birand, Dündar, Çaplı, 2007:103). Nitekim katılanların sayısı gün geçtikçe artmamasına rağmen katılmayanların da isimlerinin radyoda duyurulması bir şey ifade etmemiştir. Günlük radyoda duyurulan isimlerin yanında bir de Vatan Cephesi adında dergi çıkarılmıştır. Bu dergi ile Vatan Cephesi'nin amacının ne olduğuna ve katılanların isimleri kamuoyuna duyurulmak istenmiştir.

Demokrat Vatan Cephesi, 15.02. 1959.

DP'nin yaptığı bu propaganda çalışmalarının başında Zafer gazetesinde yapılanlar gelmektedir. Muhalefete karşı oluşturulmak istenen kamuoyunun etkisi medya aracılığıyla desteklenmek istemiştir. Böylece muhalif partilerinde halk üzerindeki etkisi zayıflatılmak istenmiştir.

DP ilk olarak Vatan Cephesi'nin açılması kararını 12 Ekim 1958'de radyodan duyurmuştur. Vatan Cephesi ifadesi yer almakla birlikte bu ifadenin adı altında DP Ocağı, Vatan Cephesi Ocağı, Semt Ocağı, Adnan Menderes Ocağı, Birlik Ocağı, Gençlik Kolu, Kadınlar Kolu gibi isimler ile Vatan Cephesi'ne ait ocakların açıldığı anlaşılırdı (Doğaner, 2013: 53). İl ve ilçelerde açılan ocakların yanında Muhalif partilerden ayrılan siyasilerinde içinde bulunduğu duyurular aktarılmıştır. Yapılan bu propaganda girişimleri 1957 seçimlerinde düşen oy oranını tekrar eski hazine getirmektedir. Nitekim DP siyasetini uygularken kamuoyunu etkilemek için propaganda girişimlerinin yetersiz olacağına farkında olmalıydı. Çünkü ülkenin ekonomik sıkıntıları ve gelirin az olması propaganda söylemlerinden daha önceliklidir. Ancak dönemin hükümeti iktidarı elinde tutmanın çaresi olarak söylemler ve teşkilatlanmanın gerekli olduğunu düşünerek karşı tutumda olanlar ve muhalif partileri, ötekiler sınıfına yerleştirmiştir. Manisa'da yaptığı mitingde "nifak cephesine karşı Vatan Cephesi'nin teşkili zaruridir" diyerek öteki sınıfına koyduğu kesime karşı, açtığı cephenin amacını belirtmiştir (Zafer, 13 Ekim 1958).

Zafer, 13. 09. 1958.

Muhalefetin DP'ye karşı yaptığı eleştirilerde ülkenin ekonomik sıkıntıları dile getirilirken iktidarın yapmış olduğu yol, su, elektrik, baraj gibi alt yapı sorunlarının giderilmesinin görmezden geldiği üzerinde durulmuştur. DP, Vatan Cephesi'nin kuruluş amacını halka aktarırken muhalefetin kara propagandalarına, karşı-propaganda oluşturulması gerektiği için oluşturulduğunu ifade etmektedir.

Zafer, 14. 09. 1958

İktidar, muhalefetin propaganda söylemlerine karşılık amacının iktidara sahip olmak değil, memleketi yönetmek olduğu ifadeler ile karşılık vermektedir. Bu karşılıklı söylemlerin arkasında halkın Menderes tarafında yer aldığı, hükümetin yayın aracı olan Zafer gazetesinde gösterilmektedir. Bir diğer taraftan aynı ifadelerle İnönü'nün, Ulus gazetesinde ki ifadeleri ve aynı halkın kendisinin arkasında olduğu vurgulanmıştır.

Ulus, 6. 04. 1959.

Menderes'in kamuoyu oluşturmak için halkın desteğinin tam olduğu gösterilerinin ardından İnönü'nün de aynı tutumları sergilemesi karşı-propagandanın yansımalarıdır. Böylece Menderes hükümeti, Vatan Cephesi adı altında kurulan ocaklara katılanları da dikkate alarak kitle tabanını genişlettiğini belirtmekten kaçınmamıştır. DP'ye destek veren radyo, dergi ve gazete gibi medya araçları tarafından Vatan Cephesi'ne katılan insanların sonu gelmediği belirtilmiştir.

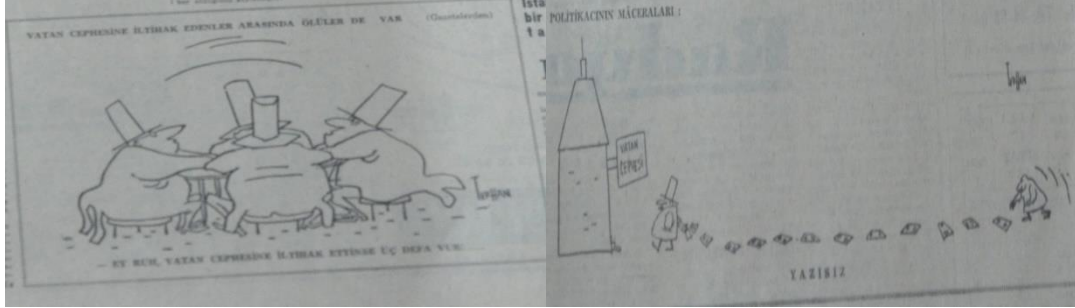

Zafer, 31. 09. 1958.

Nitekim bu sunu gelmeyen katılımcılar belki bir yerde doğrudur. Çünkü DP halk kitlesini artırmak için oluşturduğu Vatan Cephesine katıldığı belirtilenler arasında bebekler, ölmüş kimseler ve hatta uyduruk isimler de bulunuyordu (Zürcher, 2016: 348).

Milliyet gazetesinde verilen karikatürlere bakıldığında iktidar için söylenti olarak kabul edilen Vatan Cephesi'ne katılanlar konu edinilmiştir. Nitekim muhalefetin DP'ye eleştirilerinin başında Vatan Cephesi'ne katılanların asılsız isimlerden oluş-

ması ile ilgilidir. İktidar ile muhalefet arasındaki anlaşmazlıklardan en çok etkilenen kitle ise kırsal kesimdir.

Milliyet, 15. 02. 1959.

Milliyet, 16. 02. 1959.

Gördükleri kadarıyla değil de duydukları ile yetindikleri için kırsal kesimde yapılan propagandalar daha etkili hale gelmiştir. Kentlerde yaşayan kesimin Vatan Cephesi konulu propagandalar çok fazla etki etmemesinin sebebi ise ihtiyaçlarını karşılamada artan fiyatlar kentlileri kötü etkilemiştir. Böylece Vatan Cephesi ülke genelinde kent ve kır ayrımı yapan bir kitle tabanı oluşmasına neden olmuştur.

Güç Birliği'ni oluşturan partilerden biri olan Hür. P, 1958'lerde ciddi bir şekilde zayıflamış ve parti teşkilatı yaptığı olağanüstü kongre neticesinde CHP'ye katılma kararı almıştı (Tunç, 2016: 140). Bu durumdan rahatsız olan HP üyeleri ise DP'ye katılma kararı almıştır. Partinin 1957 genel seçiminde beklenilenden az oy alması parti üyelerinin istenilen seviyeye ulaşamadıklarından dolayı DP'den ayrılan üyeler tekrar DP'ye katılma kararı almışlardır. CHP ile ortaklaşarak güç birliği oluşturulması ile bu durumdan rahatsız olan bazı Hür. P'lilerin, DP'ye geçtiği haberlerini duyurulmuştur. Dolayısıyla kamuoyunu etkilemek için yapılan propagandalara karşı-propaganda geliştirilmiştir.

Milliyet, 21. 03. 1960.

DP'ye katılanların tek bir partiden değil CHP ve CKMP'den katılanlarda hükümetin medya araçlarında yayınlanarak hedef kitle etkilenmek istenmiştir. Siyasi partiler arasındaki politik gerginliğin halka indirilmesi, sorunları hafifletmek için kullanılan bir çözüm değil yeni bir çatışma ortamı doğurmuştur. DP'nin kamuoyu oluşturmak için çıkardığı Vatan Cephesi'ni, eleştiren muhalefet kendi partileri için de bir cephe oluşturma kararı almıştır. Aslında Vatan Cephesi kurulmadan önce diğer muhalif partiler kendi aralarında Güç Birliği adında bir cephe oluşturmuşlardı. Fakat aralarında çıkan fikir ayrılıkları nedeniyle her parti kendi lehine gruplaşmaya gitmiştir. Menderes, Vatan Cephesini kurarken amacı, ülkede kişisel çıkarlarının sahibi olmak değil de ülkede huzuru ve güven ortamını sağlamak gerektiği kanısındaydı. Ancak bu düşünce siyasilerin milli meseleleri olmaktan çıkmış ve şahsi olarak algılanmıştır.

Ulus, 19. 04. 1959

CHP'nin, Ulus gazetesinde yaptığı yayınlarda DP hükümetinin zayıfladığını iktidarı kaybetme endişesi içinde olduğunu belirtmiştir. Bunun gibi söylemler siyasiler arasında meselelerin şahsileştiğinin göstergesidir. Şahsileşen siyaset, muhalefete sınırlamalar getirerek devam etmiştir. Bu kısıtlamaların başında, basında yapılan ağır eleştirilerin kamuoyuna duyurulmaması için muhalif tarafı destekleyen gazetelerin kapatılması ile karşılaşmıştır. Daha öncesinde belirli konular hakkında yayın yasağı kullanarak sınırlamalar koyan DP hükümeti karşılığını alamayınca kapatma kararı almıştır. Zafer gazetesinde her gün katılanların isimlerinin yayınlanmasına karşılık Güç Birliği'ne de katılanların duyurulması ile muhalefet partilerinin, kamuoyunu etki altına almaması için basın yasaklarına gidilmiştir.

Ulus, 24. 07. 1959.

İnönü'nün yapılan basın yasakları karşısında kamuoyuna Atatürk'ün tahsis etmiş olduğu Ulus gazetesinin kapatılması ile propagandasını yapmıştır. Bu söylemler halkı etkileme amaçlı olabilir. Ancak İnönü'nün, Menderes'e eleştirisi kanuni ve idari baskılar ile gazetecilere sansür yasağı koymuş olmasıydı. Basın özgürlüğü anlayışı ile Menderes'e karşı gazeteciler ile taraf oluşturmak istenmiştir. Basında yapılan kısıtlamalar sadece gazetecileri değil ifade özgürlüğünün kısıtlanması ile aydın kesim olarak adlandırılan üniversite hocaları da DP'ye karşı tutum sergilemekteydi. Siyasetin tek tarafı olarak yansıtılmak istenmesi, kamuoyunun eleştirilere açık bir şekilde oluşturulmadığından demokrasinin ihlalinin söz konusu olması ile DP'ye karşı taraf alınmıştır. DP'nin tutucu tarafa olan yatkınlığı karşısında halkı etkilemiş olabilir ancak aydınlar ve gazeteciler için aynı durumdan bahsedilemez. Bu durum aydınları, kurucusu Atatürk tarafından başlatılan modernleşme hareketinin süreceği umudu ile CHP'ye yöneltmiştir (Karpaz, 2015: 124). Menderes Hükümetinin görmezden gelmiş olduğu aydın ve gazetecilerden oluşan kesim istediklerinde ülkenin idaresinden yükümlü olmayı kaldırabilecek bir kesimdir. Nitekim izlenen yanlış siyaset ise DP'nin askeri darbe ile karşılaşmasına neden olmuştur.

Zafer, 16. 09. 1958.

DP'nin muhalefet ile arasının sertleşmesi, basın da kısıtlamalar yapması, söylemlerinde yargılayıcı ifadeler kullanması bir siyasetçi kimliği ile değil de düşmanına

seslenir gibi ihtarlarda bulunmuştur. “İnönü kendisinden her an hesap sorulacak bir fani olarak karşımızdadır” ifadesi ile kinlenmiş olan yargıların halk ile bütünleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Zafer,16 Ekim1958). Muhalefet ile iktidar arasında gergin bir ortamın oluşmasına neden olan bu gibi durumlar siyasetin ülke için çözüm odaklı kararlar almasını değil şahsileşmesi doğrultusundadır. Karşılıklı olarak sertleşen siyasi söylemlerin DP tarafından, Vatan Cephesi adı altında ocaklar kurulması parti propagandalarından başka bir şey yaymayan “besleme basın” gazetelerinin sayısı artmıştır (Demirel, 2016: 292). Vatan Cephesinin açıldığı tarihten itibaren kamuoyu oluşturmak amacı ile propagandaların yapıldığı basın araçları başta radyo olmak üzere DP’nin söylemlerini duyurmak için faaliyet göstermiştir. Menderes hükümetinin basın araçlarını lehine kullanması ise muhalefet safında olumsuz tepkilerin kamuoyu ile buluşmasını engellemek içindir.

Ulus, 14. 08. 1959.

Radyonun diğer basın araçlarına nazaran da etkili olması, yazılı basının her yerde rahat bir şekilde erişim kolaylığı olmadığından radyonun kırsal kesimde bulunması ile ilgilidir. DP, 1957 genel seçimlerinde olduğu gibi radyo ile Vatan Cephesi'nin kitle tabanı oluşturması için kullandığı bir propaganda aracıdır. Radyo ile birlikte Zafer gazetesinde muhalefet partilerinden istifa eden adayların isimleri okunarak DP'ye kurulan ocaklardan dolayı teşekkür telgrafları sunulmaktadır.

DP Hükümetine bağlılıklarını belli etmek için çekilen telgrafların muhalefet cephesinde çöküntüye neden olacağı düşüncesi halka duyurulmuştur. Yapılan yayınlar neticesinde Menderes taraf olunacak bir parti varsa, o da DP'dir diye düşünmektedir. Ancak Necip Fazıl Kısakürek'in, Menderes için tutumu ise “toplayamama, merkeze bağlayamama, fikir teşettütünden (dağılmasından) sıyrılamama ve neticede

ruh huzurunu koruyamama illetinin zirve noktasına doğru terakkidedir” (2016: 380). Böylece Menderes’in şahsileşen siyaseti karşısında olumlu bir karar vermeden halkın dikkatini kendi tarafında toplamaya çalışmıştır. Ancak demokratik seçim anlayışına göre iktidar ve halktan oluşan yönetim değil muhalefet, basın yetkilileri ve aydınlardan oluşan kesim yadırganmamalıdır. Şahsi iradesi ile siyasi çözümler yapan Menderes aslında ülkenin ekonomik sıkıntılarını gölgede bırakan bir siyaset uygulamıştır. 1950 yılın da iktidara ilk geldiği süreç ile 1957 yılından sonraki zaman aralığında değişmeyen tek görüntü halkın hükümete tezahüratıydı. Menderes’in İnönü’ye “iktidar hastası” diye hitabından sonra sanki aynı hastalığa kendisi yakalanmış gibiydi. Böylece Zafer gazetesinde istenilen kamuoyunun oluştuğuna tatmin olana kadar Vatan Cephesi’ne katılanlar ve DP’ye gönderilen tebrik telgrafları yayınlanıyordu.

Zafer, 01. 01. 1959.

İktidarın muhalefete Vatan Cephesi konusunda yaptığı eleştirilerden biri de tek partili yönetim sırasında halka yüklenen vergiler, su, un, ekmek, çay, şeker gibi temel gıdaların kıtlığından söz etmektedir. Nitekim dış politikada istenilen ekonomik güvencenin sağlanamadığından dolayı Menderes’in son yılları da ülke ekonomisinin halka olumsuz etkileri görülmüştür. Dolayısıyla Vatan Cephesi’ne, kırsal kesimde yaşayıp kendi ihtiyacını karşılayan insanlar ile kentte üreticiye bağlı olanlar arasında benzer tutum ve tavırlar sergilenmemekteydi. Ürünlerin tüketiciye değerinin üzerinde sunulması hükümete olan memnuniyetsizlik olarak görülmektedir. Halkı rahatsız eden bu durumlar karşısında muhalefet de kendine bir cephe kurarak, lehine kamuoyu oluşturmayı amaçlamıştır.

Zafer, 01. 02. 1960.

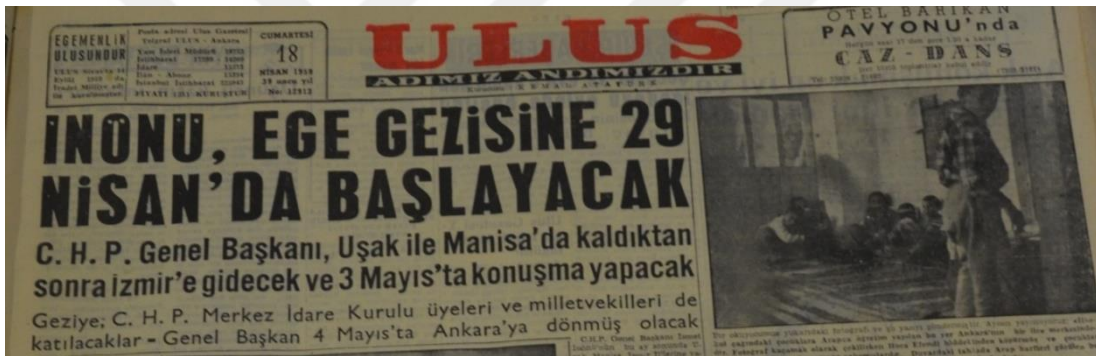
Her ne kadar DP'nin kurduğu Vatan Cephesi'ne karşı tepki göstermek adına faaliyette bulunsa da kendi kitle tabanını oluşturmak için propagandalarını yürüteceği ocaklar, muhalefet safında da geçerli hale gelmiştir. Nitekim partilerin asıl amacı ülke için gerekli olan kararları almaktan ziyade halkı taraf seçme zorunluluğuna itmektedir. Böylece insanlar arasında fikir ayrılığının oluşmasına neden olmuştur. DP'nin ve diğer muhalefet adaylarının ocak, bucak faaliyetleri oluşturdukları kitle tabanı siyasi polemiklerin uzvu olmaktan ileriye gitmemiştir. DP, muhalefetin eylemlerine karşı anlık tepki vermekten öte geçmeyen sonucu iyi düşünülmemiş ve fakat uzun dönemde partiye büyük zarar veren politikalar takibine sürüklenmiştir (Demirel, 2016: 293). Dolayısıyla Vatan Cephesi ile DP adına, güç birliği ile de muhalif partiler yaptıkları propagandaların ürünü olarak bu cepheleri kurmuş ve oluşturulan kamuoyunun nesnellığı ön plana çıkarılmak istenmiştir. DP'nin "Vatan Cephesi, milletin cephesidir" ifadeleri halkı, yanında toplayabilir. Ancak halkı toplamanın diğer bir tarafı ise dış politika, ekonomi, basın özgürlüğü gibi konularda düzenlemelere de giderek kamuoyu oluşturabilirdi.

Bir propaganda, bir edebi siyaset olarak başlayan Vatan Cephesi hareketlerinin tahmin edildiğinden daha ağır sonuçlar doğurması, siyasi olduğu kadar hukuki olarak da ele alınmaya değer bir vakıa olduğunu göstermektedir (Doğaner, 2016: 191). Şüphesiz partilerin kendine ait bir cephe ve taraf oluşturması siyasi zayıflığın göstergesidir. İktidarın Vatan Cephesi adı altında oluşturmak istediği kamuoyu, Zafer gazetesi ve diğer basın araçları ile yapmış olduğu propaganda çalışmaları zayıflayan siyasetinin göstergesidir.

3.7. İsmet İnönü'nün Yurt Gezisi ve Karşı Propagandaları

3.7.1. Uşak Olayı

17 Nisan 1959'da CHP genel sekreteri Kasım Gülek'in Bahar Taarruzu adı verilen bir propaganda kampanyası oluşturmak istediği haberini alan DP hükümeti 25 Nisan 1959'da Ulus gazetesi ve iktidara olumsuz tepkide yayın yapan diğer gazetelerde bir aylığına yayın yasağı koymuştur. Yurt gezisi sırasında yaşanan olayların yaygın araçlarıyla ülke geneline duyurularak daha geniş bir kamuoyu oluşturmak amaçlanmıştır. Nitekim DP'nin, muhalefeti oluşturarak istediği kamuoyuna etkisi basın yasağı koymak olmuştur. İnönü'nün yurt gezisindeki ilk adres ise Uşak olmuştur.

Ulus. 18. 04. 1959.

Sembolik anlamı bulunan ve İnönü'nün General Trikopis'i, Mustafa Kemal'e teslim ettiği yer olan Uşak'tan başlamayı uygun bulmuştur (Özer, 2017: 122). Belli bir algının oluşması ve taraflı siyasi söylemlerin kuvvetlendirilmesi için kamuoyu oluşturmak adına yapılan ve yine medya etiğine uymayan bir başka ayrımcılık durumu ifade edilir (Özer, 2017: 123). CHP'nin iç politika tutumuna karşılık Menderes, tutumu ayrımcılık olarak değerlendirmektedir. Özellikle İnönü'nün yurt gezisinin adını Büyük Taarruz olarak ifade etmesi, hükümet tarafından muhalefetin yaptığı faaliyetlerin yok sayılmasına neden olmuştur. Nitekim muhalefetin dikkate alınmayışında bu ifade bir gerekçe olarak gösterilemezdi. Muhalif partiler ile iktidar arasında sertleşen söylemler birbirlerini tanımayan siyaset izlemelerine neden olmuştur. Büyük Taarruz, Türk Kurtuluş Savaşı'nda düşmana karşı vatan topraklarını korumak için açılan savaştır, bu taarruz hükümete karşı açılan bir savaş olarak mı görülmekte-

dir (Tuna, 2016: 276). Algısı ile yaklaşan Menderes, İnönü'nün öncelikle yazılı basın aracı olan Ulus gazetesini geçici süreliğine kapatmış ardından miting için gittiği yerlerde kamuoyu oluşturmaya izin verilmemiştir.

Milliyet, 01. 05. 1959.

İnönü'nün Uşak'taki konuşmasında iktisadi durumun eleştirilmesinden sonra "iktidar değişmeli, bu onlar içinde faydalı olacaktır" ifadelerinden sonra DP'li bir grup tarafından miting provoke edilmiştir (Milliyet, 1 Mayıs 1959). Konuşmasını tamamladıktan sonra DP il merkez binasına doğru yürüyüş sırasında DP İl Başkanı Eşref Ögün tarafından bir gazetecinin başına çay bardağı fırlatılması ile İnönü'nün mitingi tahrik edilmiştir. İnönü'nün söylemlerinde ise DP hükümetinin değişmesi gerektiği, değişmez ise sonuçların ağır olacağı yönünde ifadeler kullanılmıştır. Partiler arasında birbirlerini tehdit eden söylemlerin bulunması kamuoyu oluşumunda gruplaşmaya sebep olan propagandalardan kaynaklanmaktadır. Siyasiler arasındaki çatışma ortamı halkı taraf seçmeye yöneltmiştir. Nitekim tahrik edilen DP'lilerin davranışlarından sonra CHP'lilerin, DP binasına hücum etmesi üzerine Büyük Taarruz gerçekleşmiş oluyordu (Tuna, 2016: 276).

Zafer, 01. 05. 1959.

Zafer Gazetesi'nin Uşak'taki olayları halka aktarırken il başkanının CHP'lilere atmış olduğu bardaktan söz edilmeden İnönü'nün tahrik cümlelerinin partiler arasın-

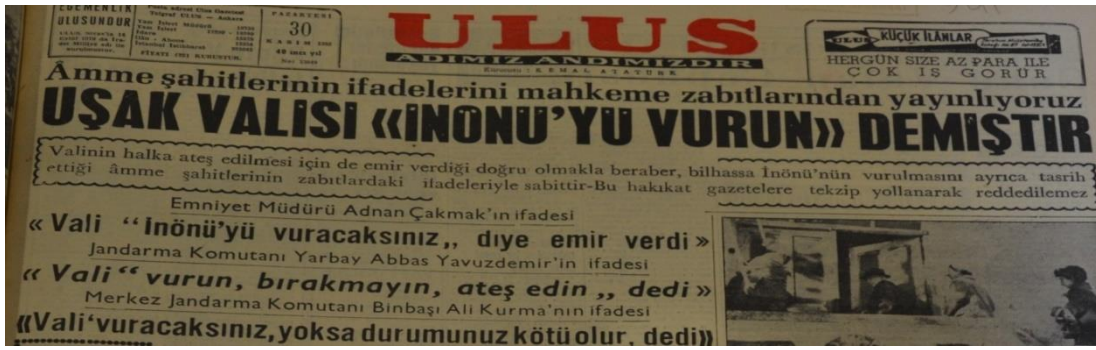
da çatışma çıkardığına değinilmiştir. Nitekim hükümet yanlısı Uşak valisinin, İnönü'ye, General Trikupis'in kılıcını Atatürk'e teslim ettiği evi ziyareti sırasında gezi- lere engel olmak için vur emrinin verildiği olayların büyümesine neden olacaktır (Albayrak, 2004: 525). DP'yi destekleyenlerin, partizan tutumlarının kamuoyuna yansıtılış şekli kara propaganda olarak ele alınmalıdır. Olayların olduğundan farklı gösterilerek halka duyurarak muhalefetin itibarsızlaştırılması amaçlanmıştır. Nitekim Uşak olayı tek taraflı bir hadise değildir. İnönü'nün DP hakkında ki ifadeleri parti savunucularını tahrik eden ifadelerden oluşmaktadır. Ancak İnönü'nün halk ile toplantıları sırasında sunmuş olduğu beyannameleri hükümetin koymuş olduğu yayın yasağından dolayı sadece orada olanlara seslendirmek ile sınırlı kalmıştır.

Uşak'ta yaşanan bir diğer hadise ise İnönü'nün İzmir'e gitmesi için tren garına geldiği sırada yaşanmıştır. Uşak'tan İzmir'e geçmek için tren garını kullanan İnönü'yü uğurlamak için gelen CHP'li taraftarlar ile DP'liler arasında çıkan çatışma sırasında İnönü'nün kafasına atılan taş, gezi sonrası mecliste tartışma konularından biri olmuştur.

Milliyet, 02. 05. 1959.

İnönü bu olayı "hayatıma kast edildi" diyerek bir "suikast girişimi" olarak nitelendiriyordu (Demirel, 2016: 306 – 307). Aslına bakılırsa CHP'li ve DP'li provokatörler arasında çıkan tartışmada İnönü'ye çarpan taşın ufak bir sıyrıktan ibaret olması ile lehine propaganda oluşturmak için olayın etkisi abartılmaya çalışılmıştır. Hem hükümetin hem de muhalefetin kendi lehlerine çevirdikleri propagandalar ülkenin asıl tartışılması gereken konuları üzerine değil de birbirleri ile yarış içine girmelerinin nedeni olmuştur.

Ulus, 30. 11. 1959.

Nitekim bir partinin genel başkanı olan İnönü'nün bu tarz hadiseler ile karşılaşması DP hükümeti ve Uşak'taki yetkililerin gerekli güvenlik önlemlerini alma konusunda ihmale dayandırılması iktidarı, muhalefetin sert eleştirilerine maruz bırakmıştır.

Milliyet, 03. 05. 1959.

İnönü'nün Uşak'tan İzmir'e gitmesi ile aynı olayların orada da yaşandığının haberinin Demokrat İzmir gazetesinde yayınlanması sonrasında Demokratlar gazete binasını basmışlardır (Albayrak, 2004: 525). Ulus gazetesine basın yasağının koyulmasının ardından, muhalefet yanlısı diğer gazetelerde ise yaşanan olaylara, yayın yasağı konulmuştur. Milliyet gazetesinin bu yasak karşısındaki tutumu ise olayları aktarılacağı yerin boş bırakılması ile yayın yasaklarına tepki gösterilmek istenmiştir. Aynı olayların İzmir'de de devam etmesi, İstanbul'a giden İnönü'nün arabasının taşlanması üzerine hükümet CHP muhalefetinin kamuoyu oluşturmak için yaptığı propagandalara kasten engel olmak istemiştir. Muhalefetin lehine yapmış olduğu çalışmalarından rahatsız olduğu çıkan çatışmalar dikkate alındığında açıkça görülmektedir.

Zafer, 04. 05. 1959.

“İnönü’nün amacı yer yer vatandaşa huzursuzluk vermek ve hükümet otoritelerini işlemez hale getirmektir” diyerek İnönü’ye eleştiri yöneltmiştir (Zafer, 4 Mayıs 1959). İktidara yapılan eleştirilere basın yasağı konulmasına rağmen Zafer gazetesi, DP adına kamuoyu oluşumu için yaşanan olayları muhalefetin huzursuzluk çıkarması olarak aktarmıştır. Aynı zamanda asıl büyük kitlenin kendi yanlarında olduğu ve büyük kitlenin, karşı tarafın bu gibi faaliyetlerini tasvip etmediği yolunda bir propaganda imkanı bulmuş olur (Savcı, 1960: 325). CHP’nin propaganda için çıkmış olduğu Ege gezisinden kendine pay çıkaran DP, olayları lehine yansıtmayı amaçlamıştır.

İnönü’nün Büyük Taarruz adını vermiş olduğu gezide gidilen yerlerde hadiselerin çıkması ile sonlanmıştır. Bu olaylar karşısında yaşananların abartılarak kara propagandaya dönüştüren İnönü, kendisine düzenlenen bir saldırı olarak değerlendirip meclise sunmuştur. Ancak meclis, DP’lilerin itirazları üzerine, Uşak, İzmir ve İstanbul’da yaşanan olaylara ispat hakkı tanınmadığından reddedilmiştir.

Zafer, 11. 05. 1959.

Muhalefetin Uşak hakkında DP’yi suçlamaları karşısında CHP Yüksel Ocağı tabelası indirilerek yerine halk, DP’nin tabelasını takmıştır (Zafer, 11 Mayıs 1959). CHP’nin başlatmış olduğu Büyük Taarruz’a karşı-propaganda oluşturmak için “ba-

har temizliği” adı verilmiştir. Yapılan karşı- propagandalar DP’nin kendi yayın alanında, muhalefet adına oluşturulan kamuoyuna olumsuz etki bırakılırken muhalefete yayın yapma yasağı konulmuştur. Böylece DP aleyhine yapılan konuşmalardan halkın etkilenmesi istenmemektedir. İnönü’nün başlatmış olduğu gezilerin ülke genelinde halk ile iletişimine sınırlamalar koyarak muhalefet adına kamuoyu oluşumunu engellemek istemiştir. Nitekim bu durumların sebebi ise siyasi söylemlerin sertleşmesindedir. DP hükümeti ise sertleşen ifadelerin oluşturduğu kitle tabanında olumsuz etki bırakmasına engel olmak için basın yasaklarına gitmiştir. Ancak oluşturulan kitle tabanının elde tutulmasında sergilenecek olan tavır sert bir tutum değildir. Gazetecilerin tutuklanması, basın yasakları iktidar ile muhalif partiler arasında olumsuz tepkilerin artmasına neden olmuştur. Memleket meseleleri bir tarafa bırakılmış, yasaklar ile iktidarı eline tutmaya çalışan bir DP hükümeti ortaya çıkmıştır.

3.7.2. Geyikli Olayı

Uşak’ta başlayan Büyük Taarruz’da İnönü için istenilen kamuoyu oluşumu sağlanamamıştır. Çünkü DP’nin koymuş olduğu basın yasağı ile Ulus Gazetesi’nin kapatılması bir de yapılan propagandalara, karşı-propaganda ile tepki gösterilmesi CHP’nin kamuoyu oluşumunu sınırlandırmıştır. Muhalefet olarak lehine kamuoyu oluşturmak isteyen İnönü bu sefer büyük yurt gezisi adında halk ile toplantılara başlamıştır. 1 Eylül’de başlatılan bu geziler de Bahar Tarruzu’nda olduğu gibi gazeteler kapatılmamış ancak DP’yi eleştiren gazetecilere hapis cezası getirilmiştir.

Ulus, 01. 09. 1959.

Bu durumda DP’nin izlemiş olduğu siyaset, olumsuz eleştirileri kabul etmeyen bir tavır içindedir. Her şeyden öte bir iktidar partisinin karşısında başka partilerin var

olması Başbakan'ın söylemlerine açıkça karşılık verebilmesi ve her türlü baskıya rağmen üniversite ve gazete çevresinin iktidara karşılık verebilmesi siyasal düşünce bakımından aslında ilerleme olarak kabul edilmelidir (Varel, 2016: 233 – 234). Basındaki yasaklamalar, ispat hakkının verilmeyişi iktidara karşı olanların ifade özgürlüklerinin sınırlandırılmasına neden olsa da kısıtlamalar daha çok tepki ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Bu tepkilerden biri de İnönü'nün yaptığı mitinglerde DP iktidarının yönetim şekli rahatsızlıkları dile getirmektir. Sürekli olarak hükümetin değişmesi gerektiği konusunda eleştiriler yöneltmektedir. İnönü ve partisinin diğer mensuplarının yapmış olduğu tahrik konuşmalarına DP hükümetinin tepkileri ile mitinglerin yapılmasına engel olmak ya da konuşmaları provoke etmek olmuştur.

Ulus, 13. 08. 1959.

Çanakkale Geyikli'de CHP'nin Genel Sekreteri Kasım Gülek'e taşlı saldırı düzenlenmesi üzerine olayı incelemek için olay yerine gitmek isteyen CHP heyeti Geyikli'ye sokulmadı (Öymen, 2013: 485). Her ne olursa olsun Geyikliye girmek isteyen Gülek ve gönderilen CHP heyetine karşılık, İçişleri Bakanı Namık Gedik, sert bir ifade içeren telgraf göndermiştir. “Devlet içinde devlet hükümet içinde hükümet olmaz. Siz bir tahkik heyeti değilsiniz ve olamazsınız, Hükümet yolların bekçisidir, ama ihtilal tahrikçilerinin değildir” ifadesi ile karşılık vermiştir (Yüksek Adalet Divanı Kararları, 2007: 787 – 788). Böylece İnönü elinde olmayan imkânları varsayarak DP'nin idarecilerini ve yönetim şekillerini görmezden gelmektedir. Bu durumun kamuoyundaki yansıması ise iktidarın ülkeyi yönetmek için gücü kalmadığı yönünde tahrik politikası uygulamaktır. Namık Gedik'in mesajları ise İnönü'nün uygulamış olduğu kara propagandaya karşılık iktidar olma yetkisinin verdiği gerekli bir tavrıdır. Ancak DP'nin muhalefete karşı kamuoyu oluşturmak için açtığı Vatan Cephesi ile

muhalefetin ifade özgürlüğünün elinden alınması, gazetecilere ispat hakkının tanınmaması iç politikanın içinden çıkılmaz bir hal almasının nedenidir.

Muhalefetin basında DP'ye yönelik eleştirileri, DP'nin yayın aracı olan Zafer gazetesinde yalanlanarak karşı propagandası yapılmıştır. Geyikli olayını gerçekçe göstererek neredeyse her gün Vatan Cephesine katılanların Zafer gazetesi ve Ankara Radyosu'nda İnönü'nün tahriklerine dayanamayan kesimin kayıt yaptırdıkları duyurulmuştur.

Yaşananların siyasi meseleler olmasa bile çarpıtılması artık iktidar ve muhalefet için çok kolay bir hal almıştır. Siyasileşmenin ufacak bir kıvılcıma ihtiyacı olmadığı yıllar, biriken sertlik düşüncelerinin ürünüdür. Siyasiler arasındaki bu sertleşen havanın halka yansması ise taraf oluşturmanın en kuvvetli yöntemidir. Bu durumda iki tarafın da ortak çıkarı vardır. Aynı iktidarı biri elde tutmayı amaçlarken diğeri ele geçirmek ister. Oluşturulan taraflar da bu iktidarın belirleyicisidir. Ancak demokrasinin yerleşmesi için oluşturulan çok partili sistem, asıl amacını kaybetmiş, iktidarda kalmanın kalıcı yolları aranmaya çalışılmıştır. Nitekim iktidarın belirleyicisi sadece halk değildir. Partilerin ülke için sorun çözücü faktör olması yerine sorun üretmesi ise ordunun rahatsız olduğu konuların başında gelmektedir.

3.7.3. Yeşilhisar Olayı

İnönü'nün DP'yi tahriklerinin ve DP'nin bu tahrikler karşısında sertleşmenin hat safhası olarak kurulan tahkikat komisyonunun belirleyicisi olan olay, Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesinde başına gelenlerdir. 1960 yılının Mart ayında Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesinde, Tarım Kredi Kooperatifleri üyelerinin seçimini CHP'lilerin kazanması nedeniyle partililer arasında kargaşa yaşanmıştır (Demirel, 2016: 316). Bu kargaşada DP'li başkanın, seçimi CHP'lilerin kazandığını hazmedemeyerek DP'lilerin kazananlara saldırmasını istemiştir. CHP ve DP'liler arasında yaşanan bu kargaşanın sorumlusu CHP'liler görülmüş, radyoda kamuoyuna da böyle duyurulmuştur (Toker, 1991: 305). CHP'lilere basın yasağının konulması üzerine olayların DP lehine yansıtılması sertleşen siyasete bir ek olmuştur. Yeşilhisar'ın Kayseri'nin bir ilçesi olması durumunda Yeşilhisar'dan Kayseri'ye gideceği tahmin edilen İnönü'nün bulunduğu

tren durdurulmuş ve geziye engel olunmak istenmiştir. Nitekim İnönü bu gezinin olması yönünde tüm kararlılığıyla dört saate yakın beklemiştir.

Zafer, 28. 03. 1960.

İnönü'nün Kayseri'de düzenleyeceği toplantıyı önlemek için askeri birliklerin harekete geçirilmesi ile İnönü'nün geri dönmeyi kabul etmemesi üzerine asker geri çekilmiştir (Zürcher, 2016: 349). Nitekim askerin bu geri çekilişi gönüllü yapılan bir eylemdir. Ordu mensuplarının ülkenin yönetiminden rahatsız olduğu, dokuz subay olayında da görülmüştür. 1960 yılına girerken İnönü'ye yapılmış olan saldırılar, ordu çerçevesinde hiç de iyi bir tesir bırakmamıştır (Aydemir, 2017: 324). İnönü'nün muhalefet lideri olmasının dışında askeri kimliği, ordunun yapılanları hazmedememesinin nedenidir.

Ulus, 26. 03. 1960.

İnönü'nün yurt gezilerinin amacı, Menderes Hükümeti'nin değişmesi için ülke genelinde bir kamuoyu oluşumu sağlamaktır. İlk olarak çıktığı Uşak'taki gezisi ile İnönü'nün söylemlerine basın yasaklarının konulması Ankara Radyosu'nun iktidar lehine yayımlar yapması, hükümetin yaşanan olayları yatıştırmasına değil, İnönü'nün olaylara daha fazla karşılık vermesine neden olmuştur. Dolayısıyla İnönü'nün, Men-

deres karşısında etkili bir muhalefet lideri olmasından faydalanan asker ve CHP’li öğrenci toplulukları, orduya destek sağlamak için Harbiyeli öğrencilerin iktidara olan kaygılarından yararlanmak istemiştir. Harp okulundaki öğrencilerin iktidar aleyhine tutum sergilemesi muhalefetin ve DP aleyhtarlarının arzuladığı bir tutum olmuştur. Fakat iktidara karşı olan muhalif sesler, demokrasi kurallarına göre değil de örgütlenerek duyurulmaya çalışılmıştır. Demokratik anlamda asıl çöküş iktidara yapılan örgütlenmeler ile zarara uğratılmıştır. Hükümetin sertleşen siyasi politikaları karşısında muhalefetin karşı tepkileri kamuoyunu etkilemek için yapılan propagandalar olmaktan çıkmış şahsi zıtlaşmalara dönüşmüştür. Kamuoyu oluşumu, halkın orta ya da alt kesiminde değil, devletin emrinde çalışan memur kesim ve üniversite öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Nitekim olacakların kaderini belirleyen gazetecilerin, yazarların ve aydın kesim olarak adlandırılan bu kesim, muhalefet ile iktidar arasında sertleşen söylemlerin uyarısını yapan herkes, hapis cezası ile susturulma yoluna gidilmiştir. Daha sonra sansür olarak gündeme gelen bu olaylar karşısında Menderes, yapılan hatalara çözüm üretmek yerine üstünü örtmekle yetinmiştir. DP yöneticileri hızla yaklaşan yıkılışlarını görmemek için gözlerini sıkı sıkı kapamışlar, bir takım zorbalık tedbirleriyle durumlarını hala kurtarabilecekleri sevdasına kapılmışlardır (Eroğul, 2017: 227) İnönü’nün gezi sürecinde seçim hazırlıkları yaparcasına iktidarın değişmesini söylemesi DP hükümeti tarafından tahrik mesajları olarak algılanmıştır. Menderes, bu tahrik mesajlarına karşılık 1957 genel seçiminin yapılması durumunda kaybedeceği endişesindedir. Böylece 1950’li yılların başında demokrasi adına devir aldığı iktidarı yaralamaktaydı. Böylece sertleşen siyasi söylemler, anayasanın ihlaline neden olmuştur. İktidar partisinin sol kimlik taşıması ile eleştirilen muhalefet karşısında aslında daha sol bir düşünce ile davranmaktadır. Nitekim uygulanan karşı-propagandalar gözlemlendiğinde, siyasi zararının belirleyicisi zannedildiği gibi halk değil, demokrasi değil, ordu olacaktır.

3.8. Menderes Hükümeti Tahkikat Komisyonu ve Sertlik Politikaları

CHP’nin tahrik politikası karşısında DP Hükümeti, yapılan propagandalara karşı çıkmak ya da engel olabilmek için Tahkikat Komisyonu (TK) kurulmasını öngörmüştür.

Basında CHP, kanunsuz, kışkırtıcı, kardeş kavgasına sürükleyici faaliyetlerin artması üzerine Uşak, İstanbul, Geyikli, Yeşilhisar olayları bunun bir göstergesi olup güvenlik görevlileri ve idarecileri psikolojik baskı altında bıraktığı, orduya siyaset karıştırarak ordu kuvvetlerini kanun ve emir dinlemez hale getirmenin TK'nın kurulması için ileri sürülen sebeplerdir (Kocabaş, 2012: 346).

TK'nın kurulması DP açısından hoşnut karşılanan bir olay değildir. Çünkü kurulan TK askeri ve diğer güvenlik güçleri de dahil olmak üzere muhalefet cephesi tarafından desteklenen tarafa karşı bir duruş sergilemek için harekete geçmiştir. Öncelikle böyle bir komisyonun kurulmasının sebebi DP hükümetinin yönetim şekline alınan bir tavidir. Nitekim çatışma içinde olan bir kamuoyunun etkinliğini durdurabilmek için devletin gücünü hissettirmek amacıyla kurulmuştur. Kurulan TK ile ordu ve muhalefetin DP'ye yönelik kara propagandaların ülke genelinde kamuoyu oluşturmaması için basın yasakları konulmuştur. Hükümete yönelik sert eleştirilerde bulunan gazetelerin toplatılmasına ve gazete binalarının kapatılmasına karar verilmiştir. TK'nın DP yetkilileri tarafından kamuoyuna duyurulması ise “muhalefetin gizli ve yıkıcı faaliyeti hakkında Meclis tahkikatı açılacaktır” şeklinde ifade edilmiştir (Zafer, 8 Nisan 1960). Bu durumda CHP'nin uygulamış olduğu tahrik politikasına karşı ilk olarak TK ile resmi olarak sertlik politikası kullanılmıştır.

Zafer. 08. 04. 1960.

DP'nin oluşturmak istediği kamuoyu ise muhalefete karşı yöneltilen propaganda niteliği taşıyan söylemlerde görülmektedir. “Muhalefetin gizli ve yıkıcı faaliyetleri hakkında meclis tahkikatı açılacaktır” şeklinde ifade edilen söylemler ile halka duyurulmuştur (Zafer, 8 Nisan 1960). Mecliste kabul edilen TK kurulması kararı, DP'nin yaygın aracı olan Zafer gazetesinde 13 Nisan 1960'ta yayınlanmıştır.

Zafer, 13. 04. 1960.

Muhalefetin ve iktidarın kendi yayın araçlarında birbirlerine karşı yapılan kara propagandalar ile kamuoyu oluşturulmak istenmiştir. Ancak halk bu propagandalar karşısında bir tepki gösterememektedir. Çünkü demokrasi algısı yanlış algılanan bir hal içine girmiştir. Siyasi propagandalar halkı ikna etmek için değil karşı tarafı eksikliklerini aktarmak için yapılmaktadır. Bunu yaparken de yalan, yanlış ifadelerle yer vermekten çekinilmeyen söylemlere yer verilmektedir.

Ulus, 14. 04. 1960.

DP'nin Meclis kararı ile kabul edilen TK'nın ardından CHP'de meclise vermiş olduğu bir önerge ile "DP idarecileri ve Hükümetin çeşitli alanlarındaki bütün kanun ve nizam dışı hareketlerini ve yolsuzluklarını içine alacak" şekilde bir tahkikat önergesi teklifi sunulmuştur (Ulus, 14 Nisan 1960).

Böylece CHP yetkilileri tarafından kurulmak istenen tahkikat önergesi teklifi ile DP Hükümeti'nden öz eleştiri yapılması istenmiştir. Ancak bu teklif Hükümetin isteği doğrultusunda reddedilmiştir. Aslına kabul edilmeyen bu önerge demokrasi sürecinin devamlılığı için gerekli olan işlevin reddidir. İktidar ve muhalefet partileri-

nin çatışmaları karşısında Şevket Süreyya Aydemir yaşananları en iyi tahlil edenlerden biridir. Nitekim Aydemir'in ifadesine göre "Halk Partisi, bitmez tükenmez tahrikler ile ihtilal ortamı yaratmaya çalışıyor" demiştir (Sarol, 2014: 352). İnönü'nün tahrik niteliği taşıyan ifadeleri Menderes tarafından önemli bir sorun olarak karşılanmamış ve durumun ciddiyetini görmek istememiştir. Kurulan TK ile de uzlaşmacı değil çatışmacı bir siyasi politika izlemiştir. İzlenen bu çatışmacı politika ile "kurulacak olan Tahkikat Encümeni, gerekirse siyasi hareket ve faaliyetleri durduracaktır" ifadesini kullanmıştır (Zafer, 16 Nisan 1960).

Zafer, 16. 04. 1960.

İktidara muhalif olan, Subaylar ve CHP'lilerin basın aracılığı ile halkın içinde etkili bir unsur olacak kamuoyu oluşturulamamıştır. Böylece etkili bir kamuoyunun üniversite ve ordu içerisinde gerçekleştirilmesi düşünülmüştür. İktidara karşı sergilenen davranışlar neticesinde kamuoyu oluşturmak istenmesi DP hükümeti tarafından sansür ile kısıtlanmıştır. DP, kendisini muhalefetin eleştirilerine kapatmış ve ifade özgürlüğü sınırlaması getirerek, aleyhine kamuoyu oluşumunu engellemek istemiştir. TK ile muhalefet ve basın aleyhinde ortaya atılan iddiaları soruşturmak ve soruşturmalar bitene kadar her türlü siyasi toplantıyı yasaklamak, meclis görüşmeleri ve önerileri Resmi Gazete dışında hiçbir yerde yayınlanmayacağı kararı verilmiştir (Dilipak, 1990: 250). Menderes'in gelişen olaylar karşısındaki tezahürü İnönü için aynada görülen yansımalarından ibarettir. Nitekim ayna metaforu ile her iki tarafında iktidar partisi olmak için gösterdiği davranışların bezer olduğunu ifade etmektedir.

Mecliste kabul edilen TK'nın ardından görevdeki yetilerinin artırılması ile muhalefetin siyasi toplantılarının yapılmasında yasaklar konulması ve basının sadece hükümete ait olanlar ile sınırlı kalması sertleşen politikanın göstergesidir. Nitekim

İnönü'nün bu yasaklamalar sonunda yapmış olduğu propagandası, asker ve üniversite öğrencilerinin bulunduğu bir kamuoyu oluşturarak tetikleyici söylemlerde bulunmasıdır.

Ulus. 19. 04. 1960.

DP'nin önde gelen isimlerinden Mükrrrem Sarol'a (2014: 374) göre İnönü ve CHP milletvekillerinin konuşmaları meclistekilerin dinleme sabrını tüketiyor, açıkça vatandaşları ve müesseseleri isyana teşvik ediyordu. Dolayısıyla sertlik politikası izleyen Menderes'in muhalif partilerin siyasi toplantılarını durdurması sonucunda İnönü'den almış olduğu tepki ile artık hiçbir faaliyetin önüne geçemeyecekti. Menderes'in TK karşısında, yetkileri sınırlanan CHP'nin üstü kapalı olarak darbe propagandası yapması orduya vermiş olduğu desteğin göstergesidir. TK üyeleri tarafından CHP ile ortaklaşa karar alan basın ve ordu mensuplarının tutuklanması ast üst ilişkilerinde çatışma çıkarmıştır. Rütbeli bir asker, statüsü belirli olmayan TK üyesi tarafından verilen yetkilere dayanarak tutuklanması askerin hükümete olan kinini artırmıştır. DP iktidarının kamuoyuna orduyu destekleyen mesajlarının verilmesinin yanında içeride askere baskı uygulamaktadır. Bu durum karşısında muhalefet gazeteleri ordu ile muhalefetin birlikteliğinin iktidarı getireceği ifadelerini duyurmaktan çekinmemiştir (Çelikoğlu, 2017: 112).

Vatan. 26. 04. 1960.

İktidar partisinin bir taraftan muhalefete ve onunla ortak kararlar alan kesime karşılık sertlik politikaları izlemesinin sebebi olarak DP hükümetine karşı yapılan tahrik söylemleri gösterilir. Ancak İnönü'nün ve diğer muhaliflerin tahrik propagandalarına karşı tepkisini fazla ciddiye alan DP hükümeti aslında İnönü'nün istediğini yapmıştır.

Menderes'in tahammül edemeyen psikolojisini ortaya çıkararak siyasi faaliyetlerin sınırlandırılması beklenen bir harekettir. Nitekim TK üyelerinin yetkilerine hakim ve savcı gibi karar vermeleri de eklenince muhalefeti destekleyen kamuoyuna, Menderes hükümetini eleştiren karşı-propagandalar yapılmıştır.

Milliyet. 28. 04. 1960.

TK'nın olağanüstü yetkilerinin kabul edilmesi üzerine İnönü meclisteki konuşmasında durumun olumlu bir sonuç getirmeyeceği düşüncesini belirtmiştir. Böylece İnönü, "Kore Başkanı Syngman Rhee'nin istifa ettiğinde ordu, polis ve memurların onun elinde olduğunu ancak Menderes'in elinde ne ordu, ne memur, ne de üniversite hatta ne de polis var" diyerek kurulan TK ile başarılı olamayacağını belirtmiştir (Erer, 1963: 398). İnönü'nün DP hükümetine yapmış olduğu ağır eleştirisi üzerine 12 oturumdan oluşan meclise girme yasağı getirilmiştir. Oluşturulan TK ile ülke ge-

nelinde aleyhlerine oluşturulmak istenmeyen kamuoyu için mecliste yaşanan olayların yasaklanması kararı verilmiştir. Böylece DP hükümetine karşı propaganda yapmak isteyen muhaliflerin kitle tabanı oluşturulmasına engel olunmaya çalışılmıştır.

Ulus. 28. 04. 1960.

Ulus gazetesinin “Meclis Müzakerelerinin Neşri Yasak” başlıklı yazı ile 28 Mayıs tarihine kadar halka dağıtılan son yayını yapmıştır (28 Nisan 1960). Zafer gazetesinde TK yetkilerinin artırılması ile halkın içine nifak karıştıran, tahrik mesajları yayan muhaliflerin ülke huzuru için gerekli oldu fikirleri sunulmuştur. DP hükümetinin resmi gazetesi olan Zafer’de yayınlanan aynı olayların farklı şekillerde yorumlanması TK’nun görev ve yetkilerinin genel olarak olumlu karşılanmadığının göstergesidir.

Zafer. 28. 04. 1960.

CHP ile DP arasında mecliste yaşanan gerginliklerin sokağa yansması ile 28 Nisan İstanbul ve 29 Nisan Ankara’da Üniversite öğrencilerinin TK’nun koymuş olduğu yasalara eleştiri yürüyüşüdür. Yükselen siyasi tansiyon üniversitelerde derhal yansımış CHP’nin yanında yer alan Üniversite TK’nın kurulması ile parlamento dışı muhalefetin merkezi haline gelmiştir (Özdağ, 2004: 153). TK’nın yetkilerinin artırılması ile koymuş olduğu yasalara karşı tepki gösteren ordu ve öğrencilerin faali-

yetlerine karşılık daha da sertleşen bir siyasi politika uygulanmıştır. 28 ve 29 Nisan olayları, DP'nin baskıcı rejiminin bir tezahürü olan TK'ya karşı savunma mekanizması geliştirmeye çalışan öğrenciler ile ordu mensuplarının dirsek teması kurdukları bir eylem olması hasebiyle ayrıca önemlidir (Özdemir, 2016: 243). Ordu, Üniversite, resmi basın hariç muhalefet ile ortaklaşa hareket etmelerini görmezden gelen Menderes, TK'nın yasaklar ile çözüm üreteceğini düşünmüştür. Ancak hükümete yapılan eleştirilere kulak vermek yerine göz ardı edilmiştir. Muhalefetin ordunun yanında olduğunu belirten ifadeleri üzerine 28 Nisan'da örfi idarenin ilan edilmesi ile Üniversitelerin bir aylığına kapatılmış ve sokağa çıkma yasakları konulmuştur. İstanbul'da Orgeneral Fahri Özdilek ve Ankara'da Korgeneral Namık Argüç'ün emir komuta ettiği örfi idare ile muhalefetin aksine iktidarın yanında olan orduya dikkat çekilmiştir.

Zafer, 29. 04. 1960.

Ordunun, DP iktidarı ile birlikte olduğu propagandasını yapan Zafer gazetesi Menderes'in radyo konuşmasında söylemiş olduğu gibi İstanbul ve Ankara'da yaşanan olaylar bir ayaklanmadan ibaret olduğudur. Bu iki ilde yaşanan olaylar karşısında ilan edilen örfi idarenin anayasanın ihlali olduğu muhalifler tarafından düşünülmüştür. TK'nın bazı keyfi tutuklamalar yaptığını, sonuç olarak örfi idare ilanının arkasında iktidarın "keyfi ve kapalı", "Anayasa dışı bir rejim" kurma gayretlerinin bulunduğunu ileri sürmüştür (Arslan, 2009: 394). Her ne kadar iktidar partisi yetkilileri tarafından örfi idare ve TK'nın görevi ülke huzuru için, yaşanan hadiselerin bastırılması ve düzenin sağlanması amacıyla tahsis edildiği ileri sürülmüştür. Anayasanın ihlali konusunda ise aslında anayasayı korumak ve sarsılmasını engellemek için yapıldığı bildirilmiştir. Muhalefetin eleştirilerine karşılık kamuoyunun güvenini kaybetmemek için karşı propaganda iktidar tarafından sağlanmıştır. Ancak oluşturulan

güvenoyu ordu ve üniversite dışında sağlanmıştı. Ama yeterli değildi, asıl gerekli olan zümreler göz ardı ediliyordu.

“Şevket Süreyya Aydemir’e göre 1959’dan sonra artık DP yoktur. Menderes’in gittiği yerlerde elini, ayağını, yüzünü, gözünü öperler, alkışlarlar, (ya-şa!) sesleri gökyüzünü çınlatır.

Ama ne var ki kalabalık demek, şuur ve idrak demek değildir. Hani şu Mustafa Kemal’in İstanbul’a ilk dönerken yeri göğü sarsan alkışlar arasında Hamdullah Suphi’ye: <<- Vahdettin de dönseydi, aynı alkışlar duyulurdu...>> derken değerlendirdiği kalabalık ruhiyatı var ya; işte o ruhiyatı bilmek ve ona gereken değeri vermek lazımdı. Evet, sokak, ne şuur, ne de fikir demektir. Milli şuur ise hiç değildir. Çünkü milli şuur vicdanlarda teşekkül eder. Orada yaşar. Ve ancak şartların mantığı içinde harekete gelir. Sokağın dili ise başkadır” (Kı-sakürek, 2016: 397).

Sokağın sesine kulak veren Menderes Hükümeti, içeride büyüyen sesleri yapmış olduğu karşı propagandalar ile susturduğunu düşünmüştür. TK’nın görev ve yetkileri doğrultusunda uyguladıkları kara propagandalar, karşı tepki alarak söylemlerin sertleşmesine neden olmuştur. Ancak kara propaganda yapılırken olayı nesnel-leştiren ifadeler yer verilirse olumsuz eleştiri almak çok da kolay olmayacaktır. Ancak DP hükümeti ve on beş kişiden oluşan komisyon üyeleri söylemlerin sertleşmesini çözüm olarak kullanmıştır. Kuşkusuz bu görev Türkiye demokrasisinin önüne bir set oluşturmuş ve çoğu zaman Türkiye vatandaşları için temel hak ve hürriyetleri bir lüks haline getirmiştir (Özdemir, 2016: 246).

Zafer, 26. 05. 1960.

TK'nın görev yetkileri mecliste üç aylık süre içinde gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Bu sürenin bir ay içinde tamamlanmasında ise “TK için koparılmış asılsız güvürtülerin anlamı olmamış ve meclis dışı yetkileri olan komisyon, görevini başarı ile tamamlamıştır” diye belirtilmiştir (Zafer, 26 Nisan 1960). DP hükümeti için TK, görev yetkilerini başarılı bir şekilde tamamlamıştır ancak baskıcı bir yol izlemiştir. Hükümete karşı yapılan olumsuz eleştirilerde gazete basımını durdurma, matbaa kapatma gibi işlevleri olmuştur. Bu durumun başarı ile karşılanması TK'dan olumsuz etkilenen gruplar için başarılı bir faaliyet olarak değerlendirilmemiştir. Bastırılmaya çalışılan bu gruplar, dışarıda halkın DP'ye bağlılığının tersi olarak hükümete askeri bir darbe yapmak için örgütlenmiştir. TK'nın asıl amacı muhalefetin tahriklerine karşı önlem almak için oluşturulmuş iken daha sonra hakim, savcı gibi tutuklama yetkileri de verilmiştir. Bu durum düzeni sağlamaya değil uygulanan baskılar ile sertleşen bir siyasi politikanın oluşmasına neden olmuştur. Dünyanın basitleştirici ideolojik gözlüklerden bakılarak tanımlanması gibi düşmanları etiketlemek, hem güçlü bir mobilizasyon mekanizması hem de kolaylıkla kötüye kullanılabilir tehlikeli bir silahtır (Jasper, 2002: 499). 1957 – 1960 yılları arasında DP'nin, muhalifleri kullandığı ifadeler ile etiketlemesi güçlü bir iktidar olduğunu yansıtabilir ancak sertlik politikaları muhalifler için aynı anlamı taşımamaktadır. DP'nin sertleşen siyaseti, muhalefetin çıkarlarına fayda sağlamak için kullanılmıştır. Dolayısıyla siyasal iktidarın sadece halk bağlamında değil de siyasiler üzerinde de kullanılması lehine kamuoyu oluşumunu genişletecektir.

3.9. Üniversite Öğrencileri, Harbiyeliler ve DP'nin Karşı-Propagandaları

Ankara ve İstanbul olayları ardından TK'nın baskılarından en çok etkilenenlerden biri de üniversitedir. Fikirlerin cereyan ettiği yer olarak bilinen üniversite DP Hükümeti'nin uyguladığı sertlik politikasına karşılık olarak sessiz kalmayı değil "Menderes istifa" söylemi ile yürüyüş yapmayı tercih etmiştir. Üniversite gençliği ve Harbiyeli öğrenciler, muhalefet ile iktidarın karşı söylemlerinden yetişen ortaklaşa oluşturulmuş bir kamuoyudur. Dolayısıyla fikir yoluyla protesto önce üniversitede ve onu aksiyon yoluyla müdahale takip eder ki, bunu da yapacak ordudur (Aydemir, 2017: 361). Ordu ve üniversite, DP hükümetinin 1959 yılından 1960 Mayıs ayına kadar fark edemediği bir gerçektir. Üniversite yürüyüşleri sonrasında olayların yatıştırılması için Bayar'ın sertlik politikası tek çare olarak görülmüştür. Bu politikanın karşısında daha da serleşen ordu, üniversite, gazeteciler, muhalefet hepsi birlikte bir kamuoyu oluşturmuş ve iktidara karşı tepkilerini artırmanın yollarını aramıştır.

Vatan, 30. 04. 1960.

Ankara ve İstanbul'da yaşanan olaylar karşısında basına bu olayların içeriğini açıklayan haberlerin yayın yasağı konulmuştur. TK ile birlikte örfi idarenin getirilmesinin ardından koyulan yasaklar artırılmaktaydı. Koyulan yasaklardan biri örfi idarenin sunmuş olduğu tebliğe göre gazete manşet başlıklarının puntoları belli bir sayıdan fazla olmayacağı kararının alınmasıdır. Yazılı basının propaganda amaçlı kullanılmasını engellemek için hem yazıda hem de resimde büyüklük sınırlaması yapılmıştır.

Yüksek Okulların bir ay tatil edilmesi üzerine öğrencilerin memleketlerine gitmeleri istenmiştir. Böylece öğrencilerin muhalefeti destekleyen protesto gösterilerinin önüne geçmek amaçlanmıştır. Muhalefetin halk ile toplantılarının yasaklanması

üzerine iktidarı eleştirmek ve lehine destek güç oluşturmak için Harbiyelileri ve üniversiteyi karşı tutumuna, teşvik etmek istemiştir.

İktidarın, yaşanan olaylara TK ve örfi idare ile karşılık vermesi muhalefetin oluşturmak istediği kitle tabanı için engel değil destek olmuştur. Muhalefeti bertaraf etme çabaları, üniversite öğrencilerinin gösterilerinin şiddetli bir biçimde bastırılması ve sert sıkıyönetim uygulamaları kamuoyunun Menderes'ten soğumasına ve ordu ile aydınlar arasında bir ittifak kurulmasına neden oldu (Karpaz, 2015: 266). DP Hükümeti'nin aydın karşıtı olması subay ve üniversite hocaları tarafından darbenin meşruiyeti savunulan bir görüş haline gelmiştir.

Zafer, 30. 04. 1960.

İstanbul'da yaşanan olayların ardından Menderes “memleketin düşmanları el ele vererek her an her saat başı uydurma ve yalan haberler yayarak amaçlarına ulaşmak isterler, bu caiz değildir” demiştir (Zafer, 30 Nisan 1960). Menderes'in halka seslenişi İstanbul vakasını görmezden gelmektedir ya da halkın, aleyhine kamuoyu oluşturmasını engellemek içindir. Caiz kelimesinin daha çok dini konularda kabul edilip edilmeyenler üzerinde verilen kararlar için kullanılırken Menderes söylemleri ile halkı etkilemeyi amaçlamıştır. Ancak söz konusu etkilenmek istenilen halk değil üniversite öğretim üyeleri ve öğrencilerdir. İstanbul Beyazıt meydanında yaşanan olayların diğer kesimlere de yansısı ile örfi idare kurulmuş, Ankara ve İstanbul'da Yüksekokullar bir aylığına kapatılmıştır. Bu olayların öncesinde hukuk profesörü olan Bülent Nuri Esen “ben artık bu kürsüde anayasadan bahsedemem” demiştir (Aydemir, 2017: 363). TK'nın anayasayı ihlal eden davranışları karşısında hukuka aykırı yönetim şeklinin uygulanışı önce muhalefet yanlısı olan üniversite öğretim

elemanlarını ardından öğrencileri rahatsız etmiştir. Zafer gazetesinde yapılan bir açıklamaya göre “yanlış haber yapılmış, öğrencilerin sınavlara hazırlanması için ara verilmiştir” ifadeleri ile düzeltme olarak aktarılmıştır (30 Nisan 1960). Her ne kadar bu bir düzeltme olarak kamuoyuna duyurulsa da öğrenciler bu konuşmadan sonra söz konusu yürüyüşleri gerçekleştirmiştir.

Milliyet, 30. 04. 1960.

Zafer Gazetesi ve iktidarı destekleyen diğer yayın organları dışında olaylar hakkında yorum yapılmasına izin verilmemiştir. Konulan yasaklar ile açıklamalar sınırlı bırakılmış iktidarı tahrik edici faaliyetler önlenmeye çalışılmıştır. İktidar ise ilk defa kamuoyu oluşumu için propaganda yapamaz hale gelmiştir. Çünkü propagandayı gerçekleştirmek için verilecek vaat yoktur. İkna edilmesi gereken, halk değil aydınların oluşturmuş olduğu zümredir. Ancak bu zümrenin örgütlenmesinin üzerinden bir yıl geçmiş ve iktidara karşı planlarında son adımları atmak kalmıştır. Dolayısıyla iktidarın bu planı bozmak için tek çaresi muhalefetin yapmış olduğu toplantılarda sürekli dile getirdiği, seçimdir. Seçimlerin yapılması durumunda iktidar değişir, aydınların hazırlamış olduğu plan da ertelenir. Ertelenmesinin sebebi iktidara gelen partinin koyacağı sansür yasakları karşısında tepkilerini canlandırmak içindir.

Zafer, 02. 05. 1960

Siyasi suikast olarak değerlendirilen üniversite öğrencilerinin çıkardığı hadiseyi Menderes “seçimsiz iktidara gelme teşebbüsüdür” diye açıklamıştır (Zafer, 2 Mayıs 1960). Nitekim muhalefetin destekçisi olan aydınların hazırlık içinde olduğu planın darbe olduğu anlaşılmıştır. Böylece hükümetin aldığı siyasi kararlar olarak, memurlara, üniversiteye, yargıçlara, gazetecilere, muhalif siyasal örgütlere karşı sindirme çalışmalarında bulunulmuştur (Balcı, 2015: 205).

Cumhuriyet, 29. 04. 1960.

Menderes, öğrenci olaylarına kadar muhalefet ile yaşadığı çatışmaları tahrik unsuru olarak kamuoyuna yansıtmıştır. Ancak bu olay karşısında öğrencilerden ölen ve yaralanan olması lehlerine sonuçlandıracak bir netice çıkaramamıştır. Olayların gizli kalmasını ya da eleştiri propagandaları yapılmaması için koyulan yayın yasaklarından biri de Cumhuriyet gazetesinin kapatılmasıdır. İstanbul ve Ankara olaylarını karikatüre yansıtması sonucu gazeteye on gün yayın yasağı koyulmuştur. Yaşanan bu olaylar bağlamında Menderes hükümetine, gönderilen istifa mesajı açık bir şekilde Güney Kore’de istifa eden cumhurbaşkanı üzerinden karikatürize edilmiştir. Dolayısıyla iktidar partisinin demokratik bir yönetim uygulamadığını eğer istifa ederse demokratik bir çıkar yolu seçeceği yansıtılmıştır.

Milliyet, 01. 05. 1960.

Nitekim Cumhuriyet gazetesinde yansıtılan bu karikatürden sonra gazete bir süreliğine kapatılmıştır. Kamuoyunda olumsuz etki bırakmamak için basın yasakları uygulayan DP hükümeti kendisi hakkında eleştirilen ifadeleri doğrulayacak tavırlar sergilemektedir. Böylece basında sansür uygulamalarının nedeni oluşturulan kitle tabanının zayıflamasını engellemektir. İktidarın koymuş olduğu yasaklar üniversitede öğretim üyeleri için de geçerli hale gelmişti. İktidar öğretim üyelerini kontrol etmek amacıyla üniversite hocalarının partilerde fiilen görev almalarını yasaklayan kanun tasarısı hazırlanmıştır (Kaçmazoğlu, 2012: 135). Bu tasarının hazırlanmasında en önemli etken ise öğretim üyelerinin CHP tarafında yer almalarıdır. İktidar partisi karşısında CHP'nin vaat etmiş olduğu özgürlük propagandaları üniversite çatısı altında etkili bir kamuoyu oluşumu hazırlamıştır. Partilere katılmalarının engellenmesi ile DP Hükümeti'nin izlediği yol amaçlananın tersinde bir gelişmeye neden olmuştur. Mayıs ayı içerisinde Ankara ve İstanbul'da çıkan olaylardan dolayı üniversite eğitimlerine ara verilmesi uygulanan sertlik politikalarından biridir. Bu yasaklar üniversite hocalarını ve öğrencilerini bastırmaya yetmemiştir. İzlediği sertlik politikaları nedeniyle otoriter bir tutum sergilemiştir. Otoriter eğilimlerinden dolayı aydınlar çevresi olarak adlandırılan kesim DP'ye nispeten daha liberal düşüncede olan muhalif partiyi seçmişlerdir. Demokrasiyi mutlak çoğunluğun gücü olarak algılayan DP, partilere, basına, üniversiteye yönelik yıldırma politikaları izlediği görülmektedir (Kaçmazoğlu, 2012: 137).

28 – 29 Nisan 1960'da muhalefeti destekleyen öğrenci yürüyüşlerinin ardından DP'liler kendi partilerine mensup öğrenciler tarafından hükümeti destekleyen bir yürüyüş planlamıştır. Ankara Kızılay'da 5 Mayıs'ta yapılmasına karar verilmiştir. Bayar ve Menderes buraya gelecek ve orada bulunan topluluk tezahürat yaparak öğrencilerin hükümetin karşısında değil yanında olduğu gösterilecekti. Nitekim Zafer gazetesinde bu olay “başvekile sevgi tezahüratı” diyerek aktarmıştır (Zafer, 06 Mayıs 1960). Ancak gazetenin yapmış olduğu haber yalan ifadeler bulunduran siyasi propaganda içeriği taşımaktadır.

Zafer, 06. 05. 1960.

DP'yi destekleyen gençlerin yapacağı plandan önceden haberdar olan muhalif gençler çoğunluğu oluşturan bir topluluk ile Kızılay Meydanı'nda toplanmıştır. İktidara karşı gelen gençler de plandan haberdar oldular ve “beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay'da toplanalım” parolasını (555K) geniş bir öğrenci kitlesine duyurdular (İnönü, 2017: 566). Adnan Menderes ve Celal Bayar'ın zıt iki görüşte olan gençlerin bulunduğu alana gelmeleri ile Menderes kargaşasının arasında kalarak darbe almıştır. Olayları yatıştırmak için giden askeri birlikler öğrencilere karşı beklenen tavrı sergilememiştir. DP'nin yapmış olduğu kamuoyu oluşturmak için propagandası sonuç vermemiş ve karşı propaganda olarak muhalifler tarafından ters etki oluşturmuştur. Muhalif gençlerin birbirlerini güdüleyen söylemleri ise bir marş eşliğinde gerçekleşmiştir. Bu, marş “Tuna nehri akmam diyor etrafını yıkmam diyor - olur mu böyle olur mu – kardeş kardeşi vurur mu – kahrolası diktatörler bu dünya size kalır mı” diyerek seslendirilmiştir (Birand, Dündar, Çaplı, 2007: 121). Gazi Osman Paşa türküsü olarak bilinen türkünün sözleri değiştirilerek gençliğin şuuru ile iktidara, muhalif bir kamuoyu oluşturulmak istenmiştir.

Muhalefetin sindirme politikasından sonra DP'nin yayın organı olan Zafer gazetesinde yayımlanan Kızılay hadiselerinin açık bir şekilde sansürlü yansıtılması tepki görmüştür. Bir taraftan Menderes'i karşılayan DP'li halk ve öğrencilerin tezahürat ile karşılandığı yansıtılırken diğer taraftan yaralananlar ve polis ile öğrenciler arasında çıkan arbedenin gazetede yayımlanması sonucu hükümetin tepkisi üzerine bir haftalığına kapatılmıştır.

Milliyet, 08. 05. 1960.

Gazetenin bir haftalığına kapatılmasının gerekçesi olarak “Kızılay’deki hadiselerin resminin tezahürat olarak basılması sebep gösterildi” diye belirtilmiştir (Milliyet, 8 Mayıs 1960). DP’nin yayın yasağının konulmasının temelinde, aleyhlerine haber yapılması yer almaktadır. Zafer gazetesinde 6 Mayıs 1960’da ülke geneline Ankara’da yaşanan olayların nasıl şekillendiğini ve ne ile sonuçlandığının yayını yapılması ile gazetenin basımına ara verilmiştir.

DP ilk defa propaganda yapamaz hale gelmiştir. Yapılan propagandaların etkisi bir tarafa, kamuoyu oluşumu sağlanmak için halk ile toplantılarına bile izin verilmemiştir. Bu hadiseler ülke genelinde yaşanmamıştır. Ancak Ankara ve İstanbul’da yaşanan olayların her ne kadar gizliği oluşturulmaya çalışılsa da aslında yapılan tek şey, gerçeklerin görmezlikten gelinmesidir. Menderes hükümetinin Zafer gazetesi ile birlikte yapmış olduğu propaganda çalışmaları ilk defa halka istenilen fikirler doğrultusunda ikna etme işlevi görmemiştir. Hedef kitle için propaganda yapamaz hale gelen DP hükümetinin yönetim şeklinde bir aksaklık olması açıklanabilen bir gerçek değildi. Çünkü Menderes yaşanan tüm olaylar karşısında ben bu ülkeye yol, hastane, fabrika yaptım tek parti rejiminin kısıtlamalarından kurtarıp demokrasiyi sağladım düşünceleri ile kendinin yatıştırılmaktaydı. Ancak ülkeye sağlanan bu gelişmeler, 1955 yılına kadar sınırlı olarak kalmaktadır. Demokrasi bu yıla kadar DP’nin yüzünü güldürmüştür. Bu yıldan sonra yaşanan ekonomik sıkıntılar, dış politika ve muhalefetin bu sorunlarda faydalanmak istemesi DP’nin çözüm odaklı değil yatıştırıcı bir politika izlemesi ile kamuoyu oluşumu sağlayamaz hale getirmiştir. Ertelenen sorunlar birikerek DP iktidarına hazırlanan darbe, muhalifler tarafından meşru bir hak olarak

kabul edilmiştir. DP'nin kurulması ile çok partili siyasal hayat içine girilmiş ve demokrasi için çalışmalar yapılmıştır. DP'nin on yıllık iktidarının sonuna da eğer seçim ile gidilmez ise darbe meşrudur. Fakat demokrasiden söz ediliyorsa darbe sonuç olmamalıdır. Yönetimde halk bir memnuniyetsizlik içinde ise iktidar bunu oy birliği ile değişmesine ya da aynı kalmasına imkan vermelidir. Tersine bir durumda ise diktatör olarak değerlendirilir. O zaman da iktidardaki partinin, demokratik bir tutum sergilediğinden bahsetmek mümkün değildir. Ancak seçim ile iktidara geldiği gibi seçim ile de iktidardan gidilmelidir, işte o zaman demokrasi gelişir. Böylece yönetimi elde tutma çabası içinde olan parti idarecilerinin siyasi kara propaganda yapmalarına gerek kalmayacaktır. Çünkü iktidar ile muhalif partiler arasında yapılan eleştiriler, yalan ifadeler olarak belirtilir ve bu ifadelere ispat hakkı verilmez ise kara propaganda ile demokrasi ihlal edilir.

DP iktidarına, muhalif görüşler içinde olan gruplar tarafından son olarak 21 Mayıs günü Harp Okulu öğrencilerinin Atatürk Bulvarı'ndaki yürüyüşü, darbeden önceki son uyarı ya da DP'nin gerçekler ile yüzleşmesi için son bir imkandı. Darbenin farkında olan bazı DP üyeleri tarafından düşünülen tek çare, Harp Okulu öğrencilerini en kısa zamanda tatile göndermek oldu (Akşin, 2012: 259). Ancak bu çözüm önerilerini uygulamak yerine seçim yapılacağını halka duyurmak için ilk olarak Eskişehir'e halk ile toplantıya giden Menderes son hakkını da kaybetmişti. Bu durum da Menderes, halktan ve aydınlardan oluşan kamuoyu arasındaki ayrımın farkında olmalıydı. Kendisine karşı yapılan davranışlarda, muhalefeti, muhalefet olmak ile subayları ise sadece subay olmak ile sınırlandırıyor. Muhalif ses olup, karşı propaganda yapmaktan öteye gidecekleri düşünülmemişti. Menderes Hükümeti'nin tahrik edici propagandalarına karşılık sertlik politikası izlemesi kendi sonunu hazırlayan bir iktidar olmuştur. Muhalefetin ve ordunun hedefini gerçekleştirmesi için Harbiyeli öğrenciler ile birlikte hareket edilmesi darbenin gerçekleşmesi için en önemli mihenk taşı olmuştur.

Ancak Menderes Hükümeti, ordunun etkili bir kamuoyu oluşturacağını göz ardı ederek Zafer gazetesinin olayları bir ihtilal teşebbüsü olarak değil tahrik olarak değerlendirmesinden olumsuz etkilenmiştir. Halka bu olumsuzlukları yansıtmamak

için süreci idare eden propagandalara bir süre sonra kendi de inanmaya başlamış ve yaklaşan tehlikelere karşı etkili bir tepki gösterememiştir.

Zafer, 23. 05. 1960.

21 Mayıs'ta Hindistan Başvekili Nehru'nun Ankara'ya geldiği gün Harbiyelilerle yürüyüşünden dolayı sokağa çıkama yasağı verilmiştir. "Öğretmen yetiştiren okullar haricinde üniversite ve yüksekokulların örfi idare kumandanlığınca kapalı kalacak" emri ile olayların realitesi açıklanmamıştır (Zafer, 23 Mayıs 1960). Harbiyelilerin tarihte ihtilal yaptıkları görülmüşse de sokaklarda nümayiş yaptığı ve üniformasını sokak politikasına alet ettiği görülmemiştir (Kısakürek, 2016: 408). Bu durumun sebebi olarak diğerlerine göre daha çok etkili olan CHP genel başkanı İsmet İnönü'nün eski asker olması ve emekli Orgeneral Cemal Gürsel ve Korgeneral Cemal Madanoğlu'nun darbenin meşrutiyetini hazırlayan gerekçeleri öne sürmeleridir. 26 Mayıs günü Eskişehir'e halk ile toplantıya giden Menderes, muhalefetin tahriklerine karşılık kurulan TK'nın başarılı bir şekilde süreci tamamladığını duyurmuştur.

Zafer, 26. 05. 1960.

Ancak Menderes, geç kalan bir karar olan, erken seçim duyurusunun ardından aynı günün akşamına askeri darbe yapılacağı haberini almıştır. Bu haberin halka du-

yurulması ise yayın yasağı olan gazetelerde dahil olmak üzere bütün gazetelerden yansıtılmıştır. DP Hükümeti'nin yazılı basını olan Zafer gazetesi ise son yayını 26 Mayıs'ta yapmıştır. Yapmış olduğu bu son yayın da kendisini bekleyen askerleri belirterek, söylentileri yalanlayan ifadelerle karşılık vermiştir. Burada bekleyen askerler ise Menderes'i takip amaçlı bekleyen subaylardı.

Vatan, 27. 05. 1960.

Menderes'in, hükümete karşı muhalif görüşlerin tepkilerine karşılık sert bir politika izlemesinin nedeni belki de güvenoyunu kazandığı halktı. Zira Egeliler Menderes'e yakınlık göstermeselerdi, her şeyden çok önem verdiği kitlelerin onayını kaybettiğini düşünecek belki de o zaman çekilecekti (Eroğul, 2017: 237). İktidar ile muhalefet arasındaki çekişmeler bir sonuca bağlanamamış karşı propagandalar ile siyasi politika oluşturulmuştur. İki tarafında propagandalarının amacı belirli bir kitle tabanı oluşturmak içindi. Menderes halkın gözünde, İnönü ise askeri yönünün siyasi karakterinin önünde olması nedeniyle, ordu ve gençlik üzerine bir etkide bulunmak istemiştir.

Vatan, 27. 05. 1960.

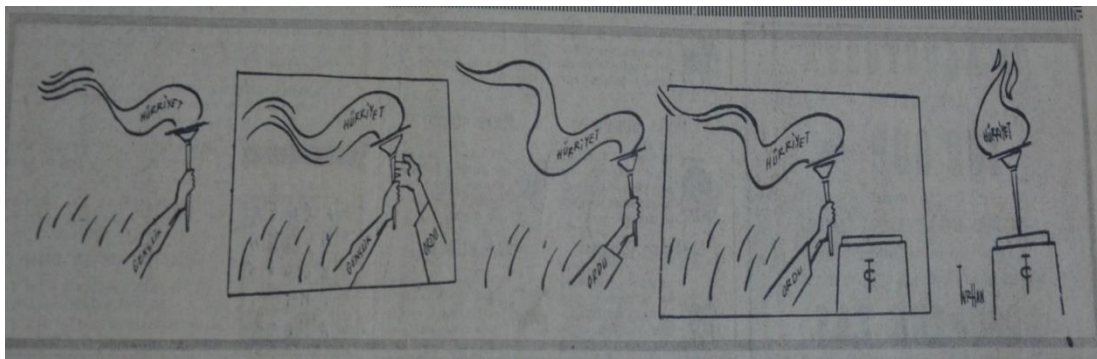
İstanbul ve Ankara’da yaşanan olayların aktörü üniversite öğrencileri olduğu için DP, bu gençlik üzerinde kısıtlamalara gitmiştir. Bunlardan biri de MTTB öğrencileridir.

DP’nin örfi idare ile sıkıyönetim politikası uygulamasının sonucu olarak MTTB kapatılmıştır. MTTB öğrencilerinin darbe sonrası, Yeşilköy Hava Alanı’nda ülkeden kimse kaçmasın diye tedbir amaçlı beklemişlerdir. Ellerinde “ordu ile beraberiz” yazılı pankartını göstererek destek vermişlerdir (Vatan, 27 Mayıs 1960).

Milliyet, 27. 05. 1960.

28 Nisan İstanbul’da başlayan iktidara yönelik, öğrencilerin düzenlediği karşı propaganda gösterileri üniversite gençliği üzerinde bir kamuoyu oluşturmuştur. DP’nin on yıllık iktidarına karşılık bir aylık bir süre içinde “ zaferle sonuçlanan gençliğin hürriyet mücadelesi” olarak yansıtılmıştır (Milliyet, 27 Mayıs 1960). Menderes Hükümeti’nin son üç yılında yönetim sürecini devam ettirebilmek için uygulamış olduğu propagandalara karşılık muhaliflerin kara propagandası ya da tahrik propagandası oluşturduğu kamuoyu, askeri darbe ile son bulmuştur.

Milliyet, 29. 05. 1960.

Milliyet Gazetesi'nin hazırladığı bir karikatüre göre ilk olarak, yanan hürriyet meşalesini tutan gençlik ardından da aynı meşaleyi tutan ordu ve öğrenci birlikteliği yansıtılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kürsüsüne dikilen meşale ile DP iktidarına karşı yapılan direnmelerin başarısı anlatılmak istenmiştir.

DP'nin on yıllık iktidarı içinde ana muhalefet olan CHP'nin ordu desteği ile iktidara geçmek istemesi, hükümet tarafından bir saplantı olarak düşünülmüştür. 1950 genel seçiminden sonra iktidarı devreden CHP'nin durumu tahammül edemediği düşüncesi hakim olmuştur. Bunu bir iktidar hastalığı olarak gören Menderes, durumun ciddiyetini ise darbe olduktan sonra anlamıştır. Hükümet için önemli olan, ordu ne olup bittiğini öğrenmek değil, illegal bir şeyler varsa bunu CHP ile ilişkilendirebilmektir (Demirel, 2016: 388). Menderes'in, muhalefet ve ordu ilişkisine detaylı bir müdahalede bulunmamıştır. Muhaliflerin tahrik söylemlerine karşılık eleştiri ifadeleri ile tepkisini göstermiştir. Tek partili dönemde on altı yıl milletvekilliği yapmış olan Menderes, siyasetin darbe ile ilişkilendirileceğini düşünmemiştir. Demokrasi anlayışını sadece halka mal ederek muhalefetin ülke yönetimi için alınacak kararlarda görmezden gelmesi, muhalefeti tahrik söylemlerine yöneltmiştir. Nitekim Menderes, muhalefetin tahrik söylemleri karşısında uyguladığı sertlik politikaları ile askeri darbe önlenememiştir.

4. SONUÇ

Belirli bir ideolojiyi temsil edenlerin, kendilerini ifade edebilmek için kamuoyu oluşturmaya ihtiyaçları vardır. Bu kamuoyu oluşumu etkileyici söylemlerle genişler. Nitekim burada kitle iletişim araçlarının etkisi büyüktür. Kitle iletişim araçları ile kamuoyu oluşturmanın en etkili yollarından biri propaganda yapmaktır. Propaganda ile kitleler belirli ideolojiler doğrultusunda ikna edilmek istenir. Bir ikna yöntemi olan propaganda ile ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri konularda kamuoyu güdülenmek istenir. Bu güdüleme işlevini yerine getirirken siyasi konularda propaganda ile kamuoyu oluşumu ön plana çıkan konulardandır. Böylece muhalefet, iktidar, parti kavramlarının yanında halk terimi, birlikte ele alınmıştır. İktidarın lehinde oluşturmak istediği kamuoyunun karşısında muhalefet, muhalefetin lehine oluşturmak istediği propagandanın karşısında ise iktidar partisi yer alır. İktidar ile muhalefetin lehlerine oluşturmak istedikleri kamuoyu, karşı propagandalar ile şekillenir. Karşı propagandalar ile oluşturulan bu kamuoyu, demokrasi ve otokrasî sistemlerine göre farklılık göstermektedir. Kitleler üzerinde kamuoyu oluşumu sağlanırken demokrasi ile farklı ideolojilerden ortak değer yargıları çıkarılır, otokrasîde tek bir ideoloji üzerinde durularak farklılıklara yer vermeden kamuoyu oluşturulmaya çalışılır.

Bu çalışmada 1957 – 1960 yılları arasında, bir propaganda aracı olan Zafer gazetesinin DP lehine kamuoyu oluşturmak için neler yaptığı ele alınmıştır. Her propagandanın bir karşı-propagandası vardır mantığı ile DP ideolojisine karşı söylemlerde bulunan gazeteler karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler üzerinden belirlenen yıllar arasında DP'nin siyasi söylemleri incelenmiştir.

1957 genel seçimleri ile yapılan propagandalarda ülkenin ekonomik sıkıntıları üzerinden yapılan siyasi söylemler muhalif partinin ve iktidarın çalışmalarına dikkat çekilir. Seçim sürecinde parti liderleri tarafından, halkı etkilemek için çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de çok partili hayatın dördüncü seçimi olan 1957 genel seçiminde çoğunluk sistemi kullanılmıştır. İnönü tarafından bu seçim sistemi kabul görmemiştir. Çünkü 1950 genel seçiminde çoğunluk sistemi, İnönü'nün seçimleri kaybetmesinin nedenidir. 1957 genel seçiminde muhalefetin nispi temsil sistemi kullanılmasını istemesine rağmen hükümet tarafından reddedilmiştir. Seçim gerçekleştir-

ten sonra çoğunluk sistemine göre muhalif partilerin lehine sonuçlanmıştır. DP'nin seçim sonucu ise % 47.3' tür. Çoğunluk seçim sistemine göre muhaliflerin koalisyon oluşturması durumunda hükümet değişikliği oluşacaktı. Ancak Menderes'in, muhalif partilerin birleşmesi doğrultusunda koymuş olduğu yasak ile iktidar partisi değişmemiştir. Yaşanan bu olaylar karşısında Demokrat Parti yayın aracı olan Zafer gazetesi ile karşı propagandalar yapılarak çürütülmeye çalışılmıştır. Zafer gazetesinin karşı karşıya kalmış olduğu yayın aracı ise daha çok Ulus gazetesi olmuştur. Ulus gazetesinde İnönü'nün söylemlerine yer verilmiştir. Böylece muhalefet ve iktidarın yayın araçları ile kitleleri kendi lehlerine ikna etmek için kullanılan propagandalar ve kamuoyu oluşumu incelenmiştir.

Bu incelemeler doğrultusunda bir iletişim tekniği olan propaganda, ele alınan süreçte demokrasinin işlerliğini yansıtamamıştır. Demokraside, propaganda uygulamaları farklı ideolojilerden ortak değerler yargıları çıkarmayı amaçlanırken, söz konusu süreçte gruplaşmalar yaşanmıştır. Bunun en açık örneği ise DP'nin, Vatan Cephesi'ni kurarak kitleleri kendi tarafında toplamaya çalışmış olmasıdır. Nitekim DP'nin yapmış olduğu bu gruplaşma hareketinin karşısında CHP'de bir ocak kurarak kendi lehinde bir taraf oluşturmuştur. Böylece parti mensupları kendi lehlerine kitle tabanı oluşturmayı amaçlarken asıl sorun olan, ülkenin ekonomik sıkıntıları ikinci planda kalmıştır. Fakat bu sıkıntılar karşısında kamuoyu için yapılan propagandalar etkili bir teknik olamamıştır. Daha doğrusu bu süreçte yapılan propagandalar vatan-daşlarının sorunlarına karşılık gelecek şekilde değil de iktidarın, hangi parti yönetiminde olacağı konusunda belirlemeler yapmak için kullanılmıştır. Nitekim propagandanın kişileşen siyasi faaliyetler için kullanılması siyasi kültürün ürünü olmasından kaynaklanmaktadır.

1957 – 1960 yılları arasında propaganda çalışmalarından bir diğeri dış politika bağlamında Kıbrıs sorunu ve Bağdat Paketi'nin değerlendirilmesidir. Kıbrıs'taki Türklerin azınlıkta olması neticesinde Türk halkı, hükümetin vermiş olduğu taksim kararının arkasında durarak ülke genelinde, Yunanistan ve İngiltere'ye karşı topyekûn kamuoyu oluşumu sağlamıştır. Taksim kararı ile Türklerin ve Rumların yöne-

timlerinin ayrılması talep edilmiştir. Fakat bu durum istenilen şekilde sonuçlanmasa da olayları yatıştırma politikası izlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi çerçevesinde 1959 yılına kadar birçok askeri darbe planları yapılmıştır. Ancak bu tarihten sonra yapılan 1960 darbesinin farkı hükümete açıkça yansıtılmış olmasıdır. Samet Kuşçu'nun 1957 seçimlerinden sonra yapmış olduğu askeri örgütlenme ihbarı dikkate alınmamıştır. Dahası orduyu darbeye teşvikten kendisi cezalandırılmıştır. 1959 yılından sonra İsmet İnönü'nün ege gezisine, Büyük Taarruz adını vererek hükümetten seçimlere gidilmesi konusunda ısrarda bulunmuştur. Nitekim İnönü'nün seçim talebi ile başlayan iktidar muhalefet ilişkilerinde çekişmeler yaşanmıştır. İnönü'nün iktidarı eleştiren tahrik mesajları karşısında, Menderes'in izlemiş olduğu sertlik politikası söylemlerin kızışmasına neden olmuştur. CHP ideolojisini benimsemiş üniversite öğrencilerinin, DP'nin istifasını isteyen yürüyüşler yapılması muhalefetin yapmış olduğu tahriklerdendir. Bu yürüyüşler asker tarafından durdurulması yerine ortaklaşa hareket edilmiştir. Son olarak Harbiyeli öğrencilerin yürüyüşlerinin dikkate alınmaması üzerine askeri darbe gerçekleşmiştir.

1959'dan sonra Menderes, Demokrat Parti'nin lehine kamuoyu oluşturacak etkili bir propaganda yapamamıştır. Tahkikat Komisyonu ile orduya, öğrenciye ve basın ile muhalif bir ses olmaya çalışan gazetecilere karşı sıkıyönetim uygulanılmıştı. Ancak sıkıyönetim uygulanarak düzene sokulması amaçlanan aydılar grubu karşısında kara propagandaların yapılması sonucu etkisi hırçınlaşan gruplar ve partiler meydana gelmiştir. Dolayısıyla belirli bir sürecin siyasi konularında sadece propaganda yaparak ve muhaliflerin söylemlerine karşı bir tez oluşturarak sertlik politikaları eşliğinde yönetim sağlanamamıştır. Nitekim sertlik politikalarının uygulanmasında bu dönemde olduğu gibi siyasetin her anında etkili bir sonuç alınması söz konusu değildir. Halkın oluşturduğu kamuoyunun şekillenmesinde, iktidarın propaganda faaliyetleri karşısında muhalefete propaganda hakkının verilmeyişi demokrasinin ihlalidir. Döneminin iktidar muhalefet ilişkilerinde yayın araçlarında, siyasilerin kullandığı ifadeler kısıtlamaların getirilmesi tek bir bakış açısı etrafında şekillenen siyaseti doğurmuştur. Nitekim ele alınan bu süreçte Türkiye'nin siyasi tarihi açısından uygu-

lanan siyasi politikalar ve askeri darbenin gerçekleşmesi zayıflayan demokrasinin göstergesidir.

1957 – 1960 yılları arası DP'nin, Zafer gazetesi bağlamında lehine kamuoyu oluşturmak için muhaliflere karşı yöneltilen propagandaların etkisi ile toplumsal anlamda bir iktidar patisi olarak nasıl bir yol izlediğine dikkat çekilmiştir.

İzlenilen bu yolda DP'nin olumlu ve olumsuz politikaları doğrultusunda yaptığı propagandaların, siyaset sosyolojisi konusunda tarihsel bir çalışma olması nedeniyle günümüzde tasavvur eden olaylar karşısında değerlendirilecek olan bir literatür çalışmasıdır.

5. KAYNAKÇA

Dergiler

- Albayrak, M. (2019). <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-46/turkiyenin-kibris-politikalari-1950-1960>.
- Armağan, A. (2012). Siyasal Bir İletişim Türü Olarak Propaganda. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 9, 417-416.
- Ateş, Ş. (2000). Bir Siyasal İletişim Tarzı Olan Propagandanın Tanınması ve Propaganda Metinlerinin Çözümlemesi. (BİLİG) Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 13, 117-130.
- Balıkçoğlu, E. (2016). Kıbrıs Müzakerelerinde “Taksim” Tartışmaları (1956-1960) Vakanüvis – Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 30 – 61.
- Beyzade, B.N. (2014). Propaganda Olgusu ve Propagandanın Amerikanlaşması. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24 (2), 239 - 265.
- Deneçli, S. & Deneçli, C. (2014). Propagandada İnanın Yeri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28 (11), 35-48.
- Doob, L.W. (1950). Goebbels’in Propaganda İlkeleri. Ü. Oskay(Çev.). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(3), 337-366.
- Duman, S. (2005). Kamuoyu ve Propaganda. Türk Psikolojisi Bülteni, 11 (37), 50 – 57.
- Göker, G. & Alpman, P. S. (2010). İktidarın Yeniden Üretiminde İdeolojik Bir Araç Olarak Siyasal Reklamcılık. e- Journal of New World Sciences Academy, 5 (1), 28 – 44.
- Karaçor, S. (2012). Propagandanın Halkla İlişkiler ve Reklamlara Göre Yapı, İşleyiş Açısından Farklılıkları. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | İstanbul University Faculty of Communication Journal, 0 (27), 85 – 96.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (01), 323 – 343.
- Özer, N. (2017). CHP’nin Bahar Taarruzu Seçim Kampanyası.Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi, 2 (01), 117 – 141.
- Öztürk, G. (2017). Bir Propaganda Aracı Olarak Radyo. (AKAR) Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(2), 157-174.

- Qualter, T.H. (1980). Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi. Ü. Oskay (Çev.). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 35 (1), 255- 307.
- Savcı, B. (1960). CHP'nin Trakya ve Ege Gezisi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 15 (01), 317 – 333.
- SDAM – Stratejik Düşünce ve Analiz Merkezi. (2018). Kadim Bir Harp Yönetimi Propaganda. <http://sdam.org.tr/haber/142-kadim-bir-harp-yontemi-propaganda> / Erişim Tarihi: 03.02.2019.
- Serbest, B. (2016). Bağdat Paktı'nın Kuruluş Süreci ve Gelişiminde Türkiye'nin Rolü. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (3), 401 – 424.
- Tunç, B. (2017). Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Dönemi Uygulamalarından Vatan Cephesinin Sakarya'daki Yansımaları. Current Research in Social Sciences, 3 (3), 154 – 168.

Kitaplar

- Ak, G. (2016). Dokuz Subay Olayı. M. K. Kaynar. (Ed). *Türkiye'nin 1950'li Yılları* içinde, (97 – 133) İstanbul: İletişim.
- Akın, M. H. (2015). Toplumsallaşma Sözlüğü. Konya: Çizgi.
- Albayrak, M. (2004). Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946 – 1960). Ankara: Phoenix.
- Arslan, Z. (2009). Türk Parlamento Tarihi 1957 – 1960: Cilt 1. *Yasama Faaliyetleri*. Ankara: TBMM, Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu.
- Aşgın, S. (2001). Türkiye'nin Demokrat Parti'li Yılları. Karaman: Altınarı.
- Avcı, Ö. (2018). Propaganda Çeşitleri. M. Karaca & C. Çakı (Ed.). *İletişim ve Propaganda* içinde (s. 75-114). Konya: Eğitim.
- Aydemir, Ş.S. (2017). Menderes'in Dramı. İstanbul: Remzi.
- Bağcı, H. (2007). Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar. Ankara: ODTÜ.
- Balcı, M. (2015). Sıradışı Bir Siyasetçi: Kasım Gülek. İstanbul: Yeditepe.
- Bektaş, A. (2002). Siyasal Propaganda. Ankara: Bağlam.
- Bektaş, A. (2018). Kamuoyu İletişim ve Demokrasi. İstanbul: Bağlam.
- Berkes, N. (1942). Propaganda Nedir? Ankara: Recep Ulusoğlu.
- Bilginer, R. (2005). Üç İktidar Üç Hayal Kırıklığı. İstanbul: Doğan.

- Birand, M. A. Dündar, C. & Çaplı, B. (2007). Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu. İstanbul: Doğan.
- Brown, J.A.C. (1992). Siyasal Propaganda. Y. Yazar (Çev.). İstanbul: Ağaç.
- Clark, Toby. (2001). Sanat ve Propaganda: Kitle Kültürü Çağında Politik İmge. S. Tiryaki-oğlu (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Çakı, C. (2018). Propaganda. M. Karaca & C. Çakı (Ed.). *İletişim ve Propaganda* içinde (s. 13-44). Konya: Eğitim.
- Çelikoğlu, A. (2017). Bir Darbeci Subayın Anıları. İstanbul: Yapı Kredi.
- Demir Askeroğlu, E. (2015). Siyasal İletişim Sürecinde Propaganda Aracı Olarak Aday İmajı: Vladimir Viladimiroviç Putin Üzerine Bir İnceleme. G. Ülker (Ed.). *Propaganda* içinde (s. 194-216). İstanbul: Beta.
- Demirel, T. (2016). Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Dilipak, A. (1990). Menderes Dönemi. İstanbul: Beyan.
- Doğaner, Y. (2013). Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi. Ankara: Siyasal.
- Doğaner, Y. (2016). Vatan Cephesi. M. K. Kaynar. (Ed). *Türkiye'nin 1950'li Yılları* içinde (177 - 191) İstanbul: İletişim.
- Domenach, J.M. (1969). Politika ve Propaganda. T. Yücel (Çev.). İstanbul: Varlık.
- Erer, T. (1963). On Yılım Mücadelesi. İstanbul: Ticaret Postası.
- Eroğul, C. (2017). Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi. İstanbul: Yordam.
- Hekimgil, M.E. (1968). Türkiye'nin Tanıtılması Halkla İlişkiler Reklam ve Propaganda. İstanbul: Ajans Türk.
- İnceoğlu, M. (1985). Güdöleme Yöntemleri. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu.
- İnönü, İ. (2017). Defterler (1919 – 1973). Y. Demirel (Ed.). İstanbul: Yapı Kredi.
- Jasper, J. M. (2002). Ahlaki Protesto Sanatı. Senem Öner (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Jowett, G. S. & O' Donnell, V. (2012). Propaganda and Persuasion. California: Sage.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2012). Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları. İstanbul: Doğu.

- Karaca, M. İspir, İ. (2018). Propaganda ve Yeni Medya. M. Karaca & C. Çakı (Ed.). *İletişim ve Propaganda* içinde (s. 283-304). Konya: Eğitim.
- Karpat, K. H. (2016). Türk Demokrasi Tarihi. İstanbul: Timaş.
- Karpat, K. H. (2015). Türk Siyasi Tarihi. Ceren Elitez (Çev.). İstanbul: Timaş.
- Kısakürek, N. F. (2016). Benin Gözümde Menderes. İstanbul: Büyük Doğu.
- Kocabaş, S. (2012). 27 Mayıs Darbesinin İç Yüzü Menderes Nasıl Devrildi. İstanbul: Bayrak.
- Megret, Maurice. (1972). Psikolojik Savaş. S. Tiryakioğlu (Çev.). İstanbul: Varlık.
- Neuman, W. L. (2014). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1. Sedef Özge (Çev.). Akara: Yayın Odası.
- Öymen, A. (2013). Ve İhtilal. İstanbul: Doğan.
- Özcan, G. (2016). Ellili Yıllarda Türk Dış Politika. M. K. Kaynar. (Haz.). *Türkiye'nin 1950'li Yılları içinde* (97 – 133) İstanbul: İletişim.
- Özdağ, Ü. (2004). Menderes Döneminde Ordu Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali, İstanbul: Boyut.
- Özdemir, C. O. (2016). Demokrasinin Gizlenen Yüzü: Tahkikat Komisyonu. M. K. Kaynar. (Haz.). *Türkiye'nin 1950'li Yılları İçinde* (235 - 247) İstanbul: İletişim.
- Pratkanis, A. & Aronson, E. (2018). İkna Çağı Propagandanın Günlük Kullanımı ve Suistimali. N. Haliloğlu (Çev.). İstanbul: Thekitap.
- Sarol, M. (2014). Bilinmeyen Menderes. İstanbul: İnkılap.
- Sönmezoğlu, F. (2001). Türk Dış Politikasının Analizi. İstanbul: Der.
- Tarhan, N. (2003). Psikolojik Savaş. İstanbul: Timaş.
- Toker, M. (1991). Demokrasiden Darbeye (1957 – 1960). Ankara: Bilgi.
- Topuz, H. (2003). Türk Basın Tarihi. İstanbul: Remzi.
- Tuna, T. (2016). Adanan Menderes'in Günlüğü. İstanbul: Şule.
- Unat, K. (2016). Durmayalım Düşeriz. Ankara: Siyasal.
- Ünlü Kurt, Simge. (2018). Birinci Dünya Savaşında Propaganda. M. Karaca & C. Çakı (Ed.). *İletişim ve Propaganda* içinde (s. 159 - 196). Konya: Eğitim.

- Varel, A. (2016). Ellili Yıllarda Muhalefet: Hükümete Yönelik Temel Eleştiriler Ve DP Karşısında CHP'nin İdeolojik Konumlanması. M. K. Kaynar (Ed.). *Türkiye'nin 1950'li Yılları İçinde*. İstanbul: İletişim.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yüksek Adalet Divanı Kararları, İstanbul – Yassıda 14 Ekim 1960/15 Eylül 1961 Kabalcı, İstanbul, 2007.
- Zürcher, E.J. (2016). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. Yasemin Saner (Çev.). İstanbul: İletişim.

Tezler

- Eralp, Mesut. (1998). *Siyasal Propaganda ve Bazı Ülkelerde Uygulanışı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fırat, Ç. (2015). *Zafer ve Ulus Gazeteleri Örneğinde Türkiye'de İktidar – Muhalefet İlişkileri ve Basın (1957- 1961)*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gaytancıoğlu, S. (2001). Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Kılınç, F. (2002). *Kamuoyu ve İletişim*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öz, E. (2003). Kamuoyu Kavramı ve Basının Kamuoyu Oluşturma Açısından Yeni Osmanlılar'ın Gazeteciliği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaman, Ö.M. (2007). *Bir İktidar Aracı Olarak Propaganda*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sürelî Yayınlar

- Cumhuriyet Gazetesi (1960)
- Milliyet Gazetesi (1957 – 1960)

Ulus Gazetesi (1957 – 1960)

Vatan Gazetesi (1960)

Zafer Gazetesi (1957 – 1960)

 KONYA	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	---

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Nimet Koçak	İmza:		
Doğum Yeri:	Konya/ Iğın			
Doğum Tarihi:	08.01.1994			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Kemal Altinkaynak İlköğretim Okulu		Iğın Beykonak	(2001-2004)

Ortaöğretim	Milli Egemenlik İlköğretim Okulu		Ilgın	(2005- 2008)
Lise	Ilgın Şehit Hüseyin Aksoy Lisesi		Ilgın	(2009- 2012)
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Sosyoloji	Konya	(2012- 2016)
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniver- itesi	Sosyoloji	Konya	(2016- ...)
İş Deneyimi:	Henüz Yok			
İlgi Alanları:	Kitap okumak, Konferanslara katılmak.			
Aldığı Ödü- ler:	Konya Ilgın Halk Kütüphanesi Kitap Okuma İkinciliği			

Tel:	05437876560
Adres	Beykonak Mah. Saz Yaylası Kümeli Evler ILGIN /KONYA
Ekleme istediğiniz hususlar	Sosyolojinin diğer bilim dallarına kıyasla daha çok duyulan ve bilinen bir alan olmasını istediğim için akademide ilerlemek istiyorum...

